

Núm. 846

ABRIL 2003

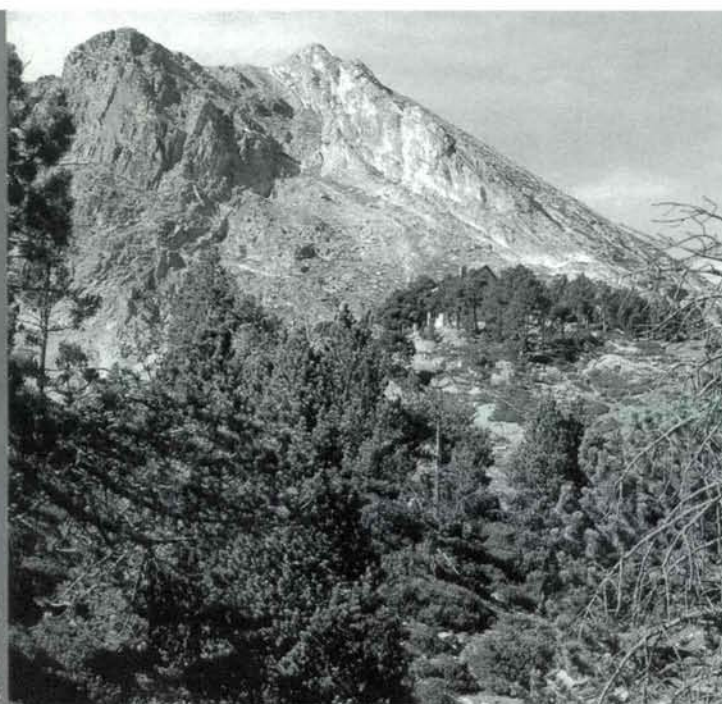
4 €

MUNTANYA

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ULLDETER

EXCURSIONS I TRAVESSIES DES DEL REFUGI

JOSEP NUET I BADIA

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10 pral. E-08002 Barcelona,
tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08,
adreça electrònica: cec@cec-centre.org
web: www.cec-centre.org

Director: Josep Nuet i Badia,
adreça electrònica: nuet@arrakis.es
Secretari: Joaquim Bordons
Consell de redacció: Francesc
Beato, Joaquim Bordons, Francesc X.
Gregori, Josep M. Panareda, Miquel
Rafa, Josep M. Sala
Corrector lingüístic:
Eulàlia Nuet i Badia
Cartògraf i dibuixant:
Armand Ballart
Dissenyador i maquetador:
Josep Nuet i Badia
Publicitat: Adolf Garcia, Exclusives
Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01,
adreça electrònica: adolfgar@jazzfree.com
Fotomecànica: Sorrosal, SA.
Impressió: IMGESA, Alarcón, 138.
08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958
ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 4 euros (IVA
inclòs)
Preu de la subscripció anual: 22 euros
(IVA inclòs) (sis exemplars).
A l'estranger: 32 euros
Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista.
La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ
■■■■■

Els articles publicats a MUNTANYA expressen
l'opinió dels seus autors.
La revista MUNTANYA, editada pel Centre
Excursionista de Catalunya es publica sense
cap finalitat lucrativa.
El ©copyright dels articles, tant de la part
literària com de les il·lustracions, és propie-
tat dels autors respectius. Per tant, és abso-
lutament prohibit la reproducció total o par-
cial, per qualsevol sistema, dels articles de la
revista MUNTANYA sense permís escrit dels
propietaris del copyright.

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

Any CXXVII, Vol. 107, Núm. 846, abril 2003

Portada: El Mont Perdut, amb les seves geleres, vist des de la
bretxa de Tucarroia.

Foto: Joseph Ribas

Informe del president presentat a l'assemblea	46
El pirineisme del vessant nord del Pirineu, per Joseph Ribas	48
Moments estel·lars en la història de la muntanya (i 3), per Agustí Jolis i Felisart	53
Barraques de pedra en sec, per Josep M. Jujol	55
La vegetació de ribera a Catalunya, per Romà Rigol i Muxart & Josep Nuet i Badia	58
Travessia amb esquís a Jotunheimen (Noruega), per Elena Rivas	65
Botànica a Barcelona, 2: la xicranda, M. dels Àngels Sagrera i Marigó	69
Esquiades pel massís dels Ecrins, per Melitó Queralt	71
Una travessa per l'alt Atles marroquí, per Atanasi Jornet	74
El camí del Nord: de Mataró al Canigó a peu (1), pels Marxaires Mataró - Canigó i els Amics del Camí del Nord	77
Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart	82
Notícies, llibres & mapes	84

Normes de publicació de MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus tre-
balls a la revista MUNTANYA han de tenir pre-
sent el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits
correctament en català, en suport magnètic
(disquet) amb indicació del programa i versió
o en el seu defecte a màquina. Se'n presenta-
rà una còpia en paper a doble espai en fulls de
mida DIN A4, deixant uns marges d'un pa-
rell de centímetres.

Els articles, d'un màxim de sis fulls, negocia-
bles, aniran encapçalats pel títol que l'autor
proposa i portaran a continuació el nom dels
autors. No portaran notes a peu de pàgina.
Els peus de les il·lustracions i el nom de l'au-
tor aniran escrits en un full a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o
dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no
utilitzeu el subratllat en els textos que
vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codifi-
cacions ni lletres diferents en els arxius in-
fornmàtics.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser
dibuixats correctament amb tinta xinesa so-
bre paper blanc, també els podeu aportar en
format digital (disquet), preferiblement fets
en Corel Draw o Illustrator.

Les fotografies, en nombre de sis a dotze per
article, en diapositives, còpies de paper color
o blanc i negre brillant, cal que siguin ben
exposades i amb bona definició, que tinguin
contrast, però que no siguin excessivament
fosques.

Informe del president presentat a l'assemblea

Permeteu-me que l'editorial d'aquest mes sigui, fonamentalment, l'informe de presidència que vaig presentar a l'assemblea ordinària del Centre del proppassat dia 26 de març. Entenc que aquest informe recull el que són i encara caldrà que siguin les línies mestres que mouen la nostra entitat.

L'equilibri i la vitalitat del Centre es fonamenta en la capacitat de les seccions de generar activitats realitzades a partir de la capacitat de les persones de les mateixes seccions d'organitzar i portar a terme el ventall de sortides, projeccions, conferències, etc., que omplen cada mes les pàgines del Butlletí.

Ara bé, més enllà de les competències de les seccions, hi ha uns àmbits en què cal que actuï la Junta Directiva com a tal, i que són, bàsicament: l'organització i administració de l'entitat, la gestió de tot el patrimoni material i immaterial, els actes i activitats que són comuns per a tots els socis i, molt important, el suport a les seccions en aquelles activitats i iniciatives que ho necessiten.

A la reunió extraordinària de la Junta Directiva que va tenir lloc a la Molina a la tardor del 2000, es van definir unes prioritats, per les quals estem treballant, però que no han arribat encara totes a ser una realitat. Aquestes prioritats depassen l'àmbit de les seccions, i és per aquest motiu que cal que siguin assumides i promogudes des de la Junta Direc-

tiva, utilitzant, si cal, l'eina de les comissions, que van ser pensades per a aquesta finalitat.

Les dues opcions que van reunir el major consens dels assistents a aquella reunió foren:

a) La necessitat d'obrir les nostres activitats als infants i als joves, per a complir la doble missió de transmetre a través de l'excursionisme la llavor dels valors i els ideals, i de garantir el cicle de consolidació generacional.

b) I la necessitat de dotar el Centre d'una organització moderna i eficaç, donant als professionals les eines i l'estructura necessàries perquè puguin complir les funcions que tenen encomanades.

Haig de dir, al cap de dos anys i mig, que no s'ha avançat prou en la consecució d'aquell compromís, però també cal situar els dos objectius en la seva evident complexitat.

D'una part, no podem endegar activitats per a infants i joves sense disposar de monitors degudament preparats, i les disposicions legals sobre aquest tema són, avui, molt estrictes i han tardat molt a ser promulgades. Només puc dir que a l'Escola de Muntanya estem treballant en la confecció dels continguts curriculars dels cursos adients, els quals avui no existeixen enlloc. La Secció de Muntanya i la Secció d'Esquí ja estan preparant (i executant en pla de prova) activitats per a joves, amb monitors compromesos amb els

plans de formació. La posada en marxa, quan tot estigui a punt, de la Comissió de Joven i Infants serà el punt de sortida definitiu.

Quant a l'organització del pla professional de l'entitat, haig de dir que s'hi està avançant amb decisió. No s'han d'esperar resultats espectaculars d'aquesta mena d'actuacions; els resultats s'aniran veient de mica en mica, com ja ha succeït amb els serveis d'atenció als socis o amb els sistemes de tresoreria, per a posar dos exemples.

Permeteu-me que em refereixi ara a uns àmbits més concrets, i amb relació a temes no esmentats en la memòria.

Quant al local social del Centre, recentment han quedat a disposició del Centre el primer i el cinquè pis de la casa del carrer del Paradís 12. No hi ha hagut encara temps de preveure el destí que es donarà a aquests espais; només puc dir que es prioritzarà absolutament l'increment de lloc per a les trobades i vida de relació dels associats.

En tot cas, cal un projecte ben estructurat que haurà d'incloure totes les millores que ja van ser previstes fa set anys, i que s'han executat en bona part, però que caldrà adequar a les noves possibilitats.

Sense sortir de l'àmbit del local, però vist des de fora, cal constatar la restauració portada a terme a les façanes del carrer del Paradís 12 i de la Pie-

tat. A més de resoldre un problema de seguretat vial, hem contribuït a millorar l'aspecte del barri.

També cal informar sobre la definitiva regularització de la propietat del Centre sobre els terrenys que comprenen el Xalet de la Molina i la seva capella. L'excel·lent disposició de Jaume Adserà ha facilitat les gestions exigides per a l'actualització de les inscripcions registrals.

Podríem anar desgranant projectes i realitzacions, fent-ne un balanç exhaustiu, però això demanaria molt d'espai. Deixeu-me, tot i això, que planteji un tema que em sembla molt important, si més no des d'un punt de vista conceptual.

El Centre Excursionista de Catalunya és propietari i, òbviament, dipositar d'un patrimoni històric documental d'extraordinària importància. Com podeu suposar, em refereixo al conjunt format per l'Arxiu Fotogràfic, l'Arxiu per a l'Estudi de la Masia, l'Arxiu de Mapes Històrics i la Biblioteca.

Cal entendre aquest patrimoni com un *conjunt únic*, del qual el Centre té la propietat i la custòdia, però del qual ha de garantir l'*accessibilitat*. És a dir, ho hem de considerar –i hem de fer que des de fora també ho considerin (i ens ajudin a fer que sigui així)– la disponibilitat d'aquests arxius i materials com un servei a la societat i, molt específicament, al món dels estudiosos i científics.

En aquesta direcció ja hi estem treballant. Concretament, a l'Arxiu Històric de Cartografia (la «cartoteca») hi ha començat a treballar un grup de geògrafes sota la direcció del Dr. Josep M. Panareda. Per a prosseguir els treballs de digitalització i catalogació de l'Arxiu Fotogràfic ara comptem amb un tècnic especialista, Joan Bernadas, a mitja jornada (no podem agrair mai prou la feina feta per Anton Abel i Rosa Figueras durant més de trenta anys al capdavant de l'Arxiu), i l'ajut econòmic d'algunes institucions. I també s'està avançant en la Biblioteca (els fons antics) i en l'accessibilitat de l'Arxiu de la Masia.

Ara bé, el que es planteja és que es vegi tot el conjunt a través d'una òptica de fons oberts i accessibles i d'una manera decidida i eficaç. Caldrà treballar-hi més per a no quedar-nos en les paraules.

Finalment, crec que és obligat fer esment del relleu que ha adquirit el Centre, sumat al que ja tenia, en el terreny esportiu.

Som l'entitat que organitza el major nombre de proves del calendari de competicions de muntanya i d'esquí i, a més, amb un alt nivell de qualitat. Però, a més, som també l'entitat que classifica més competidors, més equips i en els millors llocs, en el conjunt de quasi totes les proves del panorama anual.

L'atenció que s'està donant a aquest ànim guanyador pot-

ser no és l'adequada, segurament hem d'anar més enllà de les felicitacions i trobar un millor equilibri entre el cost personal i econòmic que estan suportant bàsicament la Secció de Muntanya i la Secció d'Esquí i la projecció positiva que aquests èxits estan donant al Centre, especialment per a la gent jove. Segurament el secret rau en un esforç molt ben coordinat per a trobar esponsoritzacions i ajuts, però en tot cas haurem de fer el possible per a mantenir vives aquestes realitats ja assolides. Cal donar les gràcies a tots els que hi estan treballant: corredors, entrenadors i, especialment, equips d'organització i controls.

Al Centre hi ha vida, vida activa, i hi ha projectes. Aquest és el millor missatge que es pot donar. Que no ens faltin les persones i les capacitats per a seguir tirant endavant aquest meravellós antic i nou projecte que és el Centre Excursionista de Catalunya.

Enric Nosàs
President
del Centre Excursionista
de Catalunya

El pirineisme del vessant nord del Pirineu

Joseph Ribas

Conferència pronunciada el dissabte 14 de desembre de 2002, a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya, amb motiu de l'Eurocongrés 2000.

Un dels grans excursionistes actuals del vessant nord del Pirineu, el meu amic Rainier Munsch «Bunny», té una visió clara, lúcida, del pirineisme considerat des de la seva història.

Segons ell, el pirineisme de dificultat —que gosa anomenar-se com a tal— és la cordada Célestin Passet i la increïble ascensió del couloir de Gaube, l'any 1889.

Després ve el «Groupe des

Jeunes». Jean Arlaud i els seus companys: l'eix de Tolosa.

Però són Ollivier, Cazalet, Mailly, Barrio i Sarthou els que provocaren la revolució. Això és l'eix de Pau.

Vénen després els germans Ravier, de Bellefont, Despiau. Tots els grans problemes d'abans de les guerres es resoldran amb l'impuls que van donar precisament Jean i Pierre Ravier als escaladors de la classe de Julien, Lacaze, Bedel i Casteran.

Els consideren que l'excursionisme no és pas solament una activitat esportiva amb regles rígides, definides, sinó un mode de vida, diria, un model, que cada un adapta a les seves possibilitats o a la seva forma física.

Obrir, practicar vies noves, extremes; els guiava primer un «deure de memòria».

No es pot comprendre el present, ni parlar del futur del pirineisme, si no se sap de quines fonts ens ve tanta energia.

Fem, si us plau, un salt de dos-cents anys enrere en la història del pirineisme del vessant nord.

S'ha celebrat, aquest any de 2002, el segon centenari de l'ascensió al Mont Perdu per Ramond de Carbonnières, realitzada el 10 d'agost de 1802.

Aquest esdeveniment és considerat per Henri Béraldi, historiadore del pirineisme, autor dels set volums de *Cent ans aux Pyrénées*, com l'acte de naixença del pirineisme, il·lustrat per moments èpics, com la pujada a la bretxa de Tucarroia i l'exaltació de Ramond i dels seus companys en descobrir, des del cim del Mont Perdu, l'esquerda d'Ordesa i les valls d'Añisclo, tan singulars, úniques d'un aspecte de «Nouveau Monde», terres desconegudes, de les quals es va poder dir que Ramond era una mena de Cristòfor Colom.

De fet, Ramond era un explorador rigorós, científic i literari, expert en geologia, botànica, autor d'un llibre celeberrim: *Voyage au Mont Perdu*, que serà, més endavant, el llibre de referència per a posteriors descobridors, que vindran al Pirineu a continuar la conquesta i la coneixença d'aquestes muntanyes.

Ramond de Carbonnières (1753-1827), considerat el pare del pirineisme.

Ramond del Naturam, fides

Naturel d'après

Cime du Mont-perdu

VALLÉE D'ESTAUBÉ.

Pignon du Cidre

Aviat, la Maladeta apareix com l'objectiu cabdal. Resistirà anys. Primerament Ramond, després Louis Cordier, més tard Jacques Reboul. Per fi, serà un alemany, Frederic Parrot, qui realitzarà la «primera» el 1817, amb un estil que, al meu entendre, prefigura ja el pirineisme de dificultat i de recerca de les vies més atrevides, les més temeràries, que setanta anys més tard acomplirà la manera d'un Henri Brulle, definida per la famosa fórmula: «Fer llarg, difícil, penós i perillós».

No hi som encara, aquí...

Perquè, aleshores, els pirineistes eren més viatgers que escaladors.

Destaca el nom de Vincent Chausenque, que, des del 1824, vindria a recórrer el Pirineu, de cap a cap, d'una mar a l'altra, de la Rhune

al Canigó, un viatge ple d'actes d'explorador, com els episodis del Neuviélba i del Vinhamala.

Va faltar poc perquè Chausenque no fos el primer a ascendir al Vinhamala, catorze anys abans que lady Lister, el príncep de la Moskowa o Txikhatxev.

Fora d'aquestes dues ascensions, Chausenque fou un viatger, atent a la vida i als costums de les valls que visità.

Els seus dos llibres *Voyages dans les Pyrénées* són, en aquest punt, interessants i molt ben documentats.

Ell va ser la llum del Pirineu, però el perfum fou un jove, ràpid i breu excursionista, el «Petit Prince» que trobarà la seva planeta encantadora a la Forcanada: Alfred Tonnellé.

Mentrestant, va succeir un esdeveniment important per a la història del pirineisme i que no serà revelat fins quaranta anys més tard.

El 10 d'agost de 1858, a la bretxa de Rotllan, pels cims de Gavarnia, dos homes es troben. No es coneixen més que de nom. L'un ha fet la volta al món: Amèrica, Àsia, Oceania; l'altre, la Forcanada.

El primer es diu Henry Russell. El segon, Alfred Tonnellé. Dos temperaments pirineistes fenomenals.

Russell té vint-i-quatre anys i inicia una carrera d'explorador que en duraria trenta.

Tonnellé té vint-i-sis anys i no li queden més que seixanta dies de vida: arribà a casa i morí, dos mesos més tard.

Aquí, aquell dia, es va girar una pàgina de la història del pirineisme.

Comença el període Russell

Fins ara hem destacat noms il·lustres del pirineisme. Ramond ve

El circ d'Estauvèr. El dibuix original és de Ramond de Carbonières i el gravat és degut a Baltard. La il·lustració pertany al llibre Voyage au Mont Perdu.

**Henry Russell
(1834-1909).
Muntatge sobre
un dibuix de
Joseph Ribas.**

d'Alsàcia, la província veïna a Alemanya. Chausenque i Tonnellé vénen de França endins, de regions allunyades del Pirineu, això fa dir a Béraldi que «per a ser un perfecte pirineista era gairebé indispensable no ser pirinenc de naixença».

Russell contradiu aquesta asseveració. És nascut a Tolosa de Llenguadoc, però el seu pare és un comte irlandès i la seva mare prové d'una família aristòcrata gascona. S'anomena, ell mateix, un «jove salvatge d'alta civilització». Té una salut de ferro, és un muntanyenc atrevit, però també d'un caràcter refinat, preciós, mundà: toca el violoncel, balla com un àngel i escriu com Chateaubriand.

Personatge romàntic, amant de les muntanyes pels cims més escar-

pats: Astazou, Spijeoles, Bagüenola, Perdiguero, la Munia, Bachimala, Vallhiverna, Besiberri, tots els tres mil possibles i impossibles en aquella hora.

Escriu el seu llibre *Souvenirs d'un montagnard*, que és un clàssic del pirineisme.

Cap al final de la seva carrera, té una afecció tan boja per la muntanya, una passió tan exaltada, que per un franc d'or de l'època es fa amo per noranta-nou anys del Vinhamala. I farà excavar set coves a diferents altituds, entre 2.800 i 3.300 metres, pensant que això era la solució ideal dels refugis de muntanya.

Russell regnarà trenta anys sobre el Pirineu, fins al dia 6 d'agost de 1889, quan cinc joves agosarats vindran a obrir, al cor mateix del

seu camp privat, el *couloir* de Gaube.

Henri Brulle, Roger de Monts, Jean Bazillac, Celestin Passet i Bernat-Salle inauguren una forma de pirineisme més esportiva, escaladora, la recerca de la dificultat extrema.

En tornar de la «primera» del Petit Encantat, Brulle dirà: «Ara ha arribat el temps de fer llarg, penós, difícil i perillós».

El Pirineu es redreça molt més alt, més terrible que no semblava.

Gavarnia és llavors el lloc privilegiat de la nova conquesta: Astazou, Marboré, la Torre, el Casc, els jocs del circ.

Qui vulgui cercar risc a la muntanya, que vingui al Pirineu.

D'Astorg, d'Ussell, Passet, Castagné tracen noves vies per les parets i, si no troben el camí clàssic per la muralla, és per la cara impossible per on faran camí.

La coneixença geogràfica del Pirineu té el seu mestre en la figura de Franz Schrader.

Va al Mont Perdut i es dona deu dies per a fer el mapa del massís.

Hi passarà deu anys, i trenta anys més tard continuarà precisant el modelat dels seus relleus.

La seva campanya del 1873 és una de les més apassionades de la història del pirineisme.

Amb dos amics, Léonce Lourde Rocheblave i Bourdil, surten de Lutz-Sent Sauvaire (Luz-Saint-Sauveur), equipats amb una màquina fotogràfica i una eina inventada per Schrader: l'orògraf, que, perfeccionat, li permetrà traçar cent seixanta «voltes d'horitzó», de la Rhune, al País Basc, fins al cap de Cervera, a Catalunya.

Aquest progrés tècnic contribuirà a la coneixença més exacta i precisa del massís del Pirineu.

Som a principis del segle XX; cinc germans de la vall d'Aspe fan la fusió entre l'estil de Russell i la manera més acrobàtica de practicar la muntanya: cinc germans, els «frères» Cadier, cinc germans isards. Pujant, s'entusiasmen, escriuen, fan escalades intrèpides, al Vathleitós, a l'Aneto, a la Munia, al Pic Long, al cim de l'Aneto per la bretxa de les Tempestats, un 8

d'agost de 1902, dins l'infern de granit, i l'endemà, la Maladeta, la tossa de Malpàs i el Crabioles, el 10 d'agost, per saludar a llur manera el primer centenari de l'ascensió al Mont Perdut.

Hola, Ramond!, hola, Russell! I també hola a l'esdevenir del pirineisme modern.

Perdiguero, Gorgs Blancs, Gran Bachimala, panorames esquerps, ferrotges; barranc de Millars, Posets, l'encantament de les neus enlluernades de sol. El sol del Mont Perdut!

Els cinc germans entusiastes escriuran dos llibres, dia a dia, com un diari precís i preciós, erudit, calorós, les pàgines saltironants salten d'alegria i de felicitat; no són elles, les pàgines, que narren les muntanyes, és la muntanya que parla ella mateixa.

Les muntanyes corren de pressa.

Ara ve Jean d'Ussel, que confirma Henri Brulle i prefigura els funàmbuls de crestes i carenes que acaben d'arribar.

Ve, també, un temps d'estil més col·lectiu, més convivencial, atrevit, però entusiasta i fogós: el temps de Jean Arlaud.

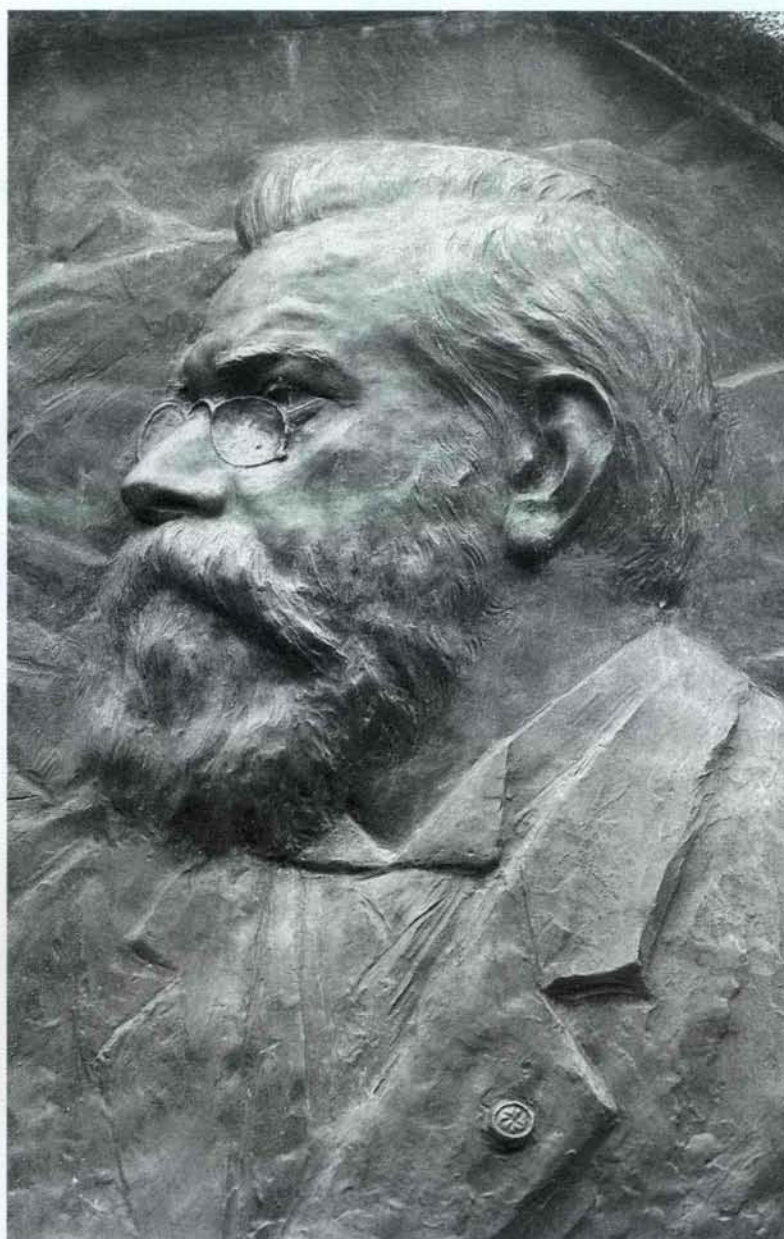
Funda el 1920 el «Groupe des Jeunes», practica amb molta freqüència les curses d'esquí, curses que ja es practicaven anys abans.

Maurice Heid havia realitzat ja, el 1904, la primera amb esquís a l'Aneto.

Jean Arlaud ho fa amb més fogsotat, d'una manera més accelerada, en un ambient més entusiasta: Posets, Mont Perdut, la Torre, el Tailhon, un deliri de cims; l'entusiasme, però, també la convivència.

Ve la temporada dels Camps Arlaud, al Vathleitós, al Montardo, als Encantats, al Posets, a la Maladeta, a la vall de Llosars. Un pirineisme social però exigent. De Tarba, de Pau, de Tolosa, de Perpinyà, grups de muntanyencs vénen a acampar.

Es destaca una figura apassionada, molt fina, elegant, artista, que farà un gran pas endavant per a l'acostament, la fraternitat dels pirineistes dels dos vessants del Pirineu, gascó, occità, català, aragonès i navarrès: Raymond d'Espouy.

Franz Schrader (1844-1924), geògraf, pirineista i cartògraf, autor de la Carte du Mont-Perdu (1873-1877).

A la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya del mes d'octubre del 2000 vaig parlar d'aquest personatge en un article en el qual es recordava la inauguració del refugi d'Estós, el 24 de juliol de 1949.

Raymond d'Espouy fou un pirineista obert a l'amistat, un excel·lent cartògraf, científic rigorós, un company atent, amb un caràcter de gran sensibilitat.

Amb ell, el Pirineu es fa més ample, prolongat d'una part i de l'altra, per les trobades pirinenques de les quals era, ell, l'ànima.

D'Espouy temia el moment en què la part desconeguda del Pirineu seria «desflorada», segons la seva expressió.

Aquest moment acaba d'arribar al pic d'Aussau, la cursa a l'inac-

cessible, el couloir de Pombia - Luzon per la cordada Cames - Cazebone - Jean Santé. La verticalitat!

A Lourdes, el 11 de juliol de 1933, François Cazalet, Henry Le Breton, Jean Senmartin, Henri Lamathe i Robert Ollivier funden el «Groupe Pyrénéiste de Haute Montagne» i a l'acte, realitzen la cara sud del Bazillac i el mític couloir de Gaube, quaranta-quatre anys després de la «primera» de Brulle.

Robert Ollivier afirma de seguida la seva personalitat.

D'ara endavant, el pirineisme se situa al pic d'Aussau; el nou eix, desplaçat de Gavarnia, passa ara per Pau.

Objectiu: les muralles de les cares oest i nord. La cordada Mailly

El Casc de Marboré, al circ de Gavarnia.

– Ollivier obre itineraris prodigiosos, recollits en un llibre de referència: *Haute Montagne Pyrénéenne*, primera anella de la cadena celeberrima dels llibres *Guide Ollivier*.

Un vocabulari nou, inòit: desplom, diedre, entalla, fissura, esperó... descriu un estil d'ascensió que s'expressa en un culte a l'escalada artificial.

– Esperó nord-oest de la Pointe de France.

– Circ de l'Embarradera
– Muralla de Pombia
– Travessia sud-nord de l'Aussau i al final la baixada per la Gran Xemenieia.

Al davant d'aquestes conquestes, noms prestigiosos: Barrio, Arruyer, Chicher, Cames, Cazalet, Belloc, Sarthou i, evidentment, Mailly i Ollivier.

Ja arriba una nova generació: dos germans dotats, joves, amb talent, innovadors: Jean i Pierre Ravier.

D'entrada una proesa: encordats amb Guy Santamaria, ascendiren a la Gran Agulla d'Ansabere, muralla mítica, espectacular ascensió.

Una pàgina del pirineisme modern es girà aquells dies 12 i 13 d'agost de 1954.

Des d'aquesta gesta pirinenca, les «primeres» de conquesta es lliuen i s'encadenen.

Tozal del Mallo, cara nord de la Torre de Marboré, amb Dufourmantelle, pilar sud del gran pic d'Aussau, travessia de les quatre puntes d'Aussau, i tantes i tantes, els dos germans, amics meus, sols o bé encordats amb Despia, Grénier, Bouchet o Patrice de Bellefon...

* * *

De Brulle a Ollivier, d'Ollivier als germans Ravier, la tècnica enriqueix el pirineista.

No s'ha d'oblidar que, segons el grec, l'etimologia del vocable *tècnica*, vol dir: «L'esforç que cal fer per a procurar sempre millor bellesa».

És aquest el sentit original.

Aquest triomf de la tècnica veurem que s'expressa dins la gesta del que jo he anomenat «Els homes del matí». La nova generació. Els que, seguint la traça dels predecessors, van descobrir horitzons nous.

Els que continuen l'aventura pirineista: Pascal Ravier, Rémy Thivel, Rainer Munch, Dominique Julien, Lacaze, Serge Casteran, Christian Ravier, fill de Jean, un dels prestigiosos germans.

Anar més lluny, més alt, més difícil, amb més risc, amunt, «el cap lliure i el peu segur», dins la modernitat.

Els saben que el pirineisme no ha acabat de créixer: l'exporten als Andes, a l'Himàlaia, a Oceania. Junt amb llurs companys de muntanya, els escaladors del vessant sud del Pirineu. Família muntanyenca que sembla tenir per doctrina: «Vés endavant, és llei de vida».

Els saben que el pirineisme és una recerca de l'ànima, que ajuda a trobar sapiència i veritat, tota la intel·ligència de la natura.

Moments estel·lars en la història de la muntanya (i 3)

Agustí Jolis i Felisart

Una breu síntesi de les efemèrides i dels personatges que van tenir un relleu important en la història de la muntanya i de la seva conquesta.

En aquesta tercera i darrera part, creiem oportú posar en relleu dues persones que tingueren un paper destacat en les activitats muntanyenques en les seves respectives especialitats. A més, recordem un congrés celebrat el 1908.

Carlos Ibáñez e Ibáñez de Íbero

Carlos Ibáñez (Barcelona 1825 — Niça 1891) era matemàtic i enginyer militar, carrera dins la qual arribà al grau de general de divisió. Formà part de la comissió que havia de dur a terme el mapa de l'Estat espanyol. Va fer construir, a París, un aparell de la seva invenció, per a mesurar bases geodèsiques.

Va publicar el 1864, ara fa cent quaranta anys, l'*Estudio sobre la nivelación geodésica*, i el 1865, *Base central de la triangulación geodésica de España*, entre altres treballs científics.

Fou un dels fundadors de l'Associació Geodèsica Internacional i membre de la comissió internacional que va establir el sistema mètric decimal.

A partir de 1878 va ser director de l'Instituto Geográfico y Estadístico i va iniciar la publicació del mapa topogràfic de l'Estat espanyol.

Aconseguí d'unir la triangulació geodèsica espanyola amb la triangulació que els francesos havien fet a Algèria. Això va permetre estendre l'arc del meridià fins al Sàhara.

En el volum III (1881), pàg. 147 del Butlletí de l'Associació d'Excursions

Catalana, el soci D. M. Escudé Bartolí ens parla d'aquests treballs, dirigits per Carlos Ibáñez, per a fer aquesta unió de xarxes geodèsiques, feta entre les estacions geodèsiques espanyoles del pic de Mulhacén (3.481 m) i Tetica (2.080 m) a Sierra Nevada, i les algerianes de Filhausen (1.140 m) i M'Sabiha (585 m).

El 1880, el govern de la confederació helvètica li encarregà la mesura de la base geodèsica de Suïssa.

A proposta del jurat de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, se'l distingí amb el títol de marquès de Mulhacén.

Va ser nomenat soci honorari de

Una pàgina del Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana, de 1881, on s'expliquen els treballs dirigits pel general Ibáñez per a unir les xarxes geodèsiques de la península Ibèrica i del nord d'Àfrica.

— 149 —

espanyolas de Mulhacén y Tetica, al mateix temps que Perierri enviava tot lo material d'observació a l'Argelia.

Las dificultades para pujar a Sierra-Nevada los instrumentos, las máquinas y 'ls aparatos, fören grandísimas. Feya dos meses ja que Borrés estava a la localitat ab objecte de construir en las dúas estacions casetas sólidas y ben acomodadas para lo nombrós personal y material, y preparar los medis de pujar instrumentos tant delicats y máquinas tant pesadas a altituds de 2,080 y 3,481 metres, montanyas las més altas de la Península y desprovistas de tota especie de camins. Ben prompte se construhíren camins y carreteras para poder pujar lo material de campanya, y en los pichs de las montanyas, las barracas y observatorios necessaris. Divuyt dias de marxa tinguéren que fer para pujar desde Granada al Mulhacén, acampant cada dia ahont la nit atrapava lo llarch convoy de carretas de bous.

Als últims dias de Agost, tot quedava instalat en las quatre estacions del gran quadrilátero, ab los observadors en llurs puestos. Los instrumentos de medicio y 'ls aparatos destinats a reflectar la llum, estaban montats en forts pilars de sillería; las máquinas de vapor y las electro-magnéticas marxavan ab regularitat; y tot estava disposat para lo moment en que aclarís lo temps y se pogués comunicar de un continent al altre.

Lo general Ibáñez se presentó en lo elevat pich de Mulhacén, lo 1.er de setembre, para asegurarse de la bona instalació de tot lo material, é inaugurar las observacions geodésicas en las quals volia pendre part personalmente si lo temps li permitia. No poguéren cumplirse los desitjos del general: las fortas tempestats que s' desencadenáren aquells dias limitavan la visibilitat a pochi kilometres, lo vent tenia gran forza y la temperatura baixava a la nit fins a 10°. Cridat lo general Ibáñez para presidir las conferencias de la Asociación Geodésica Internacional convocadas para lo dia 16 de setembre, obligat se vegé Ibáñez a marxar a Ginebra; en tant, seguían baix la seva direcció totas las operaciones y al fi del mes, la gigantesca operació era acabada. L'estació que primer acabá las observacions fou la més elevada, l'espanyola de Mulhacén; y sa guarnició científica, composta dels Srs. Barraquer, Borrés y Cebrian, tingué que lluytar ab grans temporals de vents y neus y fins ab los llampechs qu'un dia inutilisáren una máquina de Gramme al costat dels observadors, auxiliars y maquinistas, sens que, afortunadamente, cap d'ells sofrís lo més mínim.

SECCIO D' EXCURSIONS

EXCURSIÓ COL-LECTIVA

A CENTELLAS,

SAUVA NEGRA, CASTELL CIR, SANT QUIRSE DE SAFAJA,

Y PER SANT FELIU DE CODINAS A CALDAS DE MONTBUY

Días 2 y 3 de Febrer de 1889

Lo día 2 de Febrer, á las 6'37 matí (hora oficial), en lo tren de la línea de Sant Joan de las Abadesas, sortíam de la estació del Nort, D. Claudi Abella, D. Frederich Bonay y l' infrascrit, dirigintnos cap á Centellas, ahont arribávam á las 8'47, ó sia á las 9 y 10 minuts de nostre meridiá. Alt. apr. 515 m.

Notárem en la vila extraordinaria animació y bullici, per rahó d' ésser la fira principal de tota la encontrada, y, per lo tant, la que reuneix major nombre de gent, puig es fira que dona lloch á moltes transaccions. Era tanta la gentada que omplenava los carrers y plassas, aixís com lo firal del bestiar, ab gran moviment y soroll, que se feya sumament difícil lo tránsit; per cual rahó, tan prompte com lo Sr. Bonay hagué despatxat alguns negocis, després d' havernos fet ab las provisions necessaries pera la excursió que anávam á empéndrer, deixávam la vila en direcció N., per lo camí ral de Centellas á Collsuspina, envers al últim punt. A la mitja hora escassa arribávam al Mas Banyeras, que pertany al esmentat company d' excursió don Frederich Bonay.

Mas Banyeras es una bonica y cómoda casa recentment construhida, ben amoblada, y que reuneix molt bonas con-

per Ramon Sebrà i Ramon Presumit al Pedraforca, experts a anar a cercar femta a la balma de la Grallera, de la paret de Riambau.

És notable el seu article publicat al *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, la seva entitat, abans de la unificació, sobre una excursió del 1888 a La Schwargwald (la Selva Negra) i també ho és la seva gran il·lusió per la construcció d'un refugi observatori al turó de l'Home, al Montseny, la instal·lació del qual no pogué arribar a veure.

Artur Osona, en el seu temps, visqué també moments estel·lars de la història de la muntanya.

El Congrés de la Federació de Societats Pirineistes

El 1903, ara fa cent anys, es fundà la Federació de Societats Pirineistes, de la qual formà part el Centre. Aquesta federació va celebrar, el 1908, un Congrés a Perpinyà i a Barcelona.

En les sessions es tracta de la millora de les carreteres i els camins de muntanya, de les traves que posa la duana espanyola, dels concursos d'esports hivernencs, de la conservació de la bellesa forestal i de la toponímia pirinenca.

A Barcelona, igual que a Perpinyà, es van dur a terme un seguit d'actes culturals, recepcions i visites a la ciutat, els museus, Montserrat, Sant Cugat del Vallès. Al local social del Centre tingué lloc una sessió del Congrés, que es va cloure amb un banquet al Tibidabo.

Nota

Hem de fer una rectificació a l'anterior article *Moments estel·lars en la història de la muntanya* (2), en el qual hi ha reproduïda una frase on falta un fragment. En concret, hauria de dir això: En el famós 1924, hi hagué campionats de Catalunya i d'Espanya per primera vegada, entre el Centre i els clubs de Madrid, Peñalara i el Club Alpino Español, els quals s'allotjaren a Puigcerdà, perquè encara faltava un any per a inaugurar el Xalet del Centre, a la Molina.

El fragment en cursiva és el que faltava.

Una ressenya d'una excursió feta per Artur Osona el febrer de 1889, i publicada al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya de 1901.

l'Associació d'Excursions Catalana.

Artur Osona i Formentí

Per altra part, destaquem la figura de l'excursionista Artur Osona i Formentí, que, des de 1876 i fins a la seva mort, el 1901, desplegà una gran activitat publicista. Destaquem la guia *Excursió a la muntanya del Montseny*, el 1880, publicada sota el pseudònim «Un propietari de la vila de Breda», amb traducció castellana i francesa.

Junt amb la seva muller, Manuela Vila, recorregué el país, activitat que

es plasmà en una col·lecció de guies del territori català.

Per a identificar bé el terreny, Osona cercava les persones adequades pel seu coneixement del país, com ho fa evident en el seu llibret sobre la història de Jaume Puig i Llosas, conegut per en Jaume de Can Valent, traginer i paquetaire de Sant Esteve d'en Bas.

Osona també es féu acompanyar per Joan Llorens, àlies Rafeló, al Montseny; per Joan Camprubí al Moixeró; per Jaume Culat a les Alberes, per Francesc Pàmies al Montsant; per Pere Roca al Cadí; i

Barraques de pedra en sec

Josep M. Jujol

En aquest treball s'analitza el sistema constructiu de les barraques de pedra en sec, que han esdevingut un autèntic patrimoni rural que cal preservar amb cura.

Trescant pels camins de conreu de secà, tant si és a les Alberes com a l'Ordal, al Camp de Tarragona, al Montsià i a molts altres indrets, hi trobem unes barraques construïdes de pedra en sec, utilitzades per a guardar-hi eines i moltes vegades també per a la mula i, en cas de necessitat, com a refugi per al pagès.

El sistema constructiu sempre és el mateix, però l'aspecte és diferent segons els llocs i el tipus de pedra.

Un sistema constructiu savi i econòmic

Els conreus característics mediterranis, com són la vinya, els garrofers, els ametllers i l'olivera, es fan en terres seques i moltes vegades pedregoses. En posar-les en conreu, el pagès ha mirat de millorar-les traient-ne pacientment les pedres més voluminoses i emprant-les en la construcció de parets tot al voltant de la finca, i fent marges per a sostenir la terra, anivellant així els camps de fort pendent.

La tècnica és sempre la mateixa: anar buscant les pedres més grosses

i anar-les encaixant i falcant amb altres de més petites formant la paret exterior i reomplint-ho amb el pedruscall.

El sistema constructiu és d'una gran economia, ja que s'utilitza un material que fa nosa a la finca, no cal portar-lo a llençar i esdevé útil per a sostenir la terra i delimitar propietats i camins. No calen tampoc materials d'unió, ni morter ni fang. La finca produeix les primeres matèries i la mateixa finca es beneficia d'aquesta matèria que dificultaria el treball agrícola i que, en canvi, sàviament col·locada, millora

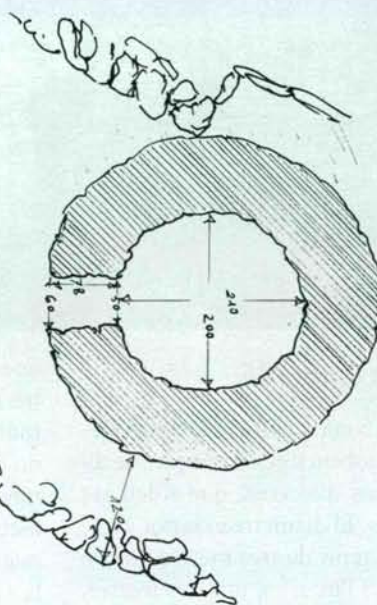
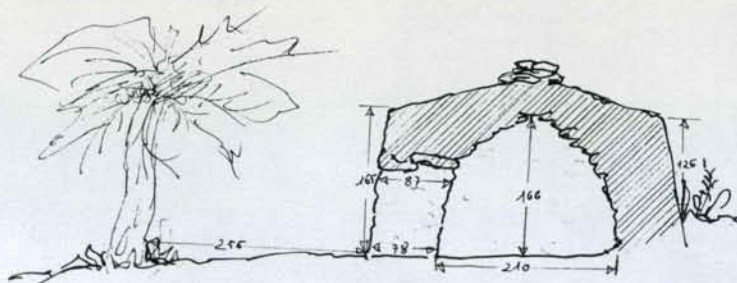
l'espai i li confereix, a més, un aspecte harmònic, humanitzat i estètic.

Les barraques

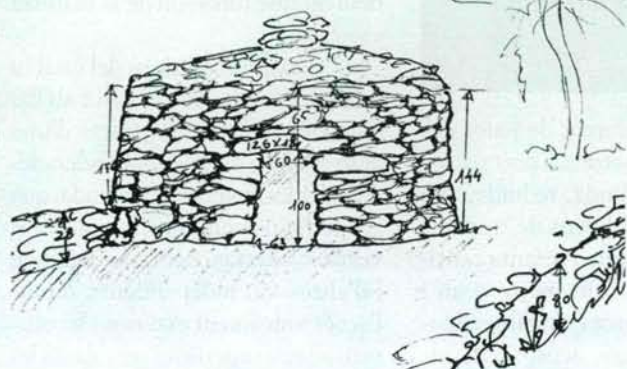
Marges i petites parts cobreixen els camps de secà, però, a més, en moltes finques hi podem trobar la barraca. Sàvia construcció formada igualment de pedres del lloc, col·locades amb enginy i mestratge sense cap mena de material d'unió, ben encaixades les unes amb les altres, formant una equilibrada cúpula.

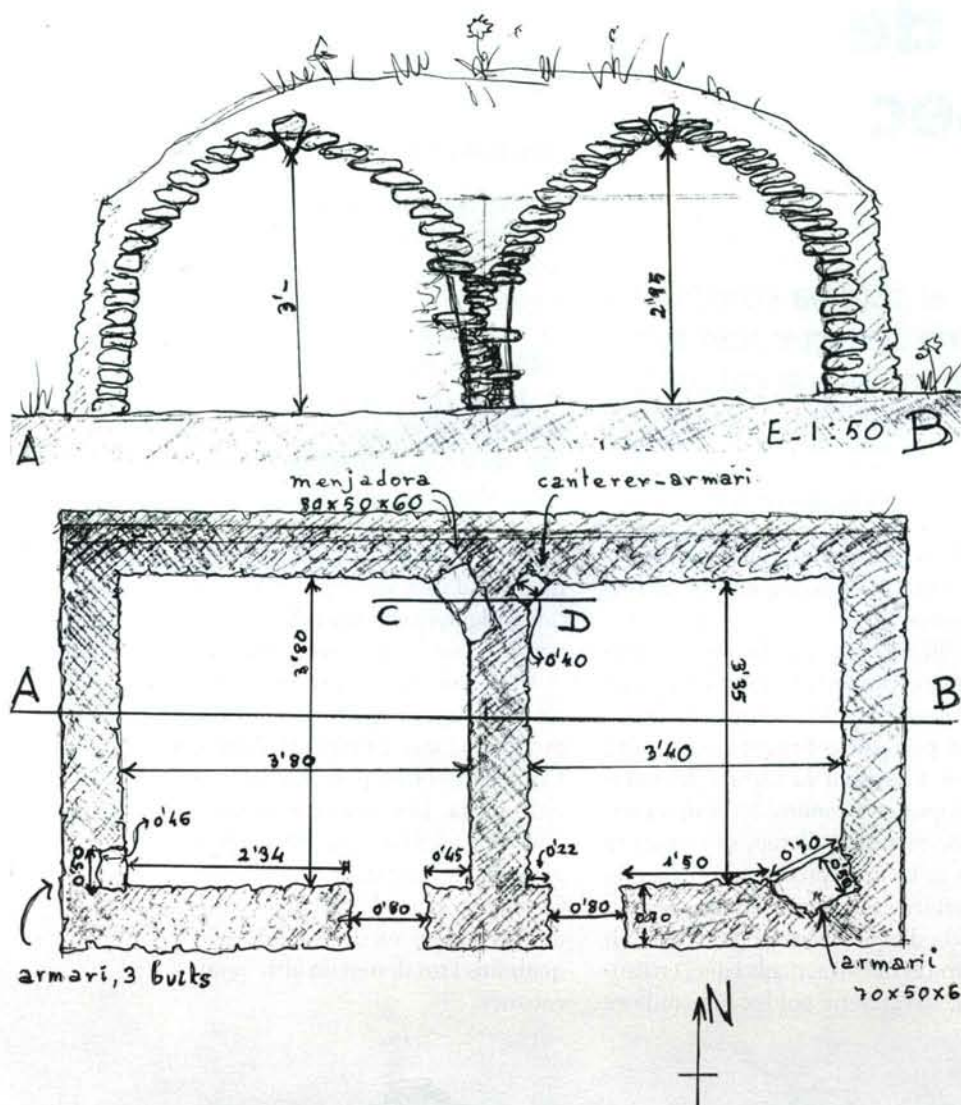
En trobem de quadrades i de rodones, i altres de rectangulars; la majoria d'una estança, altres de dues i alguna amb dependències diverses i d'una certa complexitat.

Observem alguns exemples fent un recorregut seguint comarques properes al mar. L'Empordà, el Baix Llobregat, el Camp de Tarragona i el Montsià. Les seves característiques són semblants; queden a part el grup de construccions de la Catalunya central i ben diferenciades les de la zona de Ponent, a les quals fins i tot donen un altre nom: cabanes.

Les barraques empordaneses són rodones i baixes per a no oferir resistència al vent.

Al Camp de Tarragona trobem algunes barraques que són autèntics magatzem per a la collita o per al bestiar. Aquesta és del Catllar.

A l'Alt Empordà

A la zona de vinyes de les Alberes, hi trobem força barraques de dimensions discretes, que solen ser rodones. El diàmetre exterior acostuma a tenir de tres metres i mig a quatre, i l'interior, uns dos metres,

que dona uns gruixos de paret entre 75 cm i un metre. La porta acostuma a ser de llinda, reduïda, que no deixi passar el vent de tramuntana, entre seixanta i setanta centímetres d'ample i un metre o un i mig d'alt. L'interior és la falsa cúpula tradicional, que acostuma a ar-

rencar des de terra, constituïda per successius cercles de pedres formant filades cada vegada de menor diàmetre fins a arribar al tancament central de la cúpula, que es falca amb una pedra. En aquesta zona les altures són molt limitades, entre 1,50 m i 1,80. Són autèntics refugis per a estar assegut al seu interior en cas de pluja inesperada o ventades. Suficient per a guardar-hi estris del camp i el cistell del menjar, que es penjava d'una estaca clavada entre les pedres per a evitar els animalons. Externament, poden tenir uns dos metres d'alçària.

Al Baix Llobregat

A les muntanyes que separen el Baix Llobregat i el Penedès, hi trobem en abundància aquestes barraques. Fixem-nos amb les de Corbera de Llobregat. Acostumen a ser rodones, d'unes dimensions mitjanes, és a dir, d'uns tres metres i mig a quatre de diàmetre exterior, entre dos metres i dos i mig de diàmetre interior, i uns gruixos de parets de setanta a cent centímetres; algunes tenen, a la part interior, una o dues cavitats a manera d'armari. Són cupulars, la curvatura comença des de la base en quasi totes, i tenen de dos metres a dos i mig d'alçada interior, i de 2,30 a 2,70 m d'alçada exterior. La porta acostuma a ser amb llinda, i d'una alçada d'1,30 a 1,50 m amb una amplada de 65 a 80 cm. Totes les estudiades són en terrenys que havien estat vinyes.

Al Camp de Tarragona

En aquesta zona hi trobem una gran varietat de dimensions i formes: quadrades, rodones, rectangulars; amb annexos afegits. Però totes tenen un aspecte semblant; podem dir que totes són de la mateixa escola.

Observarem un tipus del qual hi ha alguns exemplars, sobretot als Pallaresos i al Catllar; es tracta d'una gran barraca de dues dependències aparellades, cada una quadrada, que generen un conjunt rectangular. De vegades les estances es comuniquen, i d'altres són independents, tenint l'accés únicament exterior. Acostumen a tenir superfícies semblants les

dues dependències, una dedicada a la mula i els estris de treball, l'altra a la collita i a les persones. Sempre les hem trobades en garroferars. Cal tenir en compte que les garrofes es recullen a la tardor, època en què són freqüents les ramassades, i cal protegir l'animal de treball, la collita ensacada i les persones. Moltes vegades es tracta de finques allunyades del poble, on resultava millor quedar-se a dormir a la mateixa finca, per a estalviar-se anades i vingudes.

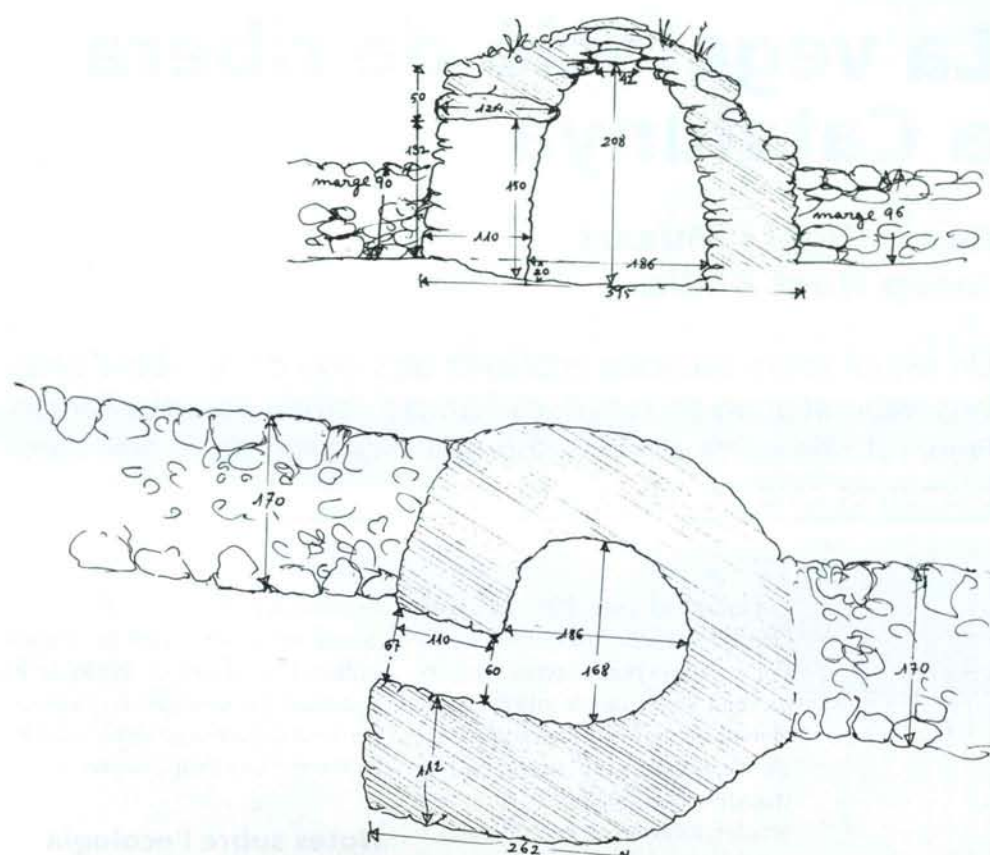
La mula, així, quedava ben separada de les persones.

El volum exterior és considerable i adquireixen una gran solemnitat; poden tenir de sis metres i mig a deu de fatxada i de quatre a cinc metres de costat, i una alçada total de tres metres i mig a quatre, mentre que les dependències interiors tenen cada una de tres a quatre metres de fons i ample. Un taulell de pedres és la menjadora en una, mentre que l'altra pot tenir diverses cavitats a les parets a manera d'armaris i alguns amb prestatges, tot de pedra.

Les cobertes són de cúpula, que acostuma a iniciar-se des d'un metre de terra i arriba al capdamunt a 2,80 o 3,50 m. Els gruixos de paret són de setanta a noranta centímetres. Les portes solen ser d'arc; el brancal de vegades es va eixamplant cap a la base, i tenen una amplada de vuitanta o noranta centímetres, amb una alçada d'1,60 a 1,80 m, mides que permeten l'entrada còmoda tant de la mula com d'un home amb un sac a l'esquena.

Al Montsià

Aquí acostumen a ser quadrades per fora i rodones o arrodonides per dintre; la diversitat de mides i proporcions és ben marcada. Ens fixarem en un curiós exemplar fora de sèrie situat al terme d'Amposta, que forma part d'una petita paret. En el punt on la paret formaria un angle, s'hi construí la barraca de planta arrodonida, molt irregular per fora, bastant regular per dintre. La porta queda desplaçada, de petites dimensions (67 cm a la base i 43 a la llinda), amb una alçada d'1,32 m. Els gruixos de pa-

ret són considerables: 1,12 m.

La fatxada, de 3,30 m, es repenja a la petita paret, que té una amplada d'1,70 m i una alçada de 90 cm, que ajuda a camuflar la barraca. L'alçada total exterior és d'1,82 m. L'interior és gairebé circular, amb un diàmetre que oscil·la entre 1,68 i 1,86 m. La cúpula arrenca des de terra fins a arribar a dos metres.

De les que nosaltres coneixem,

és de les més petites de la zona.

Heus aquí alguns exemples d'arquitectura rural feta per homes d'ofici, sense títols acadèmics, però traçuts, intel·ligents, destres, que saberen treure bon partit d'aquells elements que dificultaven el treball agrícola: les pedres.

A nosaltres ens cal valorar, respectar i conservar aquest patrimoni d'art popular rural.

Al Montsià les barraques són molt variades. Aquesta d'Amposta forma part d'una paret divisòria entre finques.

La vegetació de ribera a Catalunya

Romà Rigol i Muxart
Josep Nuet Badia

Un estudi sobre aspectes ecològics dels boscos de ribera catalans elaborat arran del curs que el Grup d'Estudis Botànics Ramon Pujol i Alsina porta a terme sobre la vegetació de ribera, complementat amb un cicle d'excursions.

Durant el curs 2002-2003, el Grup d'Estudis Botànics Ramon Pujol i Alsina porta a terme un curs sobre la vegetació de ribera, complementat amb el corresponent cicle d'excursions. En aquest text hi trobareu uns comentaris, en petits articles, sobre els aspectes ecològics relatius als paisatges dels nostres rius i rieres; una síntesi, acuradament ressenyada, de la tipologia o sistemàtica fitocenològica de la vegetació de ribera, deguda a Josep Nuet, i un tempteig de síntesi geobotànica d'aquests paisatges, fet amb el benentès que en els fonaments de la seva distribució predominen més les condicions locals, sobretot la

humitat del sòl, que les d'abast regional. Per al seu estudi és de poca utilitat la tradicional divisió de la vegetació per estatges. Es proposa, però, un esquema geogràfic simple, en favor d'una fàcil comprensió.

Notes sobre l'ecologia dels boscos de ribera

Els arbres de les vores dels rius, amb la seva bellesa i harmonia tan especials, simbolitzen, com en cap altre paisatge, l'amarga enyorança de la terra. El sentiment de pertinença a un territori s'associa a la conca d'un riu, d'un riuet o d'un joc de rieres. La vegetació de ribera ha

estat molt malmesa i oblidada. Probablement, són els espais relacionats amb les aigües continentals els que han estat més aprofitats i transformats, i, en conseqüència, els paisatges forestals d'aquests espais s'han fet rars, molt locals i fragmentaris. Els ambients i la vegetació riberenca de la terra baixa, especialment, són tan greument amenaçats que sembla força clara la necessitat de preservar-ne, si més no, algunes mostres.

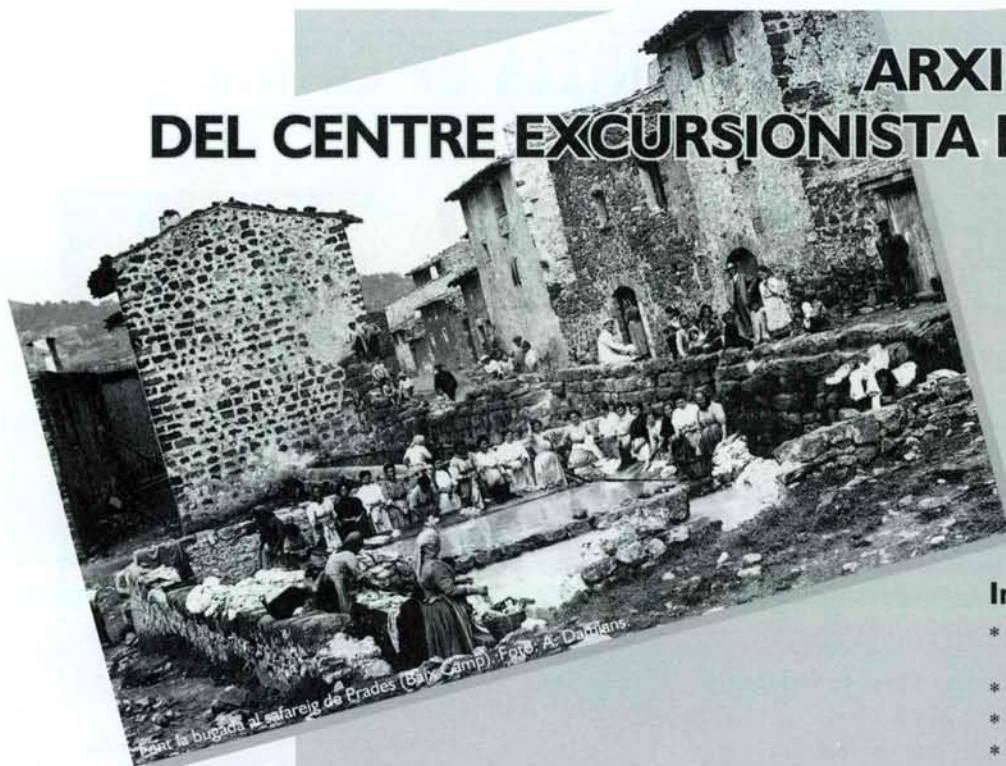
Ribera. És la llenca de terra propera o en contacte amb un riu, a una banda i a l'altra. Ribera, a més, té una certa significació de demarcació territorial, com en el cas de la Ribera d'Ebre o de la Ribera d'Isàvena. I també significa, si més no a la vall del Segre, plana al·luvial més aviat local, en àrees muntanyenques, naturalment conreable i regable.

Dinàmica. Els rius són sistemes naturals especialment polsants, constants escultors del relleu i productors de sòl. L'erosió i la sedimentació són manifestacions oposades d'un mateix procés: el desguàs de l'aigua superficial. La linealitat sense interrupció dels cursos fluvials permet la difusió territorial de les plantes a l'empara de les condicions es-

Freixes i gatells en el tram baix de la riera de Fuirosos, a l'obaga del Montnegre, sota la influència de les bromes de fondalada del clima vallesà.

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'arxiu fotogràfic del Centre conté col·leccions de fotografies des de 1886 d'una gran diversitat de temes, com ara aeronàutica, arqueologia, arquitectura, carrers de Barcelona d'abans de la Reforma, esports, fauna, folklore, geografia física i econòmica, pobles i indrets de Catalunya, del Pirineu aragonès, d'Espanya i d'altres països del món. A més de fotografies estereoscòpiques i autocrom.

Instal·lacions i serveis:

- * Sala de treball per a ordenació i classificació de material.
- * Sala de conservació i arxius d'originals.
- * Laboratori.
- * Equip de tractament digital de les imatges: digitalització, retoc fotogràfic, gravació de CD ROM.
- * Servei de còpia i ampliació.
- * Reproducció de positius paper.
- * Reproducció de transparències positives blanc i negre.
- * Còpia i reproducció de negatius.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA/Arxiu fotogràfic

Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona

Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08

adreça electrònica: cec@cec-centre.org

Horari d'atenció al públic:

de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts i dijous de 18,30 a 21 h

1876
1996

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
120 ANYS D'HISTÒRIA

Si ja el teniu,
el podeu regalar.
Si no...
us el podeu regalar.

El podeu adquirir a la recepció
del Centre Excursionista de Catalunya.
Els socis del Centre gaudeixen
d'un preu especial.

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

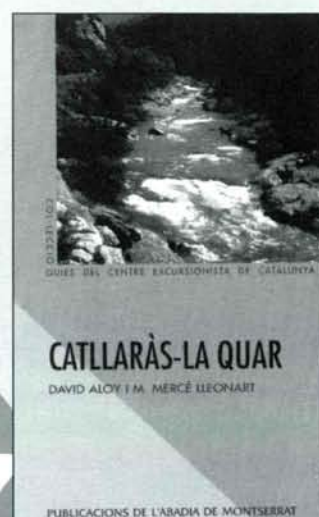
CATLLARÀS-LA QUAR

DAVID ALOY I M. MERCÈ LLEONART

Recull d'itineraris per la franja que va des del Ter fins al Llobregat i que comprèn muntanyes tan característiques com són els Munts, Picancel, Tubau o Estiula. Recorreguts per aquesta atractiva regió del Prepirineu, accessibles a tothom a qui agradi la muntanya.

ELS ALTRES TÍTOLS DE LA COL·LECCIÓ SÓN:

- 1 Refugi d'Amitges. Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, Núria Garcia i Quera
- 2 Mont-Roig - Certascan (Vall de Cardós), Agustí Jolis, M. Antònia Simó i Josep de Tera.
- 3 Itineraris per Collserola, Ignasi Forcada i Salvadó i Victor Gay Rogel
- 4 Pica d'Estats - Monteixo. Vall Ferrera. (Excursions amb esquís). Manuel Broch Guimerà i Eduard Martín Vergara

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona - Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes - Comandes i administració: Polígon Montgalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

OFERTA D'ESQUÍ 2002-2003

E-mail: pedraneu@mx4.redestb.es

Urgell, 95 bis - Tel. 93 453 50 01
08011 Barcelona

CONJUNT ESQUÍ CARVING	CONJUNT ESQUÍ FREE
ESQUÍS FIXACIÓ MUNTATGE	ESQUÍS (tot terreny) FIXACIÓ MUNTATGE
156 €	216 €
CONJUNT ESQUÍ DE MUNTANYA	
ESQUÍS · FIXACIÓ · MUNTATGE	
274,99 €	

PEDRA NEU o CAMPAMÀ

LLOQUEM: ESQUIS DE MUNTANYA - ARVA - PELLIS DE FOCA
RAQUETES • GRAMPONS • PIOLETS • BASTONS
MUNTATGE D'ESQUÍS I FIXACIONS • REPARACIÓ: TREKINS • BOTES • GATS
Tenim cura del manteniment d'esquís i fixacions

Aspecte estival d'una bosquina d'aloc, resseguint la riera de Cabrils, al Maresme. Lamentablement, els alocars, tan propis d'aquesta comarca, han esdevingut rars i fragmentaris.

pecials d'aquests ambients. Els rius són vies naturals de migració de les espècies i eixos vertebradors de la biodiversitat. L'ocupació humana de les lleres majors o d'inundació representa la pèrdua irreparable d'uns ambients definits per la temporalitat, de gran interès biològic. Les grans preses de les embassades són les cotilles de la força morfogenètica dels rius.

Estabilització. El paper de la vegetació en la dinàmica fluvial és molt important. Un bosc de ribera ben format consolida el sòl i esmorteix l'empenta de l'aigua i dels sòlids que trasbalsa en les crescudes. D'altra banda, fa possible la retenció de partícules fines que enriqueixen el sòl. Les arrels de les plantes de ribera faciliten la infiltració de l'aigua i la càrrega dels aquífers.

Ecologia. La humitat del sòl és la característica principal de l'ambient de les riberes. La humitat ambiental també és més alta a les riberes que en indrets més allunyats del riu, per l'evaporació de l'aigua del riu, la transpiració intensa de la vegetació i la respiració del sòl. Aquesta humitat ambiental també afecta les temperatures, normalment menys extremes que en els ambients més secs.

Les plantes de les riberes requereixen sòls poc o molt humits. Els sòls negats o xops, amarats d'aigua, només són ocupats per plantes especialment adaptades, com ara alguns *Salix* i *Alnus*. La majoria de plantes riberenques viuen millor en sòls humits que en sòls xops, com pot apreciar-se, per exemple, en *Populus alba* i en algun *Salix*, en la sobtosa horitzontalitat de les arrels en trobar el nivell del sòl saturat d'aigua.

A l'entorn dels rius s'observen zonacions graduals. El sòl és progressivament menys humit, i els nivells humits i molls, les franges capilar i saturada, són a més fondària com més ens allunyem del riu. En el perfil transversal d'una ribera s'observa, de la riba cap a l'exterior, el trànsit del tipus de vegetació que requereix més humitat al dominant en el vessant. Entremig hi ha tot el ventall dels moderadament higròfils i, a la base dels vessants, hi pot haver una vegetació de sòls profunds i terrenys poc inclinats.

Nitrofilia. En l'actualitat una part important dels components florístics de les comunitats riberenques és la representada per les plantes pròpies dels sòls rics en compostos nitrogenats solubles. Els productes utilitzats en l'agricultura, els adobs

orgànics i minerals, i també els residus de les poblacions, s'incorporen a la xarxa fluvial per infiltració, pels regalls de desguàs o per emissors sense control. Se suposa que en altres temps les ribes es trobaven estàlvies d'aquesta flora nitròfila, però cal evitar de caure en la candidesa de creure que el passat sempre ha estat millor, perquè hi ha hagut temps en què les rieres creuaven les poblacions duent tots els residus produïts per menestralies, obradors, fàbriques, etc.

Les espècies introduïdes. L'eliminació de la vegetació natural dels rius i rierols permet la colonització d'aquests espais per part de plantes foranes i oportunistes que no poden competir en els ambients estables o dominats per la vegetació autòctona. Deslliurades, però, de la competència de les plantes de les seves residències naturals, aquestes plantes oportunistes poden desenvolupar-se òptimament i desplaçar les autòctones.

La robínia (*Robinia*), la canya (*Arundo*) i el vernís (*Ailanthus*) són plantes introduïdes molt competitives en ambients inestables, amb reserves a les parts soterrades que els permeten una fàcil regeneració. Altres arbres con la noguera (*Juglans*), la figuera (*Ficus*), el lle-

Salze blanc i herbassar de càrex ripari. Els pantans de la plana baixa de la Tordera encara estatgen paisatges notabilíssims, únics a les terres catalanes. És una mostra clara d'inconsciència, si no d'incúria, que cap figura administrativa no protegeixi la conca baixa de la Tordera.

doner (*Celtis*), el llorer (*Laurus*) o el magraner (*Punica*), tots introduïts i associats, poc o molt, als rius, torrents i fondals, posen en evidència que els ribatges són rèpliques silvestres dels horts i ambients en bona part domesticats, afaïçonats pels nostres interessos.

Formes de vida. Si prescindim de l'estrat arbori, dominat per plantes de fullatge caduc, hi ha tres grans grups de formes vitals que tenen, sovint, un cert protagonisme en la vegetació de ribera. D'una banda, hi ha les rosàcies arbustives i espinoses, arços, aranyoners, esbarzers i rosers, plantes dels llocs oberts que representen fases inicials de la regeneració de la vegetació ripària, sempre que les característiques del sòl no hagin estat sensiblement alterades. De l'altra, és força cridanera la presència de nombroses plantes enfiladisses, lianes o arbustos lianoides, característiques de les estructures vegetals denses, tancades. Les cle-

màtides (*Clematis*), la carbassina (*Bryonia*), els lligaboscós (*Lonicera*) o el mateix cep (*Vitis*) en són bons exemples.

A la vegetació riberenca de sòls sempre humits, a les vernedes i a les gatelles, abunden les falgues umbròfiles i les herbes perennes de desenrotllament temporal i normalment primerenc, anterior al desplegament de les fulles dels arbres.

Llevat, potser, del cas de les lianes, en els altres grups de plantes de ribera abunden les espècies amb notable capacitat per a ocupar el terreny. Pensem en les tanques de les rosàcies, els rizomes de les falgues i els estolons o les tiges rèptils i entapissadores de moltes herbes higròfiles.

Els boscos de ribera catalans

Relació de les principals comunitats forestals que viuen a les riberes dels rius catalans. Amb un as-

terisc (*) s'indiquen les espècies característiques de les associacions vegetals segons la tipologia de la SIGMA (Station Internationale Géobotanique Méditerranéenne et Alpine), creada per Josias Braun-Blanquet.

Síntesi fitocenològica

Or. *Tamaricetalia africanae*. Poblacions d'arbustos poc densos i de prats sabanoides de gramínies altes, que es fan a les rambles i a les clotades del terreny, humides en temps de pluges. Plantes característiques: *Glycyrrhiza glabra*.

Al. *Rubo-Nerion oleandri*. Matollars alts, termòfils, de les rambles mediterrànies. Plantes característiques: *Lavatera olbia* L., *Leucosium aestivum* L. subsp. *pulchellum* (Salisb.) Briq., *Nerium oleander* L., *Vinca major* L., *Vitex agnus-castus* L.

Associacions:

Ass. *Rubo-Nerietum oleandri* (baladrar). Descripció original: O. BOLÒS, 1956. *Collectanea Botanica*, 5(1): 236-238. Inventari tipus: taula 27, núm. 1. — Matollar alt (1-3 m) esclarissat de baladre (*Nerium oleander**), amb poques plantes banals, que arrela descontínuament a les rambles, gairebé sempre seques, cobertes de còdols calcaris. Viu al sud de l'Ebre, tot i que la trobem isoladament al riu Gaià.

Ass. *Vinco-Viticetum agnicasti* (alocar). Descripció original: O. BOLÒS, 1956. *Collectanea Botanica*, 5(1): 238-240. Inventari tipus: taula 28, núm. 1. — Matollar alt i sovint dens d'aloc (*Vitex agnus-castus**), sovint acompanyat de *Vinca major** i *Lavatera olbia**, que viu a les rambles i sorralles silícies sobre sòl humit i ambient càlid. La trobem entre Barcelona i el Rosselló.

Bardissa, canyes i un salze blanc de tronc gruixut, amb aspecte d'haver estat coronat, en un canal de l'Urgell. Paisatge agrícola, de grans horitzons, radicalment transformat pel regatge.

Al. *Tamaricion africanae*. Bosquets nitrohalòfils, més o menys humits, dels territoris semiàrids. Plantes característiques: *Cynanchum acutum* L., *Tamarix africana* Poir., *Tamarix anglica* Webb, *Tamarix boveana* Bunge, *Tamarix canariensis* Willd.

Associacions:

Ass. *Tamaricetum canariensis* (tamarigar). Descripció original: J. BRAUN-BLANQUET & O. BOLÒS, 1956. *Anales de la Estación Experimental de Aula Dei*, 5 (1-4): 216-218. Inventari tipus: taula 40, núm. 87. — Bosquets de tamaris (*Tamarix africana**, *Tamarix gallica**), no gaire alts ni regulars, amb plantes heliòfiles i nitròfiles, que voregen el curs dels rius i els espais fangosos amb aigua salabrosa. S'estén des del riu Llobregat fins al Segura a les planes baixes i a la depressió de l'Ebre.

Ord. *Populetalia albae*. Boscos de ribera i bosquines inundades amb freqüència. Planes característiques: *Aristolochia rotunda* L.,

Arum italicum Mill. subsp. *italicum*, *Equisetum telmateia* Ehrh., *Fraxinus angustifolia* Vahl, *Humulus lupulus* L., *Iris foetidissima* L., *Populus nigra* L., *Salix alba* L., *Salix alba* L. subsp. *alba*, *Salix fragilis* L., *Salix salviifolia* Brot., *Solanum dulcamara* L., *Symphytum tuberosum* L., *Symphytum tuberosum* L. subsp. *tuberosum*.

Al. *Salicion triandro-fragilis*.

Salzedes arbustives. Plantes característiques: *Salix elaeagnos* Scop. subsp. *angustifolia* (Cariot) Rechinger f., *Salix purpurea* L., *Salix triandra* L., *Saponaria officinalis* L.

Associacions:

Ass. *Saponario-Salicetum purpureae* (sargar). Descripció original: TCHOU (1947) 1948. — Matollar alt de *Salix elaeagnos** amb *Saponaria officinalis*, ric en espècies heliòfiles, que arrela a la llera (bancs de sorra, fang o codolers) dels cursos d'aigua. Viu als cursos d'aigua de pràcticament tot Catalunya fins als contraforts pirinencs, on ateny els 1.000 (1.400) m d'altitud.

Ass. *Salicetum neotrichae* (salzeda de vimetera). Descripció original: J. BRAUN-BLANQUET & O. BOLÒS, 1956. *Anales de la Estación Experimental de Aula Dei*, 5 (1-4): 205-206. Inventari tipus: taula 42, núm. 4. — Bosquet arbustiu de salzes (*Salix triandra**, *Salix fragilis* ssp. *neotricha**) amb alguns pollancre (Populus nigra) que viu a les lleres dels rius i rep l'embat més intens de les riudes. Es troba a les ribes de l'Ebre i del Segre, a la depressió de l'Ebre.

Al. *Populion albae*. Boscos de ribera (alberedes, omedes i pollancredes) ombrívols. Plantes característiques: *Aristolochia longa* L. subsp. *paucinervis* (Pomel) Batt. in Batt. et Trab., *Asperula laevigata* L., *Populus alba* L., *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy et Fouc., *Ulmus minor* Mill., *Vinca difformis* Pourr.

Associacions:

Ass. *Lithospermo purpureo-coerulei-Ulmetum minoris*

El riuet Fornès,
feudatari del
Ter, prop del
veïnat de la
Vola, sota el
coll de Bracons.
Ni les ribes
rocoses ni els
sòls rics en
carbonats no
són gaire bons
per als verns.
En aquests llocs
poden ser
abundants els
tells i els
avellaners. Hi
ha també
freixes, aurons,
pollancre i
diferents
salzes.

(omeda amb mill gruà).
Descripció original: O.
BOLÒS, 1956. *Collectanea
Botanica*, 5 (1): 240-244.
Inventari tipus: taula 29,
núm. 3. — Bosc de ribera
on domina *Ulmus minor** i
Hedera helix, amb força plan-
tes herbàcies (*Lithospermum
purpureo-coeruleum**, *Carex
sylvatica* ssp. *pau**,
Brachypodium sylvaticum).
Viu a les terres de clima me-
diterrani marítim, més o
menys humit, del Vallespir a
l'Alt Penedès. Penetra fins a
l'Anoia i l'Alt Urgell.

Ass. *Hedero-Ulmetum mino-
ris* (omeda amb heura).
Descripció original: O.
BOLÒS, 1979. *Folia Bota-
nica Miscellanea*, 1: 13-17.
Inventari tipus: núm. 5.
— Bosc de ribera on do-
minen *Ulmus minor**,
Fraxinus angustifolia i
Hedera helix, molt més po-
bre en espècies que l'anter-
rior. El trobem a les terres
interiors amb un clima
mediterrani de tendència
continental eixut (Anoia,
Segarra, Bages).

Ass. *Iridi foetidissimi-
Populetum albae* (albere-

da amb lliri pudent). Des-
cripció original: (J. BRAUN-
BLANQUET) TCHOU, 1956
em. Nom. O. Bolòs, 1973.
Pirineos, 108: 80. — Bosc
de ribera on domina l'àl-
ber (*Populus alba*) i alguns
altres arbres caducifolis: el
freixe (*Fraxinus angus-
tifolia*) i l'om (*Ulmus
minor*), amb el lliri pudent
(*Iris foetidissima**) i la
granxa (*Rubia tinctorum**).
Es fa a la plana de
l'Empordà i al Rosselló.

Ass. *Rubio tinctorium-
Populetum albae* (=Ru-
bieto-*Populetum albae*) (al-
bereda amb granxa). Des-
cripció original: J. BRAUN-
BLANQUET & O. BOLÒS,
1956. *Anales de la Estación
Experimental de Aula Dei*,
5 (1-4): 207-212. Inventari
tipus: taula 43, núm. 13.
— Bosc de ribera dens on
domina l'àlber (*Populus
alba**) i alguns altres ar-
bres caducifolis: el freixe
(*Fraxinus angustifolia**), el
pollancre (*Populus nigra*) i
l'om (*Ulmus minor**), amb
el sotabosc empobrit de
plantes, entre les quals hi
ha la granxa (*Rubia*

*tinctorum**) i l'esbarzer
(*Rubus ulmifolius*). No hi
trobem, però, la vinca
(*Vinca difformis*), pròpia de
l'albereda litoral. Arrela
entre 1,5-2 i 5-6(8) m so-
bre el nivell de l'estiatge
primaveral del riu. Viu a
les terres interior properes
als rius Segre i Ebre.

Al. *Alno-Padion*. Boscos de ri-
bera (vernedes) que arrelen a
la riba de rius i torrents que
porten sempre aigua. Plantes
característiques: *Alnus glutino-
sa* (L.) Gaertn., *Carex pendula*
Huds., *Carex remota* L., *Carex
sylvatica* Huds. subsp. *pau*
(Senn.) A. et O. Bolòs,
Circaea lutetiana L., *Dryopteris
filix-mas* (L.) Schott subsp.
borreri (Newm.) Becherer et
Tavel, *Equisetum hyemale* L.,
Impatiens balfourii Hook f.,
Lamium flexuosum Ten.,
Lathraea clandestina L., *Os-
munda regalis* L., *Prunus
lusitanica* L., *Ranunculus fica-
ria* L. subsp. *ficaria*, *Rumex
sanguineus* L., *Salix cinerea* L.
subsp. *oleifolia* (Sm.)
Macreight, *Scrophularia nodo-
sa* L., *Stachys sylvatica* L.,
Stellaria nemorum L.

Associacions:

Ass. *Scrophulario alpestris-Alnetum glutinosae* (= *Alnetum catalaunicum* Suspl. 1935) (verneda montana). Descripció original: SUSPLUGAS, 1935. Soc. Pharm. Montpellier, 5-IV-1943: 158-162. Inventari tipus: núm. 1 (vall de Canidell). — Bosc de ribera on domina el vern (*Alnus glutinosa*), amb el sotabosc poblat per arbustos: saüc (*Sambucus nigra*), romegueró (*Rubus caesius*), rosa canina (*Rosa canina*) i herbes centreeuropees: tintorell (*Daphne mezereum**), pa de cucut de bosc (*Oxalis acetosella**), viola de bosc (*Viola sylvestris*), talictré (*Thalictrum aquilegifolium**), cardamina de verneda (*Cardamine impatiens**). Es fa a l'estatge montà des del Montseny cap al nord.

Ass. *Carici remotae-Alnetum glutinosae* (= *Angelico-Caricetum remotae*) (verneda amb càrex). Descripció original: OBERDORFER, 1953. Beitr. S. Naturk. Forschung in Südwestdeutschl., 12: 47. — Bosc de ribera on domina el vern (*Alnus glutinosa*), amb la falguera femella (*Athyrium filix-femina**), l'angèlica (*Angelica sylvestris**) i càrex remot (*Carex remota**). Arrela en els sòls xops de la riba dels cursos d'aigua montans. El trobem a la Vall d'Aran, al Conflent i a la Garrotxa. També arriba, isoladament, al Montseny i al Montnegre.

Ass. *Lamio flexuosi-Alnetum glutinosae* (= *Alneto-Lamietum flexuosi*) (verneda amb ortiga morta). Descripció original: O. BOLÒS, 1954. Collectanea Botanica, 4 (1): 283-286. Inventari tipus: taula 13, núm. 4. — Bosc de ribera on domina el vern (*Alnus glutinosa**), l'om (*Ulmus minor*) i el freixe de fulla

Aspecte estival d'una verneda del Montseny, amb sotabosc de falgueres i bardissa, a la riera Xica, a la conca inicial de la Tordera.

petita (*Fraxinus angustifolia*), amb un sotabosc herbaci exuberant format per moltes plantes centreeuropees: buixol (*Anemone nemorosa**), dorònic (*Doronicum pardalianches**), lliri de neu (*Galanthus nivalis**), ortiga morta (*Lamium flexuosum**), marcòdic (*Lilium martagon**), rèvola (*Stellaria holostea*)... El trobem entre 0-500(800) m, vorejant els rius de curs constant, al sector NE de Catalunya, amb un clima mediterrani humit (la Selva, la Garrotxa, el Vallès, fins a l'Empordà i el riu Llobregat). També és present al Prepirineu i baixa fins a l'Ebre seguint la riba dels grans rius: Segre, Cinca i

les Nogueres.

Ass. *Carici-Salicetum catalaunicae* (gatellada). Descripció original: A. i O. BOLÒS, 1950. Vegetación de las comarcas barcelonesas, pàgs. 139-141. Inventari tipus: taula Ass. de *Salix catalaunica* i *Carex pendula*, núm: ?. — Bosquet de ribera on domina el gatell (*Salix cinerea* ssp. *oleifolia**) amb un sotabosc amb pocs arbustos i moltes plantes herbàcies grosses: càrex pèndul (*Carex pendula**), càrex remot (*Carex remota*), cua de cavall (*Equisetum telmateia**) que omplen l'interior del bosc. Es fa a la Catalunya mediterrània, de clima marítim, de les muntanyes de Prades cap al nord.

Esquema geogràfic de la vegetació de ribera

Regió mediterrània. Boscos de distribució general

Alberedes. Són boscos alts d'àlbers que poden acollir freixes de fulla petita, pollancre i oms.

Es troben a les ribes dels cursos més o menys regulars, de nivell poc fluctuant, de terres sempre humides però rarament negades, en territoris de clima més aviat sec. També a la vora de les sèquies i recs.

Els boscos més genuïns dels rius mediterranis, les alberedes, són avui una excepció en els nostres paisatges. Les planes baixes i les terres d'al·livi són les més estimades per al conreu, i el valor de la fusta és especialment inestimable en llocs mancats de bosc. Alberedes de tarannà domesticat tenen una certa significació en les terres de regadiu.

Regió mediterrània. Boscos de distribució meridional

Comarques de l'Ebre i del País Valencià. Les plantes de les regions seques o àrides que estan associades als indrets amb aigua en el subsòl, normalment a una certa fondària, s'anomenen freatòfits. Fins i tot aquestes plantes presenten caràcters morfològics d'adaptació a l'aridesa (xeromorfs). Els tamarius tenen les fulles molt menudes, de fàcil regeneració. El baladre té un tipus de fulla especial: molt dura i nerviada i amb els estomes dins de clotets protegits per un filtre de pèls. En aquests llocs sovint la imatge clàssica de la ribera s'esvaeix, per manca de constància de la circulació d'aigua i de lleres menors definides.

Tamarigars. Bosquets clars de tamarius, propis de sòls humits, amb sals i matèria nitrogenada.

Marenys, planes i lleres de nivell freàtic profund que s'humitegen episòdicament.

Baladrars. Bosquina o matollar alt de baladre, de fullatge persistent. Rambles codoloses i cursos molt pedregosos i permeables, de règim torrencial i espasmòdic.

Regió mediterrània. Boscos de distribució meridional. Zona Termoboreomediterrània

Càlida i humida. Comarques orientals litorals o sublitorals: el Maresme, la Selva, l'Empordà. Vegetació dels llocs alhora calents i humits (termohigròfila). Amb relació a les àrees de la regió mediterrània del sud, aquesta zona es caracteritza per un règim termomètric molt temperat i el clima marítim que alleuja molt la sequera de l'estiu.

És molt alarmant el ritme amb què s'estan destruint, a les rieres del Maresme, les ja molt reduïdes mostres d'alcarrà, un paisatge que en estat natural es presentaria com una bosquina fantàstica, espessa i alta. La destrucció dels alcarrars representa molt més que la pèrdua d'una comunitat vegetal i la regressió d'algunes plantes de distribució local, i això no és poc. Representa un atac a la personalitat d'un territori.

Alocar. Bosquina d'alcarrà de les ribes i arenys de les rieres de substrat silici, força permeable i de règim molt irregular.

Lloreda. Claps de lloret, presumiblement subespontanis, dels torrents més abrigats de la terra baixa i de la muntanya mediterrània humida, d'afinitat subtropical. En aquests ambients arcerats i ombrívols, com adormits en els rebrecs del relleu, es troba la falguera reial.

Regió mediterrània septentrional i regió eurosiberiana

Comarques poc seques o mitjanament humides del nord del Principat. Terra baixa humida, muntanya mediterrània (irradiacions a les muntanyes més meridionals) i muntanya mitjana. La vegetació ripària representa una interpenetració de les dues regions biogeogràfiques.

La **verneda** és el bosc ripari normal en el domini de rouredes i fagedes, però pot faltar en els terrenys rics en carbonats, on pot ser substituïda per un bosc mixt de caducifolis, amb avellaners, tells i altres ar-

bres. Les vernedes es manifesten amb caràcter i composició florística diversos, segons si es troben en àrees de muntanya o a la terra i muntanya baixes, i, en aquest cas, depenent de si es fan en cursos d'aigua permanent o bé en llocs amb el nivell de l'aigua subàlvia proper a la superfície. La freixeneda és un bosc de vall o fondalada, de riberal més que de ribera, caràcter que comparteix amb l'omedà.

Lavellanosa és una bosquina de sots, torrenteres i canals rocosos, indrets on el mateix boix pot tenir força significació. Semblantment passa amb la telleda, bosc mixt de caducifolis dels sots i fondos més aviat rocosos de l'estatge montà, on la mateixa imatge de ribera ja s'esvaeix.

Salzeredes. Matollars de salzes adaptats al negament parcial i a les riuades. Sistemes fluvials dinàmics: cursos de règim polsant, amb revintures i desbordaments, zones properes a embassades, planes de sedimentació activa, etc.

Omedes. Boscos d'oms, de tendència calcícola. Sòls profunds mitjanament humits. L'om no és estrictament ripícola, sinó de terrasses al·luvials, marges de torrents poc funcionals de mitja muntanya i bosquines marginals de camps i masos (pot relacionar-se amb els pardals).

Gatelledes. Bosquets de gatells dels torrents i fondals de la muntanya mediterrània humida. Sòls humits o molt humits de nivell freàtic poc variable. Sovint la gatelleda ocupa les àrees marginals de la verneda: sots massa estrets i inclinats, pedregosos, i sòls poc grassos per als verns.

Vernedes. Boscos de verns amb sotabosc herbaci i de falgueres. Riberals de sòls molt humits, profunds i rics en nutrients i cursos amb aigua superficial o amb ribes de sòls sempre molls, en territoris de clima de tendència humida.

Terra baixa i muntanya mitjana de les comarques subhumides orientals. Meitat nord del Principat i afluent pirinenc ibèrics.

Travessia amb esquís a Jotunheimen (Noruega)

Elena Rivas

Una travessia amb esquís a la zona anomenada Jotunheimen, parc nacional des de 1980. És el massís muntanyós més important de Noruega, on es troba el pic més alt del país (Glittertind, 2.470 m), així com una vintena de pics d'uns dos mil metres d'altitud.

Des de fa anys som practicants de l'esquí de fons i ens agrada participar en diferents curses. Un dia, després de llegir un article sobre travessies d'esquí en països nòrdics, ens van començar les ganes de sortir de les traces i ampliar les perspectives d'aquest esport. L'any 1994 vam aconseguir una bona guia, i, amb això i bastant informació que ens va proporcionar l'oficina de turisme noruega (DNT), vam preparar una travessia per la zona anomenada Hardangervidda, situada a Noruega. És un gran altiplà muntanyós situat prop de Bergen, a l'oest del país. El mal temps ens la va fer reduir a tan sols tres dies de marxa, de la qual vam publicar un article en aquesta revista. L'experiència va ser tan interessant que ja vam tornar portant informació i mapes per a preparar-ne una altra.

L'any 1999 vam tornar a Noruega, aquesta vegada escollint millor les dates per procurar trobar més bon temps, els refugis oberts i els itineraris marcats.

A Noruega, la DNT (Den Norske Turist Forening) senyalitza cada any milers de quilòmetres com a itineraris d'esquí. Ho fa clavant a la neu unes branquetes primes de bedoll que, quan arriba el desglaç, cauen sense deixar rastre.

Aquests itineraris estan equipats amb una àmplia xarxa de refugis que

ens permet trobar-ne un a cada etapa. La majoria de refugis són propietat de la DNT. N'hi ha de tota mena: des de simples cabanes fins a refugis sense guarda però amb avituallament, i fins a refugis amb tot confort i a vegades hotels, si passem per alguna població. La millor època per a trobar-los oberts és des de primers de març fins al dilluns de Pasqua. La DNT publica cada

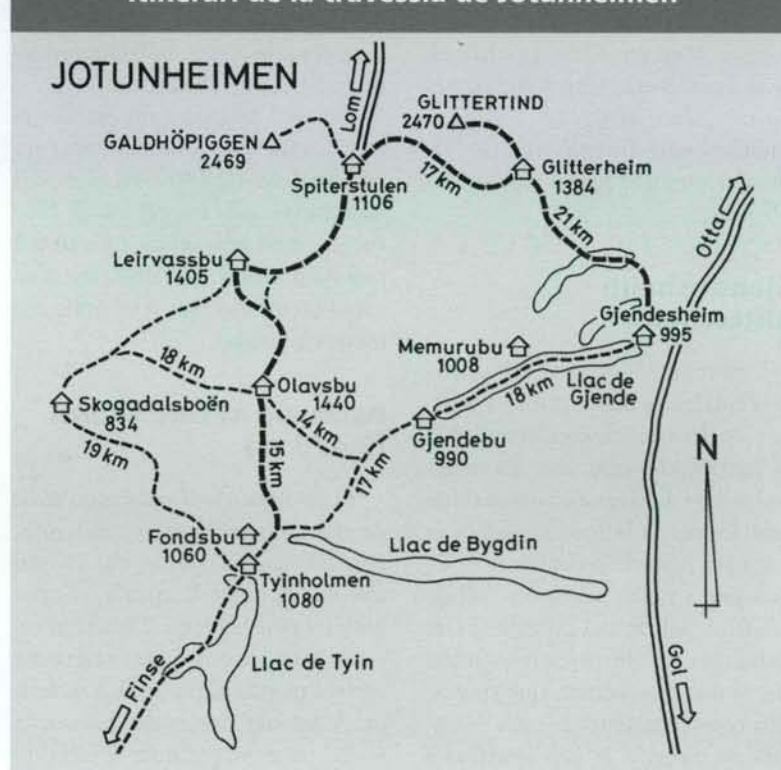
any un calendari amb les dates d'obertura, la seva categoria, els itineraris senyalitzats, així com un mapa esquemàtic amb la distància en temps entre etapes. Amb tota aquesta informació es pot plantejar prèviament amb molta exactitud tot l'itinerari de la travessia.

Aquesta vegada vam escollir la zona anomenada Jotunheimen, parc nacional des de 1980. És el massís muntanyós més important de Noruega, on es troba el pic més alt del país (Glittertind, 2.470 m), així com una vintena de pics d'uns dos mil metres d'altitud. Són cims modestos si se'ls compara amb els Alps o els Pirineus, però, per la seva latitud, tenen totes les condicions de l'alta muntanya. Aquest massís està delimitat per unes valls: Ottadalen al nord, Sjødalen a l'est, Bøverdalen i Sgnefjord a l'oest. Al sud hi ha alguns grans llacs: Vinstra, Bygdin i Tyin.

La travessia completa es realitza en set o vuit dies, però es pot allargar o escurçar depenent dels dies de què disposem o de la climatologia.

Vam tenir un temps bastant acceptable que ens va permetre fer totes les etapes que havíem planejat. De totes maneres, vam tenir algun dia de boira, i l'últim amb una forta nevada i un vent que van posar a

Itinerari de la travessia de Jotunheimen

Entre el refugi de Gjendesheim (995 m) i el de Glitterheim (1.384 m).

prova el nostre equip i l'agudesa visual per a poder arribar a l'últim refugi. Vam fer les següents etapes:

Oslo - Gjendesheim

Primera etapa, totalment amb autocar. Vam fer: Oslo, Lylehamer, Sjoa, Randsverk, Gjendesheim; set hores de trajecte. Refugi Gjendesheim Turisthytte (DNT), guardat, amb 185 places i restaurant (995 m).

Gjendesheim - Glitterheim

L'itinerari té 21 km i hi esmercem vuit hores incloent-hi parades. Fem un desnivell acumulat de 1.075 m. Sortim a les nou, amb un temps esplèndid i unes temperatures sobre zero. La neu a la sortida està molt glaçada i hem de posar les pells de foca per a pujar fins a un coll de 1.370 m, a l'est del cim Bessheim Rundhoe, i d'allí baixem esquiant fins al llac Russvatnet, que traveseu completament. Seguim avançant en direcció N fins a arribar a

un nou coll, el Hestlaerhø, de 1.685 m, entre els cims E i W del mateix nom. La neu va canviant de gel a primavera. Descens llarg i franc fins al refugi Glitterheim, a 1.384 m. Refugi guardat molt confortable de 137 places (DNT). Aquí passarem dues nits amb la intenció de pujar el pic Glittertind.

Aquesta vegada vam escollir la zona anomenada Jotunheimen, parc nacional des de 1980. És el massís muntanyós més important de Noruega, on es troba el pic més alt del país (Glittertind, 2.470 m), així com una vintena de pics d'uns dos mil metres d'altitud.

Ascensió al Glittertind (2.470 m)

El dia neix núvol i amb una mica de vent, les previsions són dolentes, però fem cas del guarda, que ens diu que es pot pujar. Sortim a les nou, amb les pells de foca. L'itinerari no està marcat i ens anem orientant amb el mapa i alguna traça anterior. A mesura que anem pujant, la visibilitat es va reduint. A 2.100 m

ja no es veu res. Portem un GPS amb les coordenades del pic i, amb això i l'altímetre, deduïm que hem arribat al cim. El camí de pujada per la via normal NW no té problema, però l'altre costat és tallat, per la qual cosa hem d'intentar baixar pel mateix itinerari. Baixem lentament, amb l'ajut del GPS i buscant les traces de pujada, que ja estan mig esborrades; la visibilitat és de pocs metres. Una mica més avall millora la visibilitat i podem gaudir una mica del descens fins al refugi. No trobem ningú en tota l'ascensió. Tardem unes sis hores. Un bon sopar i una dona dormida en aquest refugi ens recuperen de l'esforç fet.

Glitterheim - Spiterstulen

En aquesta etapa, de 17 km, vam estar set hores i vam fer 450 m de desnivell.

El dia comença amb núvols i sol. L'etapa és suau. Sortim en direcció S i després W. Passem entre els contraforts del Glittertind i la glacera de Veobreatinden. Veiem tres cims: el Memurutinden, Veobreatinden i Leihoe, molt bonic. La neu és bona i no fan falta les pells. La baixada comença suau fins a arribar a un collet de 1.440 m al costat del pic Skauthoe, girem a l'oest i fem una baixada forta fins al refugi de Spiterstulen. L'etapa no és llarga i podem gaudir parant i fent fotos. El refugi (DNT, guardat i de 150 places) ens sorprèn amb una piscina coberta amb vistes a la neu i amb sauna. Fem ús de tots aquests plers. Només hem trobat dues persones en el camí.

Spiterstulen - Leirvassbu

L'etapa d'avui té 16 km, 500 m de desnivell i la fem en sis hores i mitja.

Ens llevem amb mal temps. Fa unes quantes hores que neva, però quan sortim ja ha parat. El dia és dolent, però hi ha una certa visibilitat. La neu és molt bona. Comencem amb una suau pujada en direcció SW. El camí és fàcil i anem tota l'etapa rodejats de cims de dos mil metres i de glaceres. Passem entre el Semesholstinden, Tverrbytt-hornet, Kyrkja... Tot el dia tenim mal temps,

però quan falta poc per a arribar s'obre el dia i endevinem el refugi al fons d'un llac. Una vegada més arribem a un refugi preciós i confortable, on gairebé estem sols. Els núvols han desaparegut i podem contemplar l'espectacle dels cims al nostre voltant. Deixem les motxilles i sortim corrents a gaudir del paisatge i a veure el camí de l'endemà. Molt bon sopar i una bona dormida.

Leirvasbu - Olavsbu

L'itinerari d'avui és de 15 km i 560 m de desnivell i hi esmercem sis hores.

Ens desperta la llum a les sis. Tot just apunta el dia sobre el punxegut pic Kyrkja i el llac Leirvatnet. És molt bonic i ens llevem per fer fotos, encara que l'esmorzar no és fins a les vuit. Sortim com cada dia a les nou. Estem a -8°C però amb sol. Travessem el llac en direcció sud i anem pujant a un petit coll, baixem altra vegada i creuem els llacs Ov i Ned. Passem el desviament de Gjendebu. Veiem alguns pics i, al darrere, la punta del Kirkja. Pugem a un altre coll i agafem una vall a l'esquerra que ens porta al refugi. Aquest refugi serà l'únic sense guar-

da però amb avituallament. Trobem dues cases gairebé cobertes per la neu, l'una tancada i l'altra oberta, que és el refugi. Utilitzem la pala per a poder obrir la porta i ens trobem un refugi en òptimes condicions. No hi ha ningú, però està equipat amb lliteres, matalassos, estufa de llenya amb fusta en quantitat, gas per a cuinar, vaixel·la i una gran varietat de menjar envasat. Hi ha el preu de cada cosa i al final s'ha de fer una llista i dipositar els diners en una mena de guardiola. Hem de fondre neu i escalfar el refugi. Arriba algú més. Ens diuen que les previsions per a demà són molt dolentes, amb vents molt forts. De totes maneres, intentarem marxar perquè hem d'agafar l'avió demà passat.

Olavsbu - Fongsbu

Tota la nit ha fet molt de vent i al matí continua bufant amb força. La temperatura és d'uns 0°C i cau aiguaneu, però la temperatura de sensació, amb un vent d'uns seixanta quilòmetres per hora, és molt més baixa. Com que la visibilitat és acceptable, decidim marxar i tornar si es complica molt. Ens vestim amb

tot el que portem, conscients que amb aquest vent ja no podrem manipular la motxilla. Sortim amb el vent a l'esquena i travessem el llac sense necessitat de moure les cames: el vent ens tira a terra alguna vegada. Cada vegada es tapa més i gairebé no veiem els senyals que anem trobant l'un rere l'altre. De l'itinerari no veiem res, però trobem un cert encant en aquesta etapa. Estem tots blancs, coberts d'una capa de glaç; trobem dues persones que van en sentit contrari tan blanques com nosaltres. Realment, sentim que estem en un país nòrdic. Després de cinc hores de camí sense cap parada, arribem a Fongsbu a 1.069 m d'altitud. No hem patit fred, però arribem al refugi completament mullats. El refugi és gran i confortable; està al costat d'un gran llac, el Byggin, i d'un petit poble d'estiu, on finalitza la nostra travessia. D'aquí es pot sortir amb un vehicle amb cadenes i amb esquís.

Fongsbu - Tyin - Oslo

Sortim a les onze amb el vehicle de neu, un bombardier. Cau una forta nevada i ens porta fins al llac

Esquiament cap al refugi de Glitterheim (1.384 m).

Entre el refugi de Glitterheim i Spiterstulen.

de Tyin (18 km). Allí ja hi arriba una carretera i agafem un autobús fins a Fagernes i després a Oslo: uns tres-cents quilòmetres. Arribem a Oslo a les sis de la tarda i l'endemà tenim el vol a Barcelona.

Dades pràctiques

Per a fer aquestes travessies necessitarem esquís de cross-country o telemark, o sigui, més amples que els de fons i amb cantells metàl·lics. Poden ser de ceres, escates, o bé

portar pells de foca. La bota ha de ser l'apropiada per a aquests esquís, més forta i calenta que la de fons.

Per a planificar l'itinerari comptarem algun dia de més per si tenim mal temps, i tindrem present que, si ens veiéssim en la necessitat de suspendre la travessia, hem de tenir en compte les possibles sortides.

Nosaltres vam fer totes les reserves de refugis, transport i allotjament a Oslo, mitjançant la DNT. Ells t'envien els horaris i les adreces de tot, i una espècie de talonari que

vas signant durant el camí. Al final fas el pagament global de tot el viatge. Cal prèviament fer-se soci de l'organització.

La DNT té unes llistes del material que és recomanable portar i també alguns consells pràctics. No ho hem de menystenir, encara que siguem experts en muntanya, ja que no estem acostumats a les particularitats del clima i el paisatge nòrdics.

Els telèfons mòbils, almenys fins ara, són pràcticament inútils fora de les ciutats. Els refugis, en general, tampoc no tenen emissores.

Van participar en aquesta travessia: Ferran de la Rosa, Tom Homs, Victòria López, Francesc Monsonís, Toni Orriols i Elena Rivas.

Bibliografia

- Annick et Serge MOURARET. *Guides La Calode. Pays nordiques*.
 Mapes: Jotunheimen est i oestk. 1:50.000, Statens Kartverk.
 Adrega: Den Norske Turistforening Oslo og Akershus. Postboks 7 Sentrun, 0101 Oslo (Norge).
 Web: www.turistforeningen.no/codeland.

Botànica a Barcelona, 2: la xicranda

M. dels Àngels Sagrera i Marigó

Continuem un treball dedicat als elements botànics que han de viure a ciutat. De primer fou només fotogràfic, però al llarg de les visites efectuades, hem pensat que mereixen més atenció. Sorprenen els esclats de bellesa que ens ofereixen, tot i haver de resistir un tractament barroer que, lògicament, afecta i redueix la seva fortalesa.

Descripció botànica

Nom botànic: *Jacaranda mimosifolia* (= *J. ovalifolia*, *J. acutifolia*).

Família de les bignoniàcies.

Etimologia del nom científic: *Jacaranda*: nom brasiler, *mimosifolia*: per la semblança de les seves fulles amb les de les mimoses.

Noms populars: xicranda, xicaranda (català), falso polisantero, jacarandá (castellà), jacaranda (gallec).

Arbre de jardí originari del Brasil, d'escorça llisa d'un marró grisós, amb els anys aspra i fissurada; fulles semblants a les de la mimosa, semipersistents, oposades, d'uns 45 cm de longitud, molt dividides, que presenten els folíols disposats a banda i banda d'un eix medial, dues vegades pinnades (bipinnades), cada pinna amb 25 o 30 parells de folíols pubescents ovato lanceolats, mucronats i amb la terminació en una punta molt llarga (àpex acuminat); les flors, perfumades, es reuneixen en espigues piramidals còniques i disteses de 25-30 cm de longitud, formades per més de cinquanta flors violàcies tubulars acampanades de 4-5 cm de longitud, pubescents amb els lòbuls desiguals, tres de més grans i dos lleugerament més petits; el fruit és una càpsula circular de color marró fosc en la maduresa, lig-

nificada (llenyosa), aplanada i un xic ondulada, d'uns 6 cm de diàmetre, que s'obre espontàniament per deixar anar les seves nombroses llavors alades (dehiscent).

Utilització

La fusta d'aquests arbres és valorada en la fusteria i ebenisteria. Dels fruits, que són molt durs, en treuen partit els floristes com a elements ornamentals combinats amb d'altres components. Hem comprovat també que se n'han fet col·laret.

La xicranda

Aquest atractiu arbre en el seu lloc d'origen pot arribar a vint metres d'alçada; si bé és força difícil que a Barcelona hi arribi, ens informen que a les illes Balears no és rar de trobar-ne de tan grans. Molts arbres es distingeixen per les fulles, o bé per les flors, o per les llavors, però la gràcia de la xicranda està en la magnífica concentració de tots els elements: la natura s'hi ha abocat a cor que vols.

A la primavera, en passejar per molts jardins, els de la Vil·la Amèlia, per exemple, podem admi-

Un detall del tronc de la xicranda a l'avinguda de Pedralbes.

Les fructificacions i un aspecte de les fulles de la xicranda a l'Escola del Treball.

Un aspecte de la xicranda en plena florida, a l'avinguda de Pedralbes.

Una avinguda dels jardins de la Vil·la Amèlia de Sarrià, plantada de xicrandes, en plena florida.

rar aquesta meravella. Observar-la és una experiència plaent i gratificant: l'espectacular blavor de les flors, en caure, encatifa els camins, les curioses càpsules circulars del seu fruit se'ns representen com diàbolos penjats, joguines a punt per a un infant, i el fullatge, bellugant-se al compàs del vent, sembla adoptar, sorprenentment, la cadència de les onades del mar.

Bibliografia

- Paola LANZARA, Mariella PIZZETTI. *Árboles*. Ed. Grijalbo, 2a ed. Barcelona, 1979.
- Bob PRESS. *Árboles de Europa*, 1a ed. Edicions Ceac S. A. Barcelona, 1993.
- Departament de botànica de la Universitat de les Illes Balears, web: www.uib.es/depart/dba/botanica/herbari.

Un detall de la inflorescència de la xicranda, a l'avinguda de Pedralbes.

Esquiades pel massís dels Ecrins

Melitó Queralt

Crònica d'unes ascensions amb esquís al massís dels Ecrins als Alps.

Som a La Berarde, al cor dels Ecrins, a 1.720 m d'altitud i, exactament, a 700 km de Barcelona.

Aprofitant un pont del primer de maig una mica forçat —tot s'ha de dir—, ens trobem en aquest poble emblemàtic amb la intenció de pujar avui al refugi de la Pilatte per assolir alguns dels cims esquiabls de la regió.

El poble de la Berarde

El poble està quasi desert i no és fàcil trobar un lloc on dinar una mica, abans de la llarga pujada que ens espera. Mentre voltem mandrosos per l'únic carrer, no puc deixar de sorprendre'm pel fet que, en els trenta anys llargs que fa que hi vaig venir per primera vegada, els canvis, si s'han produït, són imperceptibles. Les cases, el carrer solitari, tot respira alpinisme del d'abans, de *rocciatore* i piolet de fusta, de fotografies en blanc i negre... No vull pas dir que això sigui bo o dolent, sinó tan sols sorprenent.

Ho hem demanat molt ben demanat i han accedit a fer-nos una truita (*je suis désolé, Monsieur... je suis seul... vous comprenez, bien sûr...*) i ara ja no tenim més excuses. Si volem arribar al refugi a sopar hem de marxar!

De camí cap al refugi de la Pilatte

El refugi de la Pilatte està a 2.572 metres i pertany al CAF. Tenim, doncs, 850 m de desnivell i el guarda ens ha dit que hi hem de comptar quatre hores. Fa molta calor quan comencem a caminar i les motxilles, amb els esquís a so-

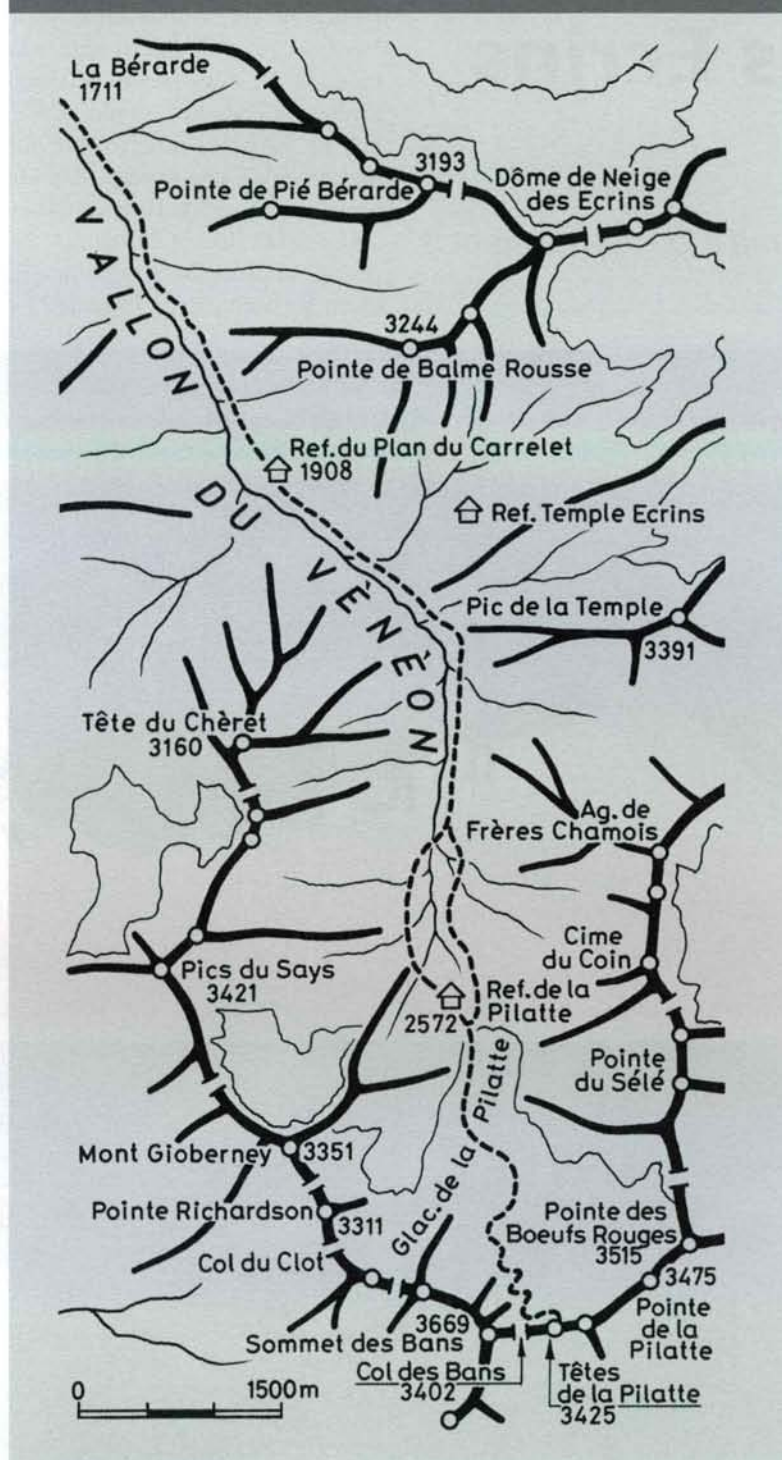
bre, resulten molt feixugues. El camí, planer i fressat al començament, segueix pel fons del Torrent Veneon, una vall glacial feréstega tancada per altes parets, fins que arribem al Plan du Carrelet (1.900 m), on hi ha el refugi-xalet del mateix nom, ara tancat. Aquest refugi constitueix la base per a l'ascensió a Les Rouies (3.589 m), ascensió clàssica de la regió que ja es va fer amb esquís l'any 1925 i

A dalt, iniciant el descens del Gioberney;

a baix, les Têtes de la Pilatte i el Bans des de la terrassa del refugi de la Pilatte.

Itinerari a les Têtes de la Pilatte

que algunes guies diuen que és la cursa clàssica del Delfinat (1.700 m de desnivell i de sis a vuit hores de pujada).

Deixem l'acollidor Plan du Carrelet i seguim el camí per tarteres, morrenes i restes d'allaus fins que a una hora i mitja de La Bérarde trobem neu suficient per a descarregar els esquís de la motxilla i fer-los servir per a allò perquè van ésser inventats. Això ens

anima i, després d'un breu descans per a posar pells, seguim traces i cada un de nos-altres busca i troba el seu propi ritme per a fruit d'una extraordinària llum de tarda, mentre les variacions del terreny ens permeten algunes llambregades als nombrosos cims de renom que té la regió: Meije, Grande Ruine, Barre des Ecrins, Coolidge, Ailefroide, i tants d'altres que no sabem identificar.

El refugi de la Pilatte

Per fi arribem al refugi de la Pilatte, un edifici faltat de gràcia, de dimensions considerables, i que per dins, malgrat la innegable amabilitat i ganes de servir del guarda, resulta fred i poc acollidor. Si el busqueu per Internet, a la pàgina del CAF, veureu que, entre altres virtuts, anuncia dutxes d'aigua calenta, lavabos, sanitaris, etc. No us ho cregueu! D'aigua corrent, no n'hi ha, ni de calenta ni de freda. El guarda, amb bona voluntat, posa a disposició dels hostes un bidó d'aigua de fosa per a omplir la cantimplora i rentar-se les dents, però aquesta serà tota l'aigua que podreu gastar. L'únic sanitari és al defora, per raons òbvies abocat a un estimball. Amb tot això no volem pas dir que no sapiguem anar a la muntanya si no tenim a l'abast els esmentats serveis. Hi hem anat en condicions molt més precàries. El que denunciem és la publicitat enganyosa que, malauradament, també ha arribat a la muntanya. Entenem per les explicacions del guarda que els mesos d'estiu sí que es pot gaudir d'aquells serveis, però no és així com està anunciat.

El refugi està construït sobre un esperó de roca uns setanta o vuitanta metres per sobre de la glacera. Segons ens explica el guarda, a l'època de la seva construcció la glacera quedava molt més alta, però amb el retrocés actual de totes les glaceres, si volem anar cap als cims situats al sud del refugi (Bans, Pointe de la Pilatte, etc.), hem de fer un seguit de maniobres per a baixar a la glacera i poder començar l'excursió pròpiament dita amb els esquís als peus. Amb els esquís a la motxilla, doncs, hem de fer un flanqueig per sobre la neu, previsiblement dura al matí (grampons aconsellables, ja que el salt seria considerable en cas d'una relliscada), per a arribar a una paret de roca on dues escales metàl·liques ens permetran d'arribar sans i estalvis a la glacera.

El guarda ens recomana que anem a les Têtes de la Pilatte (3.425 metres) en lloc de la Pointe de la Pilatte (3.475 m), perquè les primeres són més esquiables que la

© Fotografia: F. Pagan, 2003

segona. L'itinerari és el mateix fins al coll del Bans (3.361 m). Un cop aquí, a l'esquerra (E) del coll tenim la Pointe i a la dreta (W) les Têtes.

Les Têtes de la Pilatte

Sortim d'hora (el guarda crida tothom cada dia a les sis) i un cop fetes les maniobres d'aproximació a la glacera, encetem la pujada per uns primers llocs suaus i ben aviat ens endinsem per un laberint d'esquerdes i seracs d'una grandària inesperada en la modesta altitud d'aquesta glacera. El temps és bo, el pendent no és gaire pronunciat i seguim unes traces que ens ajuden d'una manera definitiva a trobar el bon camí. Gaudim, doncs, plenament d'aquest paisatge alpí que canvia contínuament a mesura que anem superant les esquerdes i barreres de seracs. El cim del Bans (3.669 m) és omnipresent, amb les seves parets de roca i el seu couloir nord, fins que per fi arribem al coll del Bans, acompanyats d'unes boires que amenacen la visibilitat de la baixada.

Estem només a seixanta metres del cim de les Têtes de la Pilatte, però la idea d'esquiar sense relleu ni visibilitat per aquest laberint ens fa vertader pànic. Mentrestant, un guia encorda els seus clients per esquiar encordats, opció que tampoc no trobem engrescadora... Discutim la jugada i ens convencem mútuament que és més prudent renunciar al cim i no esperar que es tapi més.

Traiem pells amb presses i comencem a baixar intentant seguir les traces de pujada fins que quedem per sota de les boires i gaudim a pler del descens amb una neu pols de qualitat excel·lent. Els darrers metres, passades les esquerdes i abans d'arribar al pla de la glacera, són per neu dura amb uns pocs centímetres de neu pols al damunt... magnífic descens!

L'endemà el temps continua essent favorable i volem anar al Mont Gioberney (3.351 m). De bon matí hem de fer els mateixos equilibris d'ahir per a baixar a la glacera (per què ahir no vam deixar els esquís a la glacera?) i, un cop amb els esquís als peus, pugem en direcció sud per anar girant cap a l'est i passar per sota els esperons rocosos que baixen de la Pointe Richardson. La glacera és molt menys trencada que ahir i sense cap dificultat arribem al Col di Gioberney (3.233 m). A destacar, malgrat la distància, la impressionant piràmide de l'Ailefroide Occidental.

Ara deixem els esquís i encetem l'aresta de 120 metres de terreny mixt que ens ha de dur fins al cim. Unes petjades ens marquen l'itinerari, que, sense tenir cap dificultat especial, resulta espectacular pel «pati» que queda sota els peus i dóna molt de caràcter a l'ascensió. Reunits en el vèrtex del cim, quedem bocabadats per l'impressionant reguitzell de cims a l'abast dels nostres ulls: la Meije amb les seves in comptables agulles, Grande Ruine, Roche Faurio, Barre des Ecrins amb el Dôme de Neige,

Coolidge, l'esmentat Ailefroide...

Per mimetisme amb el que fan un guia i els seus clients, ens calcem els grampons i ens encordem per desfer l'aresta fins a trobar els esquís. La neu, a causa de l'orientació del descens, no té la qualitat d'ahir i, fins que no arribem al fons de la glacera, hem de lluitar amb una crosta desagradable i empipadora que cadascú trampeja com pot. Remuntem les escales i, ja en el refugi, carreguem la resta de l'equip, ens acomiadem del guarda i iniciem el descens cap a La Berarde sobre una neu primavera ideal que, malgrat les pesades motxilles, ens fa oblidar la crosta del matí. Una hora i mitja més a peu i arribem al Gîte de La Berarde, que ens ha recomanat el guarda, on, amb un reconfortant sopar, donem per acabada l'excursió.

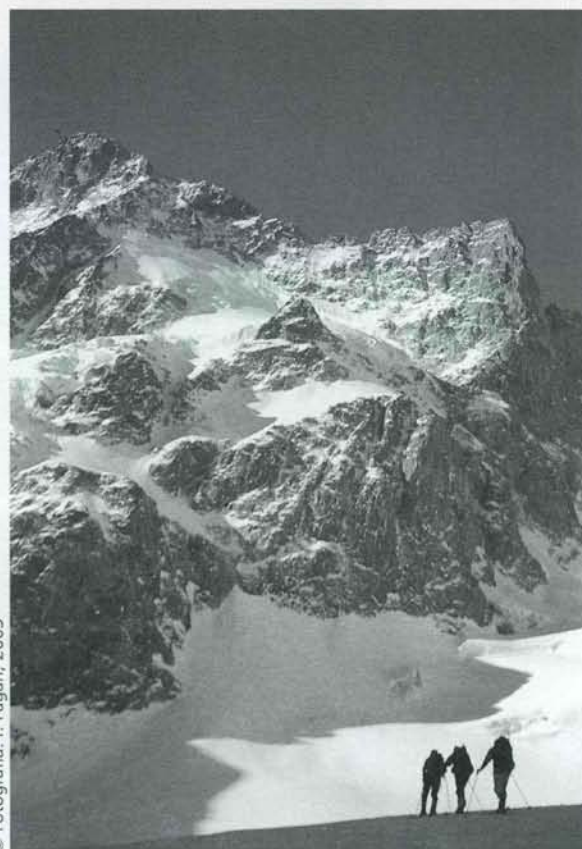
Excursió realitzada per Marta Estrada, Francesc Pagan, Josep Pastor i Melitó Queralt, de l'1 al 4 de maig de 2002.

Cartografia

Massif des Ecrins (Meije-Pelvoux), mapa a escala 1:25.000 IGN, núm. 241.

Les esquerdes a la glacera de la Pilatte.

Pujant al Gioberney. Al darrere, la mola del Bans.

© Fotografia: F. Pagan, 2003

Una travessa per l'alt Atlas marroquí

Atanasi Jornet

Una crònica d'una travessia feta pel sector occidental del Gran Atlas del Marroc, proper al pic de Toubkal.

Primera jornada: Marràqueix - Oukaimeden

Encara que el cotxe propi pot donar molta mobilitat a l'estranger, quan es tracta d'una travessa pot ésser un inconvenient. Vam contractar bitllets d'avió Barcelona - Marràqueix amb l'empresa Iberojet. El preu pot oscil·lar entre 230 i 400 euros, depenent de l'època que es contracti. També és convenient contractar un hotel la primera nit,

perquè els vols acostumen a arribar a mitja nit, hora del Marroc (a l'estiu hi ha dues hores de diferència horària). Un hotel de tres estrelles i amb piscina pot costar sobre uns quaranta euros. La cotització està 10 DH = 1 euro. Podem recomanar l'Hotel Ibis, a l'estació de tren de Marràqueix. L'opció de llogar un cotxe no és òptima i proposem anar amb taxi des de Marràqueix. Els taxis són col·lectius o es poden llogar complets pagant totes les places: sis

més el conductor. Marràqueix està a 72 km d'Oukaimeden, primera etapa de muntanya de la nostra travessa. És difícil trobar un taxi directe des de Marràqueix a Oukaimeden a un preu raonable. L'opció és agafar un taxi petit des de l'hotel fins a la porta de la ciutat anomenada Bab Rob (podeu arribar-hi per un euro, aproximadament), i des d'aquí un taxi col·lectiu.

De Marràqueix a l'encreuament que hi ha abans del petit poble de la vall d'Ourika, Aghbalou, val quatre euros per persona, i des d'aquí, demanant als pagesos que et pugin, pot costar cinc euros més per persona. S'ha de tenir paciència en les negociacions de preus. El camió que ens havia de portar va fer veure cinc vegades que marxava fins que va acceptar el preu.

Comenceu el viatge com més aviat millor des de Marràqueix, perquè és recomanable fer una parada a Aghbalou.

El xalet del CAF està a la dreta, després d'un campament militar i un gran hotel de forma piramidal. La mitja pensió pot costar deu euros. Els guardes són una parella de francesos i a l'interior encara no ens adonem que som al Marroc. Recomanem pujar fins al coll anomenat Tizi n'Oukaimeden, de 2.682 m, perquè a l'esquerra es pot veure el Toubkal al fons.

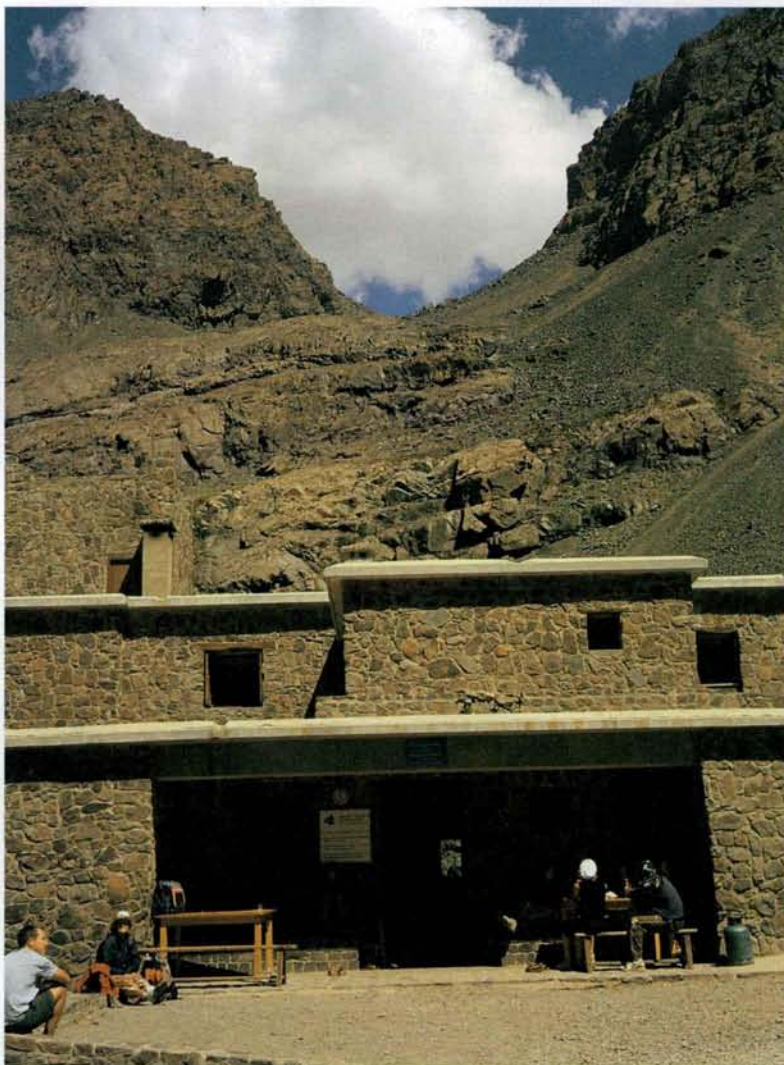
Segona jornada: Oukaimeden - Tacheddirt

Oukaimeden (2.630 m) - Angour (3.616 m) - Tacheddirt (2.314 m).

Hi ha llum des de les sis del matí fins cap a les set del vespre.

Per això és bo començar els itineraris tan d'hora com sigui possible, ja que la calor a les hores centrals del dia és considerable. El d'aquesta segona jornada és un dels itineraris més entretinguts de la travessa. Se surt del refugi per un camí que travessa els plans i deixa un càmping a l'esquerra fins a arribar a la base del telecadira de la pista d'esquí, es continua per un camí de mules per la dreta de la vall de l'Assif n'Ait, deixant unes casetes de pastors a la dreta. El camí travessa a la dreta i s'enfila deixant una gravera al fons de la vall. El cim de l'Angour

El nou refugi de Toubkal.

TOT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho
trobareu
a les
revistes
en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

La revista inclou:

- * Itineraris d'excursions a peu, en bicicleta tot terreny, en esquís.
- * Articles sobre alpinisme.
- * Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- * Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- * Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- * Informació sobre llibres, guies i mapes que surten al mercat.
- * Vies d'escalada.

MUNTANYA publica sis números de cinquanta-dues pàgines (Din A4), impreses sobre paper ecològic de qualitat, en color i en blanc i negre.

La primera revista
excursionista catalana

MUNTANYA

Membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC)

Oficina de guies - UIAGM

El Centre ofereix als seus socis la possibilitat de realitzar ascensions de tot tipus acompanyats per un guia d'alta muntanya. Ara podeu viure aquella escalada o travessa que sempre us ha atret, sense preocupar-vos de res i amb la tranquil·litat de saber-vos en bones mans.

PROGRAMA DE SORTIDES GUIADES PER A L'ANY 2002

12 i 13 de gener. Escalada en cascades de gel al Pirineu català o aragonès.

1-3 de febrer. Esquí fora de pista sobre glaciers: la Vallée Blanche i l'Argentière.

26 de març - 1 d'abril. Travessia amb esquís Chamonix-Zermatt.

28 de març - 1 d'abril. Travessia amb esquís Arolla-Zermatt.

12 de maig. Baptisme d'escalada a Montserrat.

20-24 d'agost. Mont Rosa: punta Gnifetti

25-29 d'agost. Cerví (estiu, 5 dies)

8 dies a la tardor. Mali, tresc i escalada per l'Alt Gourma.

12 dies a les vacances de Nadal. Argentina, travessia del Gel Continental patagònic.

Per a més informació:

Àrea d'atenció al soci, cada dimarts de 7 a 9 del vespre o parlant amb Joan Jover, telèfon 93 347 02 69

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - *Club Alpí Català*

Paradís, 10 pral. – E-08002 Barcelona - Tel. 93 315 23 11, fax 93 315 14 08

Adreça electrònica: cec@cec-centre.org/oficina-guies - Web: www.cec-centre.org

Retalleu aquesta butlleta
i envieu-la a MUNTANYA
Centre Excursionista
de Catalunya,
Carrer del Paradís, 10 pral.
08002 Barcelona,
o al fax 93 315 14 08.

Cognoms _____

Nom _____

Adreça _____

Població _____ Codi postal _____

Se subscriu a la revista MUNTANYA (sis números l'any), a partir de l'any _____,

amb la quota anual de _____ € (IVA inclòs).

Barcelona, de de

Pagament per banc o caixa

Senyors del Centre Excursionista de Catalunya

Els prego que, d'ara endavant, el rebut anual de subscripció de la revista MUNTANYA sigui presentat a:

Banc / Caixa _____

Agència _____ núm. _____

Adreça _____

Població _____ Codi postal _____

Número de compte corrent

Número de llibreta d'estalvi

Nom del titular del compte o llibreta _____

Signatura

Barcelona, de de

es veu enlairat a l'esquerra de la cresta que tenim enfront. Pujant cap al coll Tizi n'Onadí (2.960 m), veiem l'altre coll a l'est: Tizi n'ltbir, que també ens portaria a l'Angour. Un cop s'arriba al coll Tizi n'Onadí (2.960 m; 2 h), la cresta queda orientada d'oest a est i es va cap al coll de Grouden (3.090 m), baixant a la dreta del coll Tizi n'Onadí i vorejant el cim, que queda a la nostra dreta. S'ha d'evitar endinsar-se massa aviat al fons del torrent, que ens portarà cap al coll de Grouden (1 h).

Pugem amb tendència cap a l'esquerra per uns esperons rocosos i després cap a la dreta, fins a trobar uns pendents d'herba que ens portaran al cap de la cresta, on hi ha una bona visió sobre l'Oukaimeden i, a l'oest, la vall de Tacheddirt. En cap moment no cal fer un sobreesforç en l'itinerari de la cresta; s'utilitzen les mans, però no cal corda. S'ha de tenir en compte la grava que hi ha a tota la travessa: relisca molt! No hi ha gaires fites, però es pot intuir el camí. Continuem per la cresta est, que durant una estona es farà ampla (hi ha un moment que baixa deu metres). Per l'esquerra i tot seguit tornem a pujar per una canal fins a agafar de nou la cresta, que ens portarà al plateau. Es veu primer el precim i també es veu el cim principal, el pic d'Angour, de 3.616 m, que és de fàcil accés (4,30 h).

La baixada cap al coll de Tacheddirt (3.230 m) no és tan trivial, perquè el plateau Adrar Tissit ens pot enganyar. No l'hem de seguir per la part central, sinó sempre per l'oest, per la dreta, i veient la vall de Tacheddirt. Hi ha un moment que es deixa la vora dreta i es baixa per una petita canal. A l'esquerra hi ha la gorja d'un riu que parteix el plateau, però no ens hi hem de ficar. Després s'ascendeix per la cresta i s'arriba a un punt que es veu el coll Tizi Tacheddirt. Hi ha un mirador gastat pel bestiar: és el moment de baixar cap al coll per uns pendents on l'herba i la roca es barregen, sempre veient el coll (1,30 h). La baixada fins al poble de Tacheddirt, on hi ha un refugi, es fa per un camí de mules que transcorre cap a l'oest (2 h). Horari total: 8 h.

Tercera jornada: Tacheddirt - Imlil

Des del poble de Tacheddirt es veu al sud la carena del pic d'Anrhemer al pic d'Azron n'Tamadout, amb el pas de mules del Tizi Likent (3.540 m), que deixarem a l'esquerra. Seguirem pel camí de mules que baixa cap al poble d'Ouanesekra (2.000 m). A partir d'aquí hi ha una pista que ens portarà fins al coll de Tamartet (2.279 metres; 2 h), on fins i tot hi ha servei de begudes. En pujar deixem a l'esquena la vista dels dos colls, el Tizi n'Aradí i el Tizi Tacheddirt, que sempre semblen molt propers. A la dreta del coll de Tamartet, pujarem per un petit bosc d'avets replantat, per un camí dret i difícil, que ens portarà fins a la carena de l'Assen n'Tanamrout (2.636 m). El cim queda a l'oest. Al final hi ha unes canals rocoses amb una xemeneia de difícil accés (1,30 h). A l'oest, vista de la vall i el coll de Mzik, vall Mizane i d'Imenane, així com del pic de Toubkal, rodó, al fons. No és recomanable baixar pels pendents que davallen del cim. S'ha de tornar al final de la carena, baixar fins al coll i seguir pel bosc, el camí de mules, fins a Imlil; es deixa la pista a la dreta (2 h). Horari total: 5,30 h.

Un cop s'ha travessat un pont, el refugi del CAF es troba a la dreta del carrer principal. Per a informació, pregunteu a l'Hotel

Aksonal, que es troba al davant.

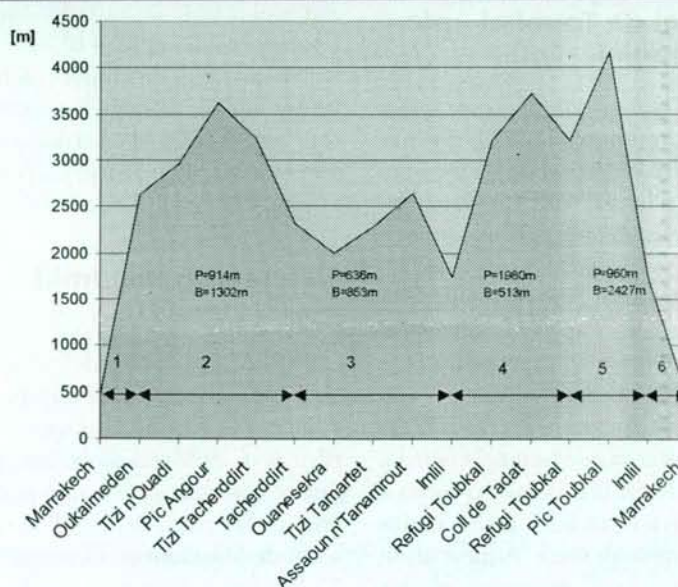
Quarta jornada: Imlil - refugi de Toubkal - coll de Tadat

Ascensió llarga i tediosa que comença a fer-se agradable un cop es veu el pic d'Akiud 40. Se segueix el carrer principal del poble fins a un indicador (Kasbah Toubkal), es deixa la pista d'Around a la dreta, i se segueix un camí de mules que ens portarà en un ascens ràpid fins al poble d'Around, on tornarem a trobar la pista. Travessem un pla amb gravera, fent una diagonal de dreta a esquerra que continua el camí freqüentat per les mules amb mercaderies i clients cap al petit santuari de Chamharouch (2.310 m; 2 h). És recomanable fer un descans. El camí de mules s'enfila ràpidament deixant la vall del riu n'Isougonane al fons, que el bestiar acostuma a remoure. Vorejant les falques de l'Aguelzim, el camí s'enfila; més amunt hi ha algun torrent que baixa per la dreta. Ja veient l'Akiud i el pas d'Onanoubim al fons, aconsellem fer una altra parada. Al fons apareix ja el refugi: sembla un petit poble bereber, però no és així; és una nova construcció del 2000 (5,30 h).

Recomanem demanar lloc al refugi al més ràpid possible. Ja es veu que el camí és molt freqüentat...

Després d'un descans, quan el sol ja no té tanta força, decidim pujar

Gràfic de desnivells de la travessia

El pic de Toubkal.

al coll de Tadat. Ascensió ràpida i agraïda amb vistes sobre el camí de pujada i baixada del Toubkal. Sortint per l'esquerra del refugi s'ha d'anar a buscar la canal que queda coronada pel Dit de Tadat. No hem d'entrar per la gorja, sinó pujar per un camí encarat a l'est per pendents d'erba i, després, entrar durant un tros marcat per la gorja. Més endavant deixem la gorja, ja que seria de difícil accés, i tirem cap a la dreta per a després anar a una gran diagonal a trobar un altre cop el cap de la canal, que s'obre en forma de tartera fins al coll. El camí està fitat. Des del coll es veu el camí que continua cap a la vall d'Ouarzane, on hi ha el refugi de Tazaghart (Lepiney) (2 h). Tornarem al refugi pel mateix camí. Es veu l'ombra del Dit de Tadat a les faldes del Toubkal.

Cinquena jornada: Refugi de Toubkal - pic de Toubkal - Imlil

Recomanem la pujada per l'Irhzer n'Ikhibi Sud i la baixada per l'Irhzer n'Ikhibi Nord. Creuant el riu Aziblsougouanen n'Ouagounss i pujant per la tartera que queda a l'esquerra del refugi, s'ha d'anar ben a l'esquerra perquè així evitem el perill del llançament de pedres. Un cop l'hem superat, entrem en una zona amb blocs de pedra d'una mida superior, cosa que facilita la pujada, i acabem en una coma on torna a aparèixer la tediosa pedra petita barrejada amb terra. Aquest últim tram fins al coll que separa els dos

pics de Toubkal resulta una mica difícil. El camí ens porta amb tendència a la dreta fins a arribar al coll Tizi n'Toubkal (3.940 m). Si teniu temps, podeu pujar al Toubkal Oest sense cap dificultat (0,30 h). El cim queda a l'est del coll, una mica al nord. És recomanable pujar enfilant-nos per la cresta que ens portarà al cim del Toubkal, de 4.1.67 metres (3 h).

Descens per l'Irhzer n'Ikhibi Sud

Tornant cap al començament del plateau del cim, anirem cap a la dreta a una coma; en sortir d'aquesta coma, deixarem uns esperons rocosos, a banda i banda, i el camí ens conduirà per una tartera de terra i pedra fins al fons de la vall. Per a arribar al refugi caldrà remuntar uns quinze minuts (2 h). És recomanable fer un petit descans i es pot baixar pel camí de pujada cap a Chamharouch i Imlil (4 h).

No dubtem a descansar i menjar bé a Imlil, perquè aquí la temperatura encara és agradable i demà baixarem a Marràqueix, on és, com a mínim, uns deu graus més alta.

Sisena jornada: Imlil - Marràqueix

Davant de la porta del refugi hi ha la parada del servei de transports. Abans del migdia acostumen a arribar taxis de Marràqueix, que, per quatre euros per persona, us poden portar a la parada de taxis d'on vam sortir de Marràqueix. El viatge són 17 km fins a Asni i 47 km fins a

Marràqueix. Si no trobeu un taxi directe, demaneu lloc en les camionetes que baixen a Asni, per un euro, fins al Souk d'Asni, on hi ha més taxis col·lectius que per tres euros et baixen a Marràqueix. En un màxim de dues hores podeu ser a l'hotel de la cadena Ibis que hi ha al costat de l'estació de tren.

Al vespre, cap a les set, en un petit taxi, podeu fer el recorregut i l'àpat tradicional a la plaça de Djamena el Fan.

Setena jornada: Marràqueix - Barcelona

Depenent de l'hora de l'avió de tornada, us recomanem de fer al matí aquelles petites compres als Souks de Marràqueix que hi ha al costat de la plaça de Djamena el Fan i veure algun palau o recorregut turístic que us agradi. Podeu dinar a l'hotel amb piscina i, en un quart d'hora, amb un taxi, podeu arribar a l'aeroport per dos euros.

Material recomanat

Motxilla de 20 l, funda de bivac, sac de llençol, crema solar, ulleres, tovallola petita, anorac paravent, folre polar 200, samarreta de màniga llarga tèrmica, dues samarretes de cotó, dos parells de mitjons, botes de tresc, sabatilles o sandàlies, roba interior, sabó líquid i sabó de rentar roba, medicaments antidiarrea, mocador buff, mapa, guia, cantimplora 1 l, pantalons curts, de carrer i de marxa, malles per al refugi, navalla multifuncions, bolígraf, targetes de crèdit, diners, passaport, tarjeta Federació Modalitat D, càmera fotogràfica.

Mapes i bibliografia

Mapa Jbel Toubkal, esc. 1:50.000.

Ministère de l'Agriculture et de la Réforme Agraire, Rabat, 1968.

Robin G. COLLOMB, *Atlas Mountains Marocco, West Col*, Swindon Press Ltd. Swindon Wilts, 1987.

Jean DRESCH i Jacques de LÉPINEY, *Guide Alpin de la Montagne Marocaine, le Massif de Toubkal*, Editions Belvisi, Casablanca, 1993.

El camí del Nord: de Mataró al Canigó a peu (1)

Marxaires Mataró - Canigó i els Amics del Camí del Nord

Descripció sintètica de l'itinerari entre Mataró i la pica del Canigó, per les planes, els rius, les muntanyes i les valls que identifiquen la nostra terra.

La pica del Canigó es troba a 2° 27' 21" longitud est, en la línia imaginària que parteix Mataró en dos, passa per les Cinc Sènies (zona agrícola de Mataró) i trepitja la desembocadura de la riera de Valldeix o de Sant Simó a la Mediterrània. Aquesta línia segueix el meridià de París (2° 20' 14.025") i es pot dir que s'inscriu dins una franja més àmplia anomenada meridià verd, projecte ideat per l'arquitecte Paul Chemetov l'any 1998 per commemorar el pas a l'any 2000 i els dos-cents anys del mesurament d'aquest meridià per a la determinació del metre com a unitat de mesura.

Tal com fem nosaltres en la vida, aquesta ruta busca imperiosament el nord. I no solament el nord geogràfic, que trobem esperant-nos a la pica del Canigó. També busca en el nord aquella part de la nostra identitat que fou retallada fa més de tres segles amb el tractat dels Pirineus. En aquesta ruta retrobem el nord contínuament coneixent la nostra terra pam a pam, la nostra història, els nostres costums i llegendes, gaudint de la natura, la gent i dels secrets o aspectes poc coneguts d'aquest país.

Els accidents geogràfics, naturals o provocats per la mà de l'home, com també diversos centres d'interès o necessitats més humanes, com l'avituellament i la pernoctació, fan que la ruta es desviï lleugerament i temporalment d'aquesta línia imaginària, per a retrobar-la tot seguit. Els embassaments de Sau i Susqueda, domesticació del riu Ter

per part de l'home, són els que provoquen el giravolt més significatiu en tota la travessa.

Mataró, inici de la ruta, ens permet amarar-nos de l'aigua de la Mediterrània. Travessem el Maresme, el Vallès, la Selva, la Garrotxa, el Ripollès, el Vallespir i el Conflent, i arribem al Canigó i a Prada de Conflent nou dies després d'haver partit.

Ho fem per les planes, els rius, les muntanyes i les valls que identifiquen la nostra terra. Les varietats geològiques, de flora i de fauna es fan presents a cada revolt del camí. De les humanes, malgrat que en regressió, afortunadament encara en queden.

Més que qualsevol altre indret, el Canigó és un dels signes d'identitat més clars i inequívocs dels països de parla catalana. El paper que ha jugat històricament, des del punt de vista social, econòmic, polític, literari i llegendari, i la influència que exerceix a l'hora de configurar els vents i l'orografia de la nostra terra, l'han convertit en una de les poques muntanyes que uneixen més que separen, que tothom se sent seva i, alhora, comparteix. És, en tots els aspectes, el nord de la ruta.

Els camins que perfilen la ruta són sovint trossos d'història. L'activitat humana al llarg dels anys ha anat creant camins per a trencar l'aïllament de grans o petits nuclis habitats, la majoria d'ells avui pràcticament oblidats, a causa de la pressa i les grans i ràpides (i molt rendibles per a uns pocs) vies de

comunicació. La ruta, però, recupera aquests vells camins que acostaven els pobles, testimonis d'activitats i oficis desapareguts, com els carboners, treballadors del bosc, talladors de pedra, minaires o homes de ferro i portadores, homes de gel, traginers, moliners, ferrers, guaridores, segadors, pastors i transhumants.

Pels mateixos camins per on Bernat Tallaferro, immortalitzat per Jacint Verdaguer en el seu poema *Canigó*, menyspreat o ignorat per molts historiadors (igual que els comtes de Cerdanya) en el paper de configurar la Catalunya de fa mil anys, i que tenia sota les seves ordres el mateix comte de Barcelona, marcà i defensà la que avui s'anomena Catalunya originària.

Camins d'imperis, de bandolers, de bruixes i bruixots, follets i dones d'aigua, de llegendes, d'esperança, d'exili i de supervivència. Camins trepitjats per successives onades migratòries, buscant una vida millor o l'única possible, com en el cas d'ara fa més de seixanta anys, quan centenars de milers de lluitadors per la llibertat, en un hivern rigorós, el seguien per continuar vivint i defensant el poc que els quedava. Molts altres, poc després, també ho feren per seguir lluitant o, simplement, per sobreviure.

El camí del Nord és la suma de tots aquests camins, molts d'ells recuperats gràcies a la configuració d'aquesta ruta. Només esperem que els tornem a descobrir i utilitzar, guardant-los el lloc que es mereixen en la nostra vida i en la nostra història.

Els espais naturals de la travessia

La ruta travessa, al llarg del seu camí vers el nord, diferents espais naturals de gran interès. Cal tenir en compte dos factors: el primer, la variació de les condicions climàtiques (d'una regió mediterrània, seca i calorosa, a una regió centreeuropea, humida i freda; també a unes regions d'alta muntanya, en els trams finals); el segon, un traçat aproximadament de sud a nord, que talla les diferents unitats geològiques del nostre país (serà, doncs,

A la riera de Cogolls, dins el terme municipal de les Planes d'Hostoles, el bosc presenta un aspecte esplèndid.

com un «passeig» per la història geològica de Catalunya). Les condicions climàtiques i alguns aspectes geològics, com el tipus de substrat, així com altres aspectes relacionats fonamentalment amb l'acció de l'home (urbanització, turisme, activitats agrícoles i ramaderes, aprofitament forestal...) donen lloc a diferents espais naturals, amb una vegetació i una fauna característiques, i diferent en cadascun dels casos.

Els espais naturals pels quals passa la ruta són, a grans trets i de sud a nord, els següents: Montnegre-Corredor, Montseny (de resquitllada), Guillerries-Collsabre, Zona volcànica de la Garrotxa, Alta Garrotxa i massís del Canigó. Geogràficament, aquests espais naturals estan localitzats, respectivament, a la serralada Litoral, a la serralada Prelitoral, a la serralada Transversal —al marge més oriental de la

Depressió Central—, al Prepirineu i al Pirineu.

Ermites, castells i altres testimonis del passat

Un dels atractius que ens ofereix la travessia és la possibilitat de poder contemplar i fins i tot visitar els diferents castells i ermites que ens anem trobant tot al llarg del recorregut i que des de la llunyania del temps ja han passat a formar part del patrimoni paisatgístic històric del nostre país, mutilat pel tractat dels Pirineus de 1659 i amb el territori repartit entre Espanya i França.

Ja des de bon començament, al costat mateix d'on la Mediterrània trenca ones i de la riera de Valldeix o de Sant Simó, hi trobem l'**ermita de Sant Simó** que data de la segona meitat del segle XVI. Riera

amunt podem optar per anar des del seu inici per l'antic camí romà de Lorita, capella fa temps desapareguda, o pel camí de les Cinc Sènies i el veïnat de Mata, anomenat per primera vegada com a vil·la de Mata en un document (actualment perdut) de l'any 989, que és el que seguirem en aquesta ocasió. Gaudirem de la visita al turó d'Onofre Arnau, al cim del qual hi ha les restes del **castell de Mata**, anomenat també castell de Mataró. Seguint l'antic camí del veïnat de Mata, ens trobem amb la majestuosa **torre de defensa** de planta quadrada d'estil renaixentista (s. XVI) de **can Tria de Mata** i, a poca distància, l'**ermita de Sant Miquel de Mata**, que consta que ja rebia culte l'any 1065. El temple gòtic fou consagrat en 1448.

Tot seguit trobem can Flaquer i l'antic **camí romà de Lorita** que ens portarà fins a l'ermita preromànica de **Sant Martí de Mata**, edificada sobre una construcció d'època romana, esmentada en un document de l'any 1096. Tot fent camí cap al Vallès, arribarem a l'**ermita de Sant Martí de Montnegre** (s. IX) dins de l'antiga baronia del mateix nom, des d'on es pot contemplar un magnífic panorama del massís del Montseny.

Aquí la ruta permet dues variants: la de Gualba i la de Riells-Viabrea, que es retroben a Riells de Montseny. Si optem per agafar la segona variant, ens trobem l'anomenada **ermita de Fuirosos** a la riera del mateix nom, d'origen romànic, però molt refeta (actualment molt malmesa), dedicada a sant Roc. Del segle XIX fins al primer quart del XX formà part del municipi de Montnegre; avui pertany al de Sant Celoni. Passem per l'**ermita de Sant Llop**, on es formà el nucli original de Viabrea, que fins al segle XVI fou dedicada a sant Esteve. Si ens acostem a Breda, municipi veí i prou conegut per la seva producció de ceràmica, que ja a finals del segle XVIII, era enviada en una gran part a Amèrica a través del port d'Arenys de Mar, podem visitar l'**abadia benedictina de Sant Salvador**, d'estil gòtic (s. XIV-XV). De l'església primitiva només es conserva la torre del campanar

El camí del Nord: de Mataró al Canigó a peu (1)

Marxaires Mataró - Canigó i els Amics del Camí del Nord

Descripció sintètica de l'itinerari entre Mataró i la pica del Canigó, per les planes, els rius, les muntanyes i les valls que identifiquen la nostra terra.

La pica del Canigó es troba a 2° 27' 21" longitud est, en la línia imaginària que parteix Mataró en dos, passa per les Cinc Sènies (zona agrícola de Mataró) i trepitja la desembocadura de la riera de Valldeix o de Sant Simó a la Mediterrània. Aquesta línia segueix el meridià de París (2° 20' 14.025") i es pot dir que s'inscriu dins una franja més àmplia anomenada meridià verd, projecte ideat per l'arquitecte Paul Chemetov l'any 1998 per commemorar el pas a l'any 2000 i els dos-cents anys del mesurament d'aquest meridià per a la determinació del metre com a unitat de mesura.

Tal com fem nosaltres en la vida, aquesta ruta busca imperiosament el nord. I no solament el nord geogràfic, que trobem esperant-nos a la pica del Canigó. També busca en el nord aquella part de la nostra identitat que fou retallada fa més de tres segles amb el tractat dels Pirineus. En aquesta ruta retrobem el nord contínuament coneixent la nostra terra pam a pam, la nostra història, els nostres costums i llegendes, gaudint de la natura, la gent i dels secrets o aspectes poc coneguts d'aquest país.

Els accidents geogràfics, naturals o provocats per la mà de l'home, com també diversos centres d'interès o necessitats més humanes, com l'avituellament i la pernoctació, fan que la ruta es desviï lleugerament i temporalment d'aquesta línia imaginària, per a retrobar-la tot seguit. Els embassaments de Sau i Susqueda, domesticació del riu Ter

per part de l'home, són els que provoquen el giravolt més significatiu en tota la travessa.

Mataró, inici de la ruta, ens permet amarar-nos de l'aigua de la Mediterrània. Travessem el Maresme, el Vallès, la Selva, la Garrotxa, el Ripollès, el Vallespir i el Conflent, i arribem al Canigó i a Prada de Conflent nou dies després d'haver partit.

Ho fem per les planes, els rius, les muntanyes i les valls que identifiquen la nostra terra. Les varietats geològiques, de flora i de fauna es fan presents a cada revolt del camí. De les humanes, malgrat que en regressió, afortunadament encara en quedem.

Més que qualsevol altre indret, el Canigó és un dels signes d'identitat més clars i inequívocs dels països de parla catalana. El paper que ha jugat històricament, des del punt de vista social, econòmic, polític, literari i llegendari, i la influència que exerceix a l'hora de configurar els vents i l'orografia de la nostra terra, l'han convertit en una de les poques muntanyes que uneixen més que separen, que tothom se sent seva i, alhora, comparteix. És, en tots els aspectes, el nord de la ruta.

Els camins que perfilen la ruta són sovint trossos d'història. L'activitat humana al llarg dels anys ha anat creant camins per a trencar l'aïllament de grans o petits nuclis habitats, la majoria d'ells avui pràcticament oblidats, a causa de la pressa i les grans i ràpides (i molt rendibles per a uns pocs) vies de

comunicació. La ruta, però, recupera aquests vells camins que acostaven els pobles, testimonis d'activitats i oficis desapareguts, com els carboners, treballadors del bosc, talladors de pedra, minaires o homes de ferro i portadores, homes de gel, traginers, moliners, ferrers, guaridores, segadors, pastors i transhumants.

Pels mateixos camins per on Bernat Tallaferro, immortalitzat per Jacint Verdaguer en el seu poema *Canigó*, menyspreat o ignorat per molts historiadors (igual que els comtes de Cerdanya) en el paper de configurar la Catalunya de fa mil anys, i que tenia sota les seves ordres el mateix comte de Barcelona, marcà i defensà la que avui s'anomena Catalunya originària.

Camins d'imperis, de bandolers, de bruixes i bruixots, follets i dones d'aigua, de llegendes, d'esperança, d'exili i de supervivència. Camins trepitjats per successives onades migratòries, buscant una vida millor o l'única possible, com en el cas d'ara fa més de seixanta anys, quan centenars de milers de lluitadors per la llibertat, en un hivern rigorós, el seguien per continuar vivint i defensant el poc que els quedava. Molts altres, poc després, també ho feren per seguir lluitant o, simplement, per sobreviure.

El camí del Nord és la suma de tots aquests camins, molts d'ells recuperats gràcies a la configuració d'aquesta ruta. Només esperem que els tornem a descobrir i utilitzar, guardant-los el lloc que es mereixen en la nostra vida i en la nostra història.

Els espais naturals de la travessia

La ruta travessa, al llarg del seu camí vers el nord, diferents espais naturals de gran interès. Cal tenir en compte dos factors: el primer, la variació de les condicions climàtiques (d'una regió mediterrània, seca i calorosa, a una regió centreeuropea, humida i freda; també a unes regions d'alta muntanya, en els trams finals); el segon, un traçat aproximadament de sud a nord, que talla les diferents unitats geològiques del nostre país (serà, doncs,

A la riera de Cogolls, dins el terme municipal de les Planes d'Hostoles, el bosc presenta un aspecte esplèndid.

com un «passeig» per la història geològica de Catalunya). Les condicions climàtiques i alguns aspectes geològics, com el tipus de substrat, així com altres aspectes relacionats fonamentalment amb l'acció de l'home (urbanització, turisme, activitats agrícoles i ramaderes, aprofitament forestal...) donen lloc a diferents espais naturals, amb una vegetació i una fauna característiques, i diferent en cadascun dels casos.

Els espais naturals pels quals passa la ruta són, a grans trets i de sud a nord, els següents: Montnegre-Corredor, Montseny (de resquitllada), Guillerries-Collsabre, Zona volcànica de la Garrotxa, Alta Garrotxa i massís del Canigó. Geogràficament, aquests espais naturals estan localitzats, respectivament, a la serralada Litoral, a la serralada Prelitoral, a la serralada Transversal —al marge més oriental de la

Depressió Central—, al Prepirineu i al Pirineu.

Ermites, castells i altres testimonis del passat

Un dels atractius que ens ofereix la travessia és la possibilitat de poder contemplar i fins i tot visitar els diferents castells i ermites que ens anem trobant tot al llarg del recorregut i que des de la llunyania del temps ja han passat a formar part del patrimoni paisatgístic històric del nostre país, mutilat pel tractat dels Pirineus de 1659 i amb el territori repartit entre Espanya i França.

Ja des de bon començament, al costat mateix d'on la Mediterrània trenca ones i de la riera de Valldeix o de Sant Simó, hi trobem l'**ermita de Sant Simó** que data de la segona meitat del segle XVI. Riera

amunt podem optar per anar des del seu inici per l'antic camí romà de Lorita, capella fa temps desapareguda, o pel camí de les Cinc Sènies i el veïnat de Mata, anomenat per primera vegada com a vil·la de Mata en un document (actualment perdut) de l'any 989, que és el que seguirem en aquesta ocasió. Gaudirem de la visita al turó d'Onofre Arnau, al cim del qual hi ha les restes del **castell de Mata**, anomenat també castell de Mataró. Seguint l'antic camí del veïnat de Mata, ens trobem amb la majestuosa **torre de defensa** de planta quadrada d'estil renaixentista (s. XVI) de **can Tria de Mata** i, a poca distància, l'**ermita de Sant Miquel de Mata**, que consta que ja rebia culte l'any 1065. El temple gòtic fou consagrat en 1448.

Tot seguit trobem can Flaquer i l'antic **camí romà de Lorita** que ens portarà fins a l'ermita preromànica de **Sant Martí de Mata**, edificada sobre una construcció d'època romana, esmentada en un document de l'any 1096. Tot fent camí cap al Vallès, arribarem a l'**ermita de Sant Martí de Montnegre** (s. IX) dins de l'antiga baronia del mateix nom, des d'on es pot contemplar un magnífic panorama del massís del Montseny.

Aquí la ruta permet dues variants: la de Gualba i la de Riells-Viabrea, que es retroben a Riells de Montseny. Si optem per agafar la segona variant, ens trobem l'anomenada **ermita de Fuirosos** a la riera del mateix nom, d'origen romànic, però molt refeta (actualment molt malmesa), dedicada a sant Roc. Del segle XIX fins al primer quart del XX formà part del municipi de Montnegre; avui pertany al de Sant Celoni. Passem per l'**ermita de Sant Llop**, on es formà el nucli original de Viabrea, que fins al segle XVI fou dedicada a sant Esteve. Si ens acostem a Breda, municipi veí i prou conegut per la seva producció de ceràmica, que ja a finals del segle XVIII, era enviada en una gran part a Amèrica a través del port d'Arenys de Mar, podem visitar l'**abadia benedictina de Sant Salvador**, d'estil gòtic (s. XIV-XV). De l'església primitiva només es conserva la torre del campanar

de cinc pisos i una part del claustre, ambdós d'estil romànic (s. x).

El nucli de Riells de Montseny, centrat per l'ermita de **Sant Martí de Riells**, és esmentat ja en un document del 878 i és on Mn. Pere Ribot va viure l'exili voluntari durant molts anys i fins a la seva mort.

Abans d'arribar a Arbúcies, camí de Joanet, tenim l'opció de visitar l'antic **castell** termenal de **Montsoriu**, del qual resten la torre de l'homenatge i torres dels seus tres recintes murallats (s. xi). Les primeres notícies del castell consten el 1002, però segurament ja hi havia una fortalesa al lloc, car s'han trobat, dintre i pels voltants, fragments de ceràmica iberoromana.

Arribats a **Arbúcies**, cal visitar el **Museu Etnològic del Montseny**, contemplar l'arbre de la llibertat i la plaça de la vila i recordar un dels fets més destacables del seu passat: la derrota d'un regiment de soldats valons que lluitaven a favor de Felip V, per part del sometent de la vila, junt amb els de Viladrau, Espinelves i Sant Hilari, el 14 de gener de 1714.

Un cop a **Joanet**, veïnat ja esmentat l'any 866, podem visitar la seva **església**, dedicada a sant Mateu i d'origen romànic, però que fou totalment transformada el 1619, i posteriorment el 1890 (any que fou aixecat el campanar) i el 1940; es comunica per un pont modern amb la rectoria. L'escala que porta a l'església és enllosada amb pedres tombals que devien formar el paviment de l'església, la majoria de les quals pertanyen a tombes de rectors dels segles XVII i XVIII.

A **Sant Hilari Sacalm**, pot ser interessant visitar l'antic **mas Saleta**; documentat des del segle XII, conserva la capella d'estil gòtic (s. XVI) amb un retaule barroc. Convertit en castell amb materials de procedència molt diversa, actualment també és conegut com el castell de Mont Solís, amb una important col·lecció de selles de muntar i carrosses dels segles XVII i XVIII. Deixant enrere la capital de les Guàrdies, coneguda principalment per les seves fonts d'aigües ferruginoses, a uns set quilòmetres, podem tenir l'oportunitat, amb una mica de sort, de visitar la fabulosa

L'església de Sant Cristòfol de Beget, un dels millors exemplars de l'art romànic de l'Alta Garrotxa.

mansió de Villavecchia, construïda el 1893 per l'arquitecte Enric Sagnier i Villavecchia, decorada per Frederic Marés.

Dins el terme d'Osor, seguint el vell camí que uneix les valls d'Osor i Susqueda i just abans d'arribar al coll de Nafré (600 m), trobem la **capella de la Mare de Déu del Part**, bastida abans del 1687 i restaurada el segle XIX, pràcticament enrunada.

Arribats al coll, a la seva part superior (a uns tres quilòmetres) hi destaca el **santuari de la Mare de Déu del Coll**. Constitueix un magnífic mirador sobre la vall de Susqueda, els cingles del Far, la vall d'Osor i el massís de Solterra. El lloc pertanyia al monestir d'Amer ja abans del 860 i l'església de Santa Maria és esmentada el 1184 i el 1187, època en què fou bastit l'edifici i s'hi instituí un priorat benedictí filial de l'abadia d'Amer. L'església és un notable edifici romànic, de la fi del segle XII, de pedra grossa i ben tallada, amb un airós campanar d'espada de dos pisos sobre la façana i un absis a llevant; la volta mostra reparacions fetes probablement després dels terratrèmols del segle XV, que afectaren tota la comarca.

Negada pel pantà, sovint es pot veure una part de l'antiga **església**

parroquial de Sant Vicenç, romànica, consagrada el 1068 i modificada el 1860.

Coronant el Portell i enfilant la cinglera, arribem al pla de Sant Martí, on es troba el santuari i petit nucli de **Sant Martí Sacalm**, d'antic anomenat de Cantallops, esmentat l'any 1197 i del qual, havent estat del tot transformat el segle XVII, resta una part romànica del segle XII.

Tot fent camí, si alcem la vista cap a l'esquerra, a l'extrem d'una impressionant cinglera, es pot veure el **santuari de la Mare de Déu del Far**, esmentat per primera vegada el 1269. La primitiva església fou destruïda pel terratrèmol de 1425 i l'edifici actual va ser bastit entre 1599 i 1648 (el campanar no es completà fins el 1720). L'especial situació del Far ha fet sospitar que podia haver substituït algun antic santuari o indret de cultes pagans, malgrat que no hi ha a hores d'ara cap prova documental o arqueològica que ho confirmi.

Una petita variant de la ruta, que connecta amb Sant Martí Sacalm des de Rupit, per sota el salt de Sallent i els cingles de Casadevall i del Far, ens permet endinsar-nos encara més en la nostra història. L'antic **castell de Fornils**, anomenat també del Rou-

Tan sols sortint de Mataró, el camí passa per indrets on la vegetació és exuberant, con en el cas del veïnat de Mata.

re o de Sant Pau, corona un petit puig (582 m) i és documentat ja el 1177. Conserva encara una massissa torre rodona i una sala amb restes de volta i murs esquitllats que revelen la importància que havia tingut antigament com a centre jurisdiccional. Prop del castell hi ha la **casa de Sant Pau**, amb una antiga capella annexa dedicada a sant Pau, ja existent el 1269 i que tingué culte fins al 1936.

Baixant i deixant enrere les Planes d'Hostoles, a l'esquerra del camí que ens portarà fins a Olot, hi trobem l'esmentat **castell d'Hostoles**; hom situa entre els primers senyors d'aquest castell Miró I comte de Besalú. Més tard fou fortificat pels remences durant la guerra contra Joan II (s. xv).

En arribar a l'Estanyol, al bell mig del cim d'un turó s'alça l'**ermita de Sant Salvador**, relíquia de la capella del castell de Puig-Alder, documentada el 1184 com a «Sanctum Salvatore de Pugadder». Històricament, aquest castell té molta connexió amb el d'Hostoles, que li és proper. Ambdós són esmentats en el testament sacramental de Bernat «Tallaferro», comte de Besalú, fet públic el 1021, on deixava dites propietats al seu hereu Guillem.

Beget, situat en una fondalada a 541 m d'altitud, ens presenta el

seu monumental **temple parroquial romànic dedicat a sant Cristòfol** (s. x-xii), on es conserva la famosa Majestat de Beget, magnífica talla romànica (segona meitat del segle xii) vestida amb túnica i cenyit el front amb corona, i amb els braços horitzontals, dins l'estil característic de les altres majestats de l'època.

La Menera, territori més meridional de les possessions continentals de l'estat francès, fou la principal via de comunicació durant segles, a peu i a cavall, entre les planes del Rosselló i el Vallespir amb les de la Garrotxa i el Ripollès. A finals del segle xiv s'hi fundà un hospital per a tenir cura dels malalts, viatgers i pelegrins cap a Finisterre-Santiago. La petita **església de Santa Cristina**, capella romànica d'una nau i volta de canó i campanar d'espada, n'és un testimoni encara present. Com ho és també el petit oratori pujant cap al **santuari de la Mare de Déu del Coral** o el mateix santuari, ja dins el terme de Prats de Molló i a més de mil metres d'altitud, de mitjan segle xiii.

Prats de Molló, vila fortificada i emmurallada a partir de la carta de poblament de Jaume I el 1245. Les muralles que avui encara es conserven i que envolten la vila

daten de 1683 i foren bastides amb motiu de la nova situació fronterera creada pel tractat dels Pirineus (1659).

Ja enfilant cap al cim, abans d'arribar al petit refugi Aragó, trobem un camí a l'esquerra que ens portarà, en el cas que optem per visitar-lo, fins al monestir romànic de **Sant Martí del Canigó**, fundat entre el 1001 i el 1007 pel comte Guifré II de Cerdanya. Abandonat el 1783, s'anà deteriorant fins que el 1902 el bisbe de Perpinyà Juli Carselade du Pont l'adquirí i inicià la seva reconstrucció.

Un cop fet el cim, baixant cap a Prada, a dos quilòmetres abans d'arribar-hi, a l'esquerra del camí es pot observar l'emblemàtic monestir benedictí preromànic de **Sant Miquel de Cuixà**, fundat l'any 879 per l'arxipreste Protasi, sota el patronatge de la família comtal de Cerdanya-Confent. El 1919 s'hi establí un grup de monjos cistercencs procedents de l'abadia de Fontfreda, substituïts l'any 1965, a petició seva, per una reduïda comunitat benedictina procedent de Montserrat. La restauració material del claustre i de l'església fou iniciada el 1938 per Puig i Cadafalch i continuada el 1952 amb l'ajuda i direcció del Ministeri d'Afers Culturals francès.

Les nou etapes de Mataró al Canigó

Primera etapa: Mataró - Sant Martí de Montnegre

Mapes recomanats: *Mataró* (393 - IV), *Cardedeu* (393 - II), *Canet de Mar* (394 - I), *Sant Celoni* (365 - III). Mapa Topogràfic Nacional. IGN. Escala 1:25.000.

Més informació:

Tomàs MUELAS FERNÁNDEZ. *A peu pel Montnegre i el Corredor. 15 itineraris*. «Azimut». Edicions Cossetània. Valls, 2002.

Joan PORTALS. *El Montnegre: una història de mil anys*. Edita: Llibreria El Set-ciències. Arenys de Mar, 1998.

Salvador GINESTÀ. *El Maresme*. Editorial Selecta. Barcelona, 1968.

Itinerari

A l'itinerari indiquem l'horari i la distància parcial i, entre claudàtors [], l'horari acumulat i la distància acumulada.

Primera etapa: Mataró - Sant Martí de Montnegre

0,00 h, 0,000 km. — **Mataró** (0 m).

Sortim de la platja de Mataró a l'altura de l'ermita de Sant Simó. Anem seguint la riera del mateix nom.

0,10 h, 0,800 km [0,10 h, 0,800 km] — A la dreta, camí de les Cinc Sènies, que prenem.

0,18 h, 0,600 km [0,28 h, 1,400 km] — **Torrent Forcat**.

0,03 h, 0,200 km [00,31 h, 1,600 km] — Deixem el camí de les Cinc Sènies i seguim un torrent a l'esquerra.

0,04 h, 0,070 km [0,35 h, 1,670 km] — Deixem el torrent i agafem un corriol que puja a la dreta.

0,07 h, 0,830 km [0,42 h, 2,500 km] — Excel·lent vista del Mataró agrícola.

0,02 h, 0,150 km [0,44 h, 2,650 km] — Reculem i agafem una pista ampla, en direcció a l'autopista.

0,08 h, 0,500 km [0,52 h, 3,150 km] — Passem per sobre l'autopista.

0,06 h, 0,300 km [0,58 h, 3,450 km] — Travessem la carretera de Mata i prenem de front el camí veïnal.

0,05 h, 0,300 km [1,03 h, 3,750 km] — Cruïlla de quatre camins. Agafem el que ve de front.

0,01 h, 0,070 km [01,04 h, 3,820 km] — Seguim un torrent a l'esquerra, just abans de passar una casa.

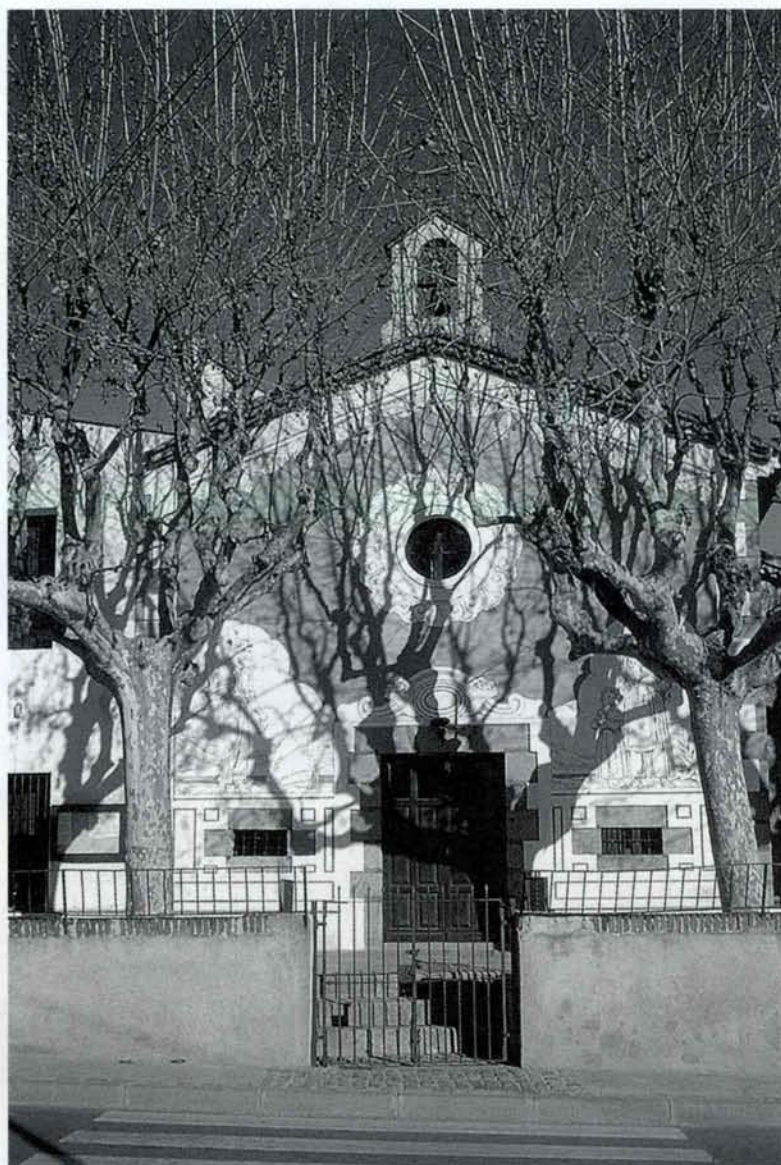
0,05 h, 0,300 km [1,09 h, 4,120 km] — Deixem la pista i prenem un corriol a l'esquerra que s'enlaira.

0,08 h, 0,400 km [1,17 h, 4,520 km] — **Sant Miquel de Mata**. Agafem la pista cap a can Flaquer.

0,18 h, 0,700 km [01,35 h, 5,220 km] — **Can Flaquer i Sant Martí de Mata**.

0,15 h, 0,980 km [01,50 h, 6,200 km] — Cruïlla sobre Torre Grossa de la Cornisa. Tirem a l'esquerra.

0,35 h, 2,200 km [2,25 h, 8,400 km]

L'ermita de Sant Simó, prop de la platja de Mataró, lloc d'inici de la caminada vers el Canigó.

— Pista a la font del Mal Pas.

0,20 h, 1,600 km [02,45 h, 10,000 km] — **Font del Mal Pas**. Gràcies a la restauració de què va ser objecte l'any 1988, podem gaudir d'un bon racó per a descansar.

0,20 h, 1,300 km [03,05 h, 11,300 km] — **Creu de Rupit**.

0,15 h, 1,050 km [3,20 h, 12,350 km] — Cruïlla de tres camins. El de l'esquerra va cap al santuari del Corredor. Agafem el de la dreta, que ens porta cap a la Casanova.

0,25 h, 1,650 km [3,45 h, 14,000 km] — **Casanova de Pibernat**. Seguim per la pista principal.

0,30 h, 2 km [4,15 h, 16,000 km] — **Coll Sacreu** (360 m).

0,45 h, 3 km [5 h, 19,000 km] — **Pla del Feres** i cruïlla. Agafem el de l'esquerra.

0,10 h, 0,700 km [5,10 h, 19,700 km]

— **Cal Paraire**. Sobre l'era de l'última casa surt un corriol que travessa una antiga vinya.

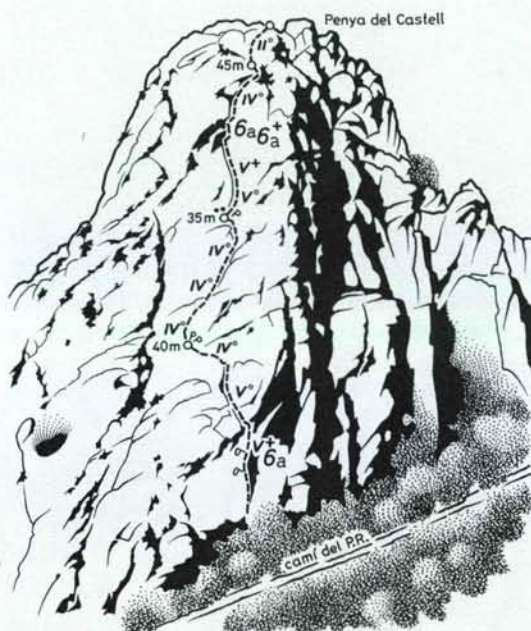
0,10 h, 0,700 km [5,20 h, 20,400 km] — Casa blanca a la dreta del camí. (560 m) A partir d'ara, i fins a Sant Martí, anirem seguint el camí més fressat, marcat com a GR (GR-92).

0,10 h, 0,650 km [05,30 h, 21,050 km] — Cruïlla. Anem seguint el GR, que s'enlaira a la dreta. També a la dreta hi ha un altre camí marcat com a GR que va a Canet de Mar (GR-5).

1,05 h, 3,450 km [6,35 h, 23,500 km] — Arribem a la pista de Sant Martí. Tirem a la dreta. A l'esquerra trobarem el camí marcat com a GR que va a Sant Celoni (GR-5).

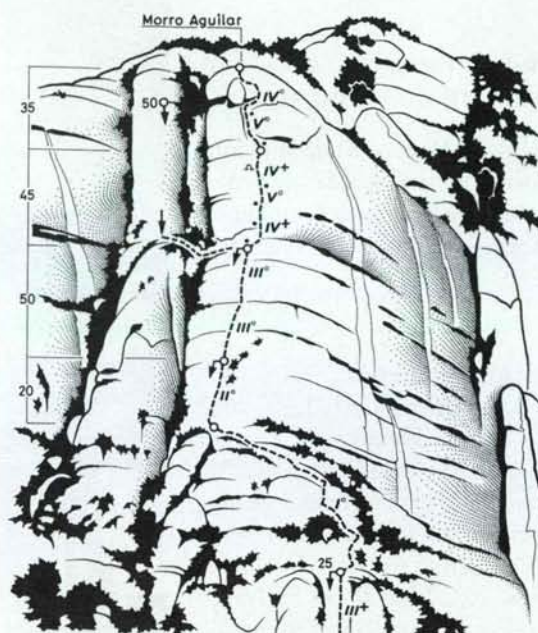
0,10 h, 0,500 km [6,45 h, 24,500 km] — **Sant Martí de Montnegre** (460 m).

Alacant: Serra de la Serrella

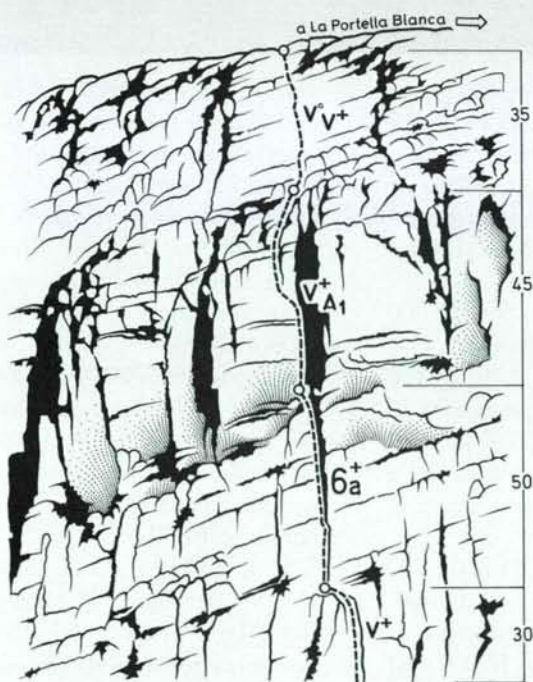
Via «Jordi Panyella» (140 m, MD⁺), 1a. asc. I-2003, per David Ruiz i Manuel Pomares. Material: 8 pitons, tascons i friends.

Solsonès: tossal Rodó

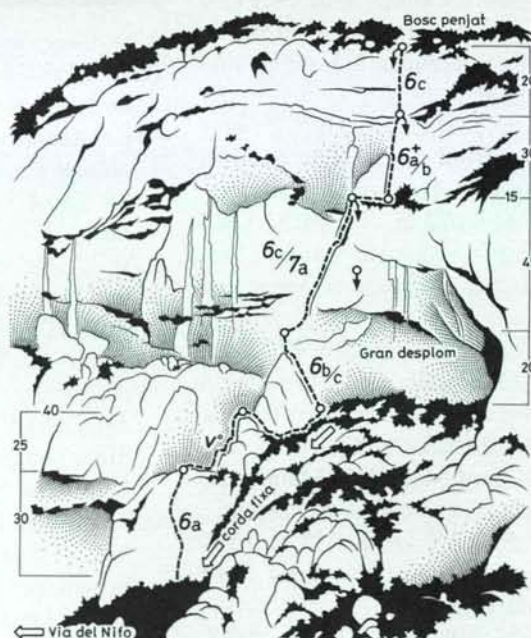
Via «Terra d'escudelles» (150 m, MD), 1a. asc. 20-VIII-2002, per Ricard Darder i Joan Rovira. Material: friends 2-3. Aproximació pel sud del Pont Cabradís.

Montsec de Rúbies: el Peladet

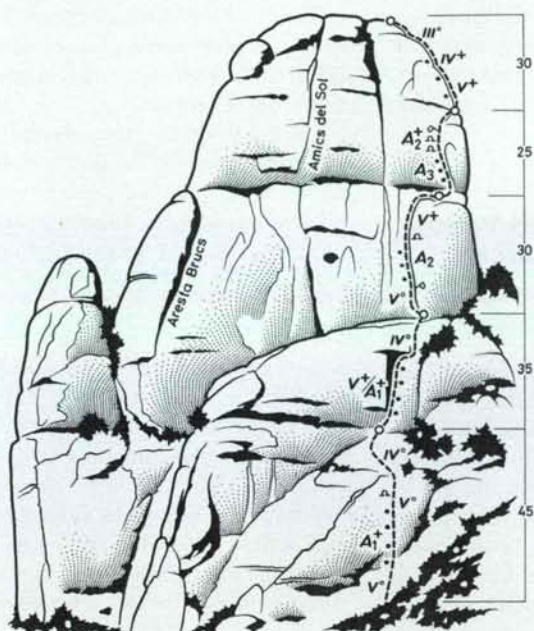
Via directa al Peladet (160 m, ED⁺), 1a. asc. 3-XI-2002, per Guillellm Ullastre i Xavier Mercadé. Material: 6 pitons, tascons i friends.

Alt Urgell: roca Narieda

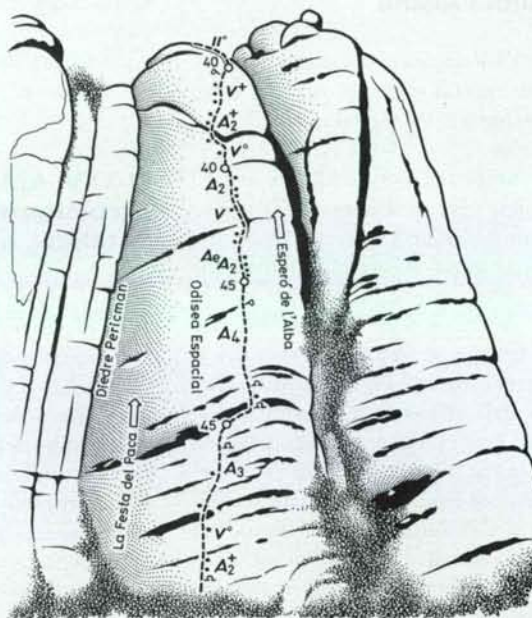
Via «Camí d'en Pep» (175 m, ED⁺), 1a. asc. VI-2002, per Robert Pujol, Estanis Martín i Xavier Bonatti. Material: 20 cintes, via equipada.

Montserrat: roca Roja

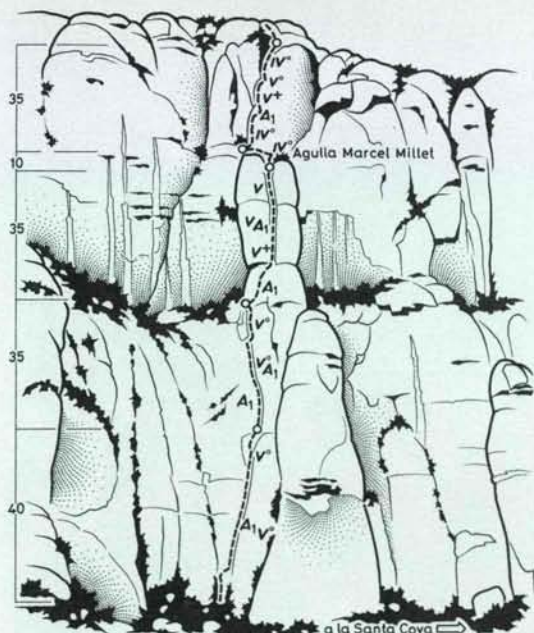
Via «La festa del Paca» (165 m, MD/A³), 1a. asc. 5-II-2001, per Jaume Clotet (sol). Material: 15 pitons, 10 ploms, falquetes, friends, ganxos i 5 xapes recuperables.

Montserrat: paret N dels Ecos

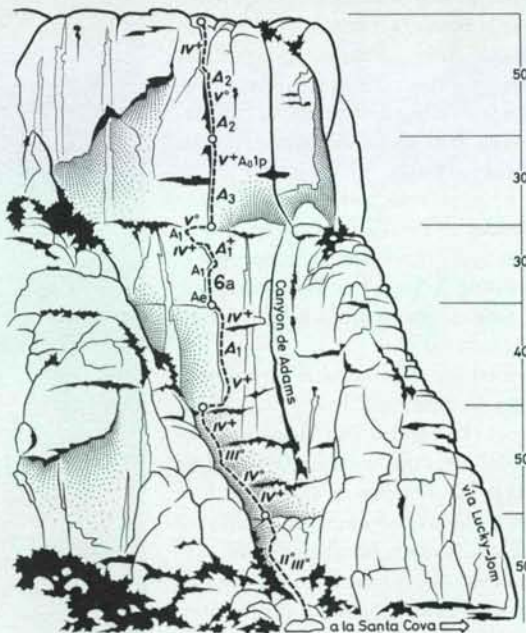
Via de la Muntsa (185 m, ED/A⁴), 1ª asc. 29-XII-2002, per Jaume Clotet (sol). Material: 15 pitons curts, 5 claus llargs, friends, 30 ploms, falques, ganxos i 10 xapes recuperables.

Montserrat: el Balcó de la Lluna

Via de l'Avi Miquel (205 m, MD/A³), 1a. asc. 10-X-1999, per Marc Peñaranda, Francesc Panyella i Francesc Suñol. Material: 20 pitons curts, ganxos, tascons i friends mitjans.

Montserrat: el Balcó de la Lluna

1. Via «Alguns ocells són flames» (250 m, ED/A³), 1a. asc. 30-IV-1999, per Jordi Vigatà i Carles Llovet. Material: 15 pitons, ganxos, falquetes, 4 ploms, tascons i friends.

NOTÍCIES

Obertura de curs del Grup d'estudis botànics Ramon Pujol i Alsina

El dimecres 16 del passat octubre, vam encetar el dissetè curs del Grup d'estudis botànics Ramon Pujol i Alsina.

Amb una bona colla de socis i amics, a la sala d'actes del Centre va tenir lloc aquest acte, que dona una bona mostra de l'acollida i interès que desperta aquesta activitat de la Secció de Geografia i Ciències Naturals.

En aquest acte, ens acompanyà el veterà consoci Ramon Vinyeta, «l'home dels arbres monumentals», del qual Enric Orús féu un acurat esbós biogràfic. Ramon Vinyeta és la persona que des de fa més temps ha lluitat a Catalunya per la defensa i el coneixement d'aquests monuments naturals i per la seva preservació per part dels estaments municipals, provincials o per la mateixa Generalitat de Catalunya.

Molt li agraïm la deferència d'estar entre nosaltres en aquest dia i els obsequis que ens féu d'alguns llibres i dibuixos per ell publicats sobre la temàtica dels arbres o d'alguns indrets d'interès excursionista o turístic.

Seguidament, el president de la Secció de Geografia, Narcís Rucabado, obrí l'acte amb unes paraules de benvinguda a l'amic Vinyeta i als presents a la sala i féu memòria dels amics socis i companys d'excursions que ens han deixat, en aquest curt espai de temps des del juliol fins avui, als quals dedicà una sentida recordança.

El president animà a la col·laboració de tots i a la bona labor que hem de fer per a deixar un bon pòsit en profit de tots, tant dels socis com de tots els que vulguin acompanyar-nos.

Després dels mots d'agraïment, donà la paraula a Josep Nuet, que presentà i explicà l'ambiciós programa del nou curs, ampliant el seu contingut i fent èmfasi en el fet que darrere d'aquest programa hi ha un treball assidu d'un bon nombre de voluntaris, que s'han esforçat perquè aquesta dedicació tinguí un resultat manifestament positiu.

Tot seguit, Ramon Vinyeta i Enric Orús comentaren una vintena de diapositives sobre arbres monumentals que arrodoniren l'acte, el qual va

complaure molt tots els assistents.

Ramon Vinyeta, tot i la seva avançada edat, donà testimoni de la seva salut, bonhomia i bon humor, i donà les gràcies al Centre Excursionista de Catalunya per la invitació, bo i remarcant que, gràcies al Centre i a l'excursionisme, ha viscut sempre amb aquest sentit de donar vida als anys.

Narcís Rucabado i Franquesa

El XXVI Aplec Excursionista dels Països Catalans, a Mallorca

Els passats 1, 2 i 3 de novembre de 2002 es va celebrar a les Cases de Betlem, prop de la colònia de Sant Pere del municipi d'Artà, el XXVI Aplec Excursionista dels Països Catalans, dins del recentment declarat Parc Natural de la Península de Llevant, un espai natural d'un elevat valor paisatgístic, prop de mar, però on la muntanya és molt present, d'on van tenir l'ocasió de conèixer uns bells

indrets de la muntanya mallorquina, amb dilatades vistes sobre la badia d'Alcúdia.

El lloc d'acampada estava situat en unes antigues instal·lacions militars, ara convertides en casal de colònies.

Tant en les excursions com en les visites, les projeccions i les activitats lúdiques, hi participà un nombrós grup d'excursionistes.

Les excursions organitzades foren de diferents nivells, des de la travessia al Parc Natural, passant per Albarca i es Verger, a l'ascensió als miradors de la península de Llevant, la Talaia Moreia (435 m) o el Bec de Ferrutx (519 m), o arran de mar visitant les cales de la costa de Manacor, la costa de Betlem fins a les Cases de Son Serra, el Caló, o el camí fins a can Picafort, visitant la necròpolis de Son Real –un dels conjunts funeraris més espectaculars de la prehistòria mallorquina– i el conjunt es Figuerol de Son Real, el talaiot de sa Cova de sa Nineta i el de sa Canova; també es visità l'ermita de Betlem. Un xic més

© Fotografia: Mateu Espinal, 2003.

El Bec de Ferrutx (519 m), un dels cims assolits en el decurs del XXVI Aplec Excursionista dels Països Catalans.

apartat del lloc d'acampada, es van fer excursions al castell de Santueri, el puig de Sant Salvador i el puig de Bonany, prop de Petra.

A més de les excursions a peu, es feren sortides d'escalada a la Penya des Pastors, en el camí des Caló. I també d'espeleologia, amb la visita a les coves des Pont i des Moro, totes dues dins del Parc Natural. També els participants a l'Aplec tingueren l'oportunitat de fer sortides amb bicicleta de muntanya.

De les visites cal destacar les realitzades a les poblacions d'Artà i Petra, totes dues guiades per historiadors.

A la tarda, es van fer projeccions de diapositives comentades per especialistes. Parlaren del present i futur dels espais protegits de Mallorca, de les torres de defensa i vigia, i de la flora i vegetació del llevant mallorquí.

Després de sopar cada dia es va poder fer gresca i ballar prop del foc de camp, amb l'actuació dels grups musicals, el de música i ball popular mallorquí, amb el qual tingueren ocasió d'aprendre el ball de bot, el grup de jazz «Sa Rual Jazz Mort» o el grup d'havaneres «Arpellocs Habaneres Band».

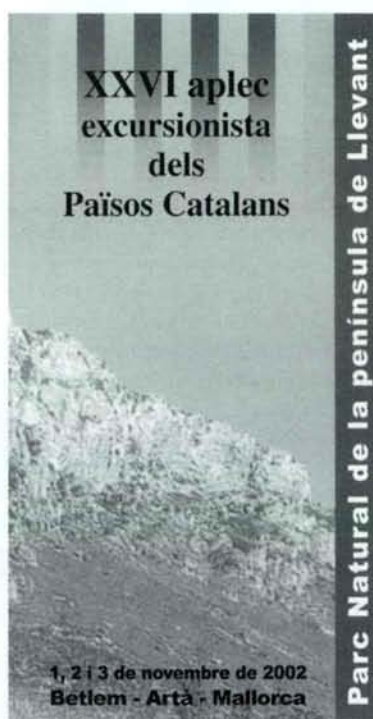
L'últim dia, a més de la visita a la població de Petra i l'excursió a l'ermita de Betlem, en el lloc d'acampada es van fer demostracions d'oficis tradicionals, com la construcció de marges o l'artesanía de la palma. També es presentà la «Ruta de la pedra en sec» i el GR d'Artà al santuari de Lluc.

En l'acte de cloenda es va lliurar la senyera de l'Aplec als organitzadors de la propera trobada, el Centre Excursionista de Pedreguer, entitat de la comarca de la Marina Alta.

Més de quatre-cents excursionistes participaren en el dinar de cloenda, en què, a més de menjar la monumental paella oferta pels organitzadors, tingueren ocasió de conversar amb els amics de la resta d'entitats excursionistes dels Països Catalans.

La participació va arribar a sis-cents excursionistes, comptant-hi els inscrits, que foren 511, i els no inscrits però que participaren en una activitat o en més d'una durant els tres dies de l'Aplec. La participació per part del Centre Excursionista de Catalunya, com cada any, fou nombrosa: hi assistiren 51 socis.

El grup d'entitats que aquest any ha organitzat l'Aplec ha estat: el Grup Excursionista de Mallorca, el Club

Tramuntanya de Manacor, el Grup Excursionista Vilafranca (Vilafranca de Bonany), el Grup Serra Mameria de Petra, el Grup Excursionista Cabrit de Felanitx, la Secció de Muntanya del Club Pollença, Raig d'Artanencs i l'Ajuntament d'Artà. I hi donaren suport: el Parc Natural de la Península de Llevant, la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears i el Departament de Cultura del Consell de Mallorca. A tots ells la nostra felicitació per l'èxit aconseguit.

Francesc Beato i Vicens

Representants que participaren en l'Assemblea d'entitats

Les Illes

Grup Excursionista de Mallorca
Secció de Muntanya del Club Pollença
Grup Excursionista d'Esporles
Raig d'Artanencs (Artà)
Grup Excursionista Cabrit (Felanitx)
Serra Mameria (Petra)
Club Tramuntanya (Manacor)
Grup Excursionista Vilafranca (Vilafranca de Bonany)

País Valencià

Centre Excursionista de Pedreguer
Centre Excursionista de Vila-real
Centre Excursionista de Castelló
Centre Excursionista d'Ontinyent

Catalunya Nord

Grup Pirinenc Excursionista Nord-Català
Tenim Delit (Prats de Molló)

Catalunya

Centre Excursionista de Catalunya
Agrupació Excursionista de l'Urgell
Foment Excursionista de Barcelona
Agrupació Excursionista de Granollers
Unió Excursionista Catalunya - Gràcia
Agrupació Excursionista Icària
Agrupació Excursionista Pedraforca
Secció Excursionista del Club Natació Igualada
Centre Excursionista Garriguenc
Centre Excursionista de Lleida

Occitània

Isards de la Barguillèrre (Sant Pere de la Ribera - País de Foix)

Participants

Les Illes	242
País Valencià	157
Catalunya Nord	32
Catalunya	72
Occitània	8
Total de participants inscrits	511

Exposició de dibuixos i pintures de Núria Ribot i Rius

Del 16 de gener al 6 de febrer, a la sala d'exposicions Albert H. Gordon del Centre, hi va haver una exposició de dibuixos i pintures de la nostra consòcia Núria Ribot i Rius, una mostra de la seva intensa activitat artística.

Un conjunt de quaranta obres, entre olis, aquarel·les i dibuixos, en les quals hi havia representats conjunts florals i paisatges de la ciutat de Barcelona, Montserrat, monestir de Poblet, Vallfogona de Ripollès, Salomó, Breda, Esterri d'Àneu, Sant Joan de les Abadesses, la Vall d'Aran, Carcassona, Subirats, Tabascan, Sant Feliu de Guíxols i de paisatges de la Molina, entre ells de la nostra capella del Xalet.

Núria Ribot va ser alumna del qui fou professor i director de l'Escola Massana, l'esmaletista Miquel Soldevila. Aprengué la majoria d'ensenyaments i tècniques d'aquesta Escola, on durant quaranta anys ha exercit de professora.

És una assídua a les sortides del Grup de dibuix i pintura Miquel Farré, inscrita a la Secció d'Història i Art.

D'aquesta exposició, Núria Ribot ha tingut la gentilesa de cedir al Centre dues obres: una aquarel·la de la

capella del Xalet de la Molina i un dibuix fet des del cim del turó de Montgat.

Gràcies per aquesta aportació al patrimoni artístic del Centre Excursionista de Catalunya.

F. B.

Presentació del Fons documental històric del Servei Meteorològic de Catalunya

El passat divendres 7 de febrer, a la sala d'actes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, després d'una feina de catalogació exhaustiva, fou presentat el fons documental històric del Servei Meteorològic de Catalunya, que l'any 1939 fou suprimit i tota la seva documentació confiscada i traslladada a Madrid, on passà a formar part de l'Institut Nacional de Meteorologia. Aquest important arxiu fou retornat a la Generalitat de Catalunya l'any 1984 i dipositat a l'Institut Cartogràfic.

El Servei Meteorològic de Catalunya fou fundat pel Dr. Eduard Fontserè i Riba, soci del Centre Ex-

cursionista de Catalunya, l'any 1921.

En aquest Servei es va agrupar el llegat de la recerca meteorològica i climàtica existent al nostre país fins aleshores, i s'hi incorporà la que generà aquest Servei fins al 1939. Per això en aquest fons històric hi ha una part considerable del fons documental d'altres institucions predecessores o contemporànies del Servei Meteorològic. S'hi poden trobar dades meteorològiques, documents administratius, correspondència i una important col·lecció de vuit mil clixés fotogràfics.

La relació de l'excursionisme i la meteorologia sempre ha estat molt estreta. Ja en els anys inicials de l'excursionisme, entre altres iniciatives, cal recordar la que va dur a terme, el 1881, l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques iniciant la construcció del primer refugi-observatori meteorològic de muntanya en el cim del turó de l'Home, al Montseny, que no va prosperar per falta de mitjans, però on el 1932, en l'esplanació que s'hi havia fet, s'instal·là l'observatori per iniciativa del Dr. Eduard Fontserè.

L'acte de presentació d'aquest fons documental fou presidit pel conseller de Política Territorial i Obres Públiques, Felip Puig i Godes, acompanyat d'Oriol Puig i Godes, director del Servei Meteorològic de Catalunya, d'Antoni Roca, president de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, i de Josep M. Batlló, responsable de la catalogació del fons documental. Tots foren presentats pel director de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, Jaume Miranda i Canals.

En representació del Centre Excursionista de Catalunya, hi assistiren Francesc Beato i Vicens, vicepresident, Francesc Olivé i Guilera, director de la Biblioteca i Arxiu històric, i Narcís Rucabado i Franquesa, president de la Secció de Geografia i Ciències Naturals.

El retorn d'aquest fons documental és un acte de justícia per a tots els que des de Catalunya han treballat i treballen per la meteorologia.

F. B.

Homenatge a Cèsar August Torras

El passat dissabte 1 de març, tingué lloc a Sarrià un homenatge a l'excursionista Cèsar August Torras i Ferrer.

Aquest homenatge va cloure els actes que durant els mesos de novembre i desembre del 2002 va organitzar el Centre Excursionista de Catalunya amb motiu del cent cinquantè aniversari del seu naixement i el centenari de la publicació de la seva primera guia.

L'acte del dissabte 1 de març consistí en una caminada que tingué el seu inici en la plaça del Consell de la Vila, i que ens portà fins al carrer de Carròs, sota mateix de Vallvidrera, on fins a la meitat dels anys cinquanta hi hagué el carrer que la ciutat de Barcelona, els anys trenta, havia dedicat a l'il·lustre excursionista.

En aquesta caminada per Sarrià, convidaren expressament els socis del Centre Excursionista Els Blaus, entitat històrica de la vila, com també totes les entitats excursionistes de la ciutat de Barcelona.

El Districte de Sarrià-Sant Gervasi des del primer moment va donar suport a la nostra iniciativa i es va decidir de col·locar en el carrer de Carròs, prop de la carretera de Vallvidrera, una placa en memòria del gran excursionista.

A dalt, parlaments davant de l'ajuntament de la vila de Sarrià, a l'inici de la caminada en homenatge a Cèsar August Torras.

A baix, placa en homenatge a Cèsar August Torras, col·locada en el carrer Carroç de Barcelona.

© Fotografies: Mariona Sitges, 2003.

A les onze del matí, els 150 excursionistes participants, sortiren de davant de l'ajuntament de Sarrià, encapçalats pel gegantó dels Blaus, «El Blauet», i després d'una hora a peu arribaren al carrer de Carròs, on, abans d'inaugurar la placa en memòria de Cèsar August Torras, es varen fer els parlaments.

El primer a parlar fou el president del Consell del Districte de Sarrià-Sant Gervasi, Jaume Ciurana i Llevadot. Després Joaquim Cabeza i Vallès va parlar de la vida i obra de l'homenatjat. La tercera intervenció fou en nom de la família, i parlà la néta de Cèsar August Torras, Eulàlia Torras i Armangué. Antoni Mañé i Sabat, parlà en nom del Centre Excursionista Els Blaus. Per part del Centre Excursionista de Catalunya intervingué el seu president, Enric Nosàs i Sisquella. I va cloure els parlaments Carles Martín, regidor del Districte de Sarrià-Sant Gervasi.

Tot seguit, les nêtes de Cèsar August Torras, el president del Consell del Districte i el Regidor, el president del Centre Excursionista de Catalunya i el representant del Centre Excursionista Els Blaus, varen descobrir la placa, en la qual es perpetua la memòria de l'il·lustre excursionista Cèsar August Torras i Ferreri.

Tots els assistents foren convidats a un refrigeri.

Des del Centre Excursionista de Catalunya volem agrair sobretot al Districte Sarrià-Sant Gervasi i al Centre Excursionista Els Blaus, el seu entusiasta suport en aquest homenatge.

F. B.

LLIBRES & MAPES

Conversaciones con Reinhold Messner

Sebastián Álvaro. Desnivel Ediciones. Madrid 2002. 120 pàgs., il·l.

Per tal de donar a conèixer millor els personatges mítics de la muntanya i aproximar-se a la persona humana dels grans aventurers dels nostres temps, Desnivel ha iniciat aquesta nova col·lecció de llibres d'entrevistes.

En el cas present el personatge és Reinhold Messner (1944), un dels més grans alpinistes de tots els temps i autor de diversos llibres, que ha estat el primer a pujar

als catorze vuit mil i repetir-ne uns quants, i a vegades en solitari i sense oxigen. En el llibre, Sebastián Álvaro parla amb ell sobre la seva vida com a escalador, alpinista i explorador, i obté les seves reflexions sobre la història del muntanyisme i dels aventurers. Messner explica que va néixer entre muntanyes, a Itàlia, i a cinc anys començà a escalar a les Dolomites. Des de 1970 escala el Nanga Parbat i successivament el Manaslu, el Cho Oyu, l'Everest, el K 2, etc., a més d'un seguit de primeres ascensions als Alps. La seva activitat alpina és una llarga llista i els seus contactes amb altres personatges de la muntanya durant els trenta anys d'activitat alpina el converteixen en un dels tipus més extraordinaris de la pràctica alpinística.

J. Bordons

K 2, historia de un caso

Walter Bonatti. Traducció Eleanor Leonetti. Desnivel Ediciones. Madrid 2002. 240 pàgs., il·l.

Durant l'expedició italiana que intentava conquerir el K 2, el segon cim del món (8.616 m), l'estiu de 1954, dirigida per Ardito Desio i amb la participació de Walter Bonatti, es van produir unes polèmiques declaracions els efectes de les quals van significar unes greus calúmnies que afectaven el mateix Bonatti, que aleshores tenia vint-i-quatre anys i que van originar el seu procés al K 2, publicat l'any 1984. Quaranta anys després d'aquell episodi es va examinar públicament a fons el que havia succeït en aquella expedició.

En aquest llibre es fa el relat del

que va passar en realitat el 30 de juliol de 1954 entre els camps VIII i IX de la vida dels Abruzzos al K 2, desmentint les falses acusacions que s'havien produït. Un relat directe del protagonista, un dels més extraordinaris alpinistes dels anys cinquanta i seixanta. El llibre, publicat el 1996 en italià i ara traduït per Desnivel, reproduceix els detalls de l'avenç de l'expedició en els últims camps, el procés al K 2 publicat el 1984 per Bonatti, els comentaris del quarantè aniversari, les conclusions, i els comentaris de la premsa en celebrar-se els quaranta anys de la conquesta del K 2 pels italians.

En fi, un llibre que aclareix definitivament el que va passar aleshores, la lectura del qual ens submergeix en un apassionant relat.

J. Bordons

Sostres comarcals de Catalunya

Jordi López Miquel. Cossetània edicions. Col·lecció «Azimut», 36. Valls 2002. 192 pàgs., il·l.

Amb el xocant i, a la vegada, atractiu subtítol *Excursions als*

cims més alts de les 41 comarques, la col·lecció «Azimut» ens presenta aquest nou llibre que pot despertar l'interès de molts excursionistes catalans.

Enfront de les ambicioses obres dedicades als vuit mil, als sostres dels set continents, als quatre mil dels Alps, als nombrosos tres mils del Pirineu, als «techos de España» i alguns altres llibres d'aquesta mena publicats en els darrers anys, aquests sostres comarcals de Catalunya, molt més a la nostra modesta mida i possibilitats, no deixen d'oferir un indubtable interès entre el excursionistes de casa nostra que estimen el país i volen anar-lo coneixent.

Els 41 itineraris, precedits d'una fitxa tècnica, es descriuen amb abundants detalls, acompanyats d'un mapa esquemàtic, i, en un apèndix al final del llibre, s'hi troba el grau de dificultat de cada cim, la majoria dels quals són fàcils, la

classificació per altituds (des dels 3.143 als 303 m), un recull de bibliografia i un índex general que facilita la ràpida trobada de cada cim.

J. Bordons

El canvi ambiental i l'excursionisme

Centre Excursionista de Catalunya, Editorial Portic. Barcelona 2002. 174 pàgs.

Aquest llibre té el seu origen en les Jornades

d'Anàlisi i Reflexió sobre els Usos Actuals del Medi Ambient organitzades pel Centre Excursionista de Catalunya, el mes de març del 2002, amb motiu del 125è aniversari de l'entitat.

Les conseqüències que el canvi ambiental ha comportat en el planeta Terra són continuament motiu de reflexió entre els científics d'arreu del món, i en aquest llibre es transcriuen les conferències donades i les comunicacions presentades durant les jornades esmentades al principi, a càrrec d'uns quants estudiosos catalans de reconegut prestigi, com Martí Boada, Joandomènec Ros i altres, que analitzen les repercussions que el canvi ambiental i les noves activitats humanes han tingut i poden tenir en el futur si no s'imposen mesures preventives sobre els usos i, molt especialment, els abusos que es fan de la natura.

La claredat expositiva de cada un dels temes tractats fa d'aquest llibre una obra del màxim interès per a tots els amants de la natura que vulguin seguir el problema.

J. Bordons

En BTT pel Ripollès

David Aguirre Esteve. Cossetània edicions. Valls, 2002. 108 pàgs., il·l.

Després d'una breu presentació del conjunt de la comarca, aquest nou llibre de la col·lecció «Azimut» ens ofereix quinze itineraris en bicicleta pel Ripollès, del qual l'autor és un bon coneixedor.

Pirineu, amb uns itineraris ben descrits, fotografies en blanc i negre i mapes del recorregut de cada ruta, a més de la necessària informació sobre la dificultat, desnivells i distància, i sense oblidar altres informacions pràctiques de carreteres i llocs on menjar i dormir.

J. Bordons

BIBLIOGRAFIA RECENT D'INTERÈS EXCURSIONISTA

a cura de Martí Puras i Rexach i amb la col·laboració de Llibreria Quera

Guies itineràries

Parc Natural Sant Llorenç del Munt i l'Obac. «Guies dels Parcs», 2. Diputació de Barcelona.

Portes del Montseny. Alt Congost i Plana de Vic. Guia i mapa 1:40.000. Diputació de Barcelona.

Las sierras de Cazorla, Segura y las Villas. Antonio Vela Lozano. Las mejores excursiones. «El Senderista», 20.

Tierra de Cameros. Rufo Ganuza i Alicia Sanz de Acedo. Las mejores excursiones. «El Senderista», 21.

Vía de la Plata. Guía del camino mozárabe de Santiago-Sevilla. Diputació Provincial.

Rutes per a l'hivern. 20 itineraris a peu des de Barcelona. Josep Nuet i Badia. Descobrir. Grup 62.

De marcha. Paseos por el entorno montañoso granadino. Salvador Padilla Marín. Editorial Port Royal.

Itineraris pel Pallars Jussà. 26 itineraris. Consell Comarcal.

Itineraris pel Pallars Jussà (2ª part).

Com els anteriors títols publicats (37), es tracta d'un volum ben presentat que permet conèixer diferents indrets d'aquesta interessant i històrica comarca del

13 itineraris. Consell Comarcal. Aiguestortes i estany de Sant Maurici. M. Angulo i N. Garcia. Guia i mapa. «Quaderns Pirinencs», 13. Editorial Sua.

Bajo Martín. Sierra de Arcos. Conté dos mapes 1:40.000. Editorial Prames.

Pirineus. 1000 ascensions. Volum VI. D'Andorra al cap de Creus. Miguel Angulo. Editorial Elkar.

Cartografia

Mapa i guia IGN, 16. Petit Sant Bernard. Mont Blanc. 1:25.000.

Mapa i guia IGN, 13. Mont Cenis. Ciamarella. 1:25.000.

Barranquisme

Guía de descensos de cañones y barrancos. Pirineos. Eduardo Gómez i Laura Tejero. Editorial Barrabés.

Monografies

Origen dels noms geogràfics de Catalunya. Manuel Bofarull i Terrades. Editorial Cossetània. «El Tinter», 35.

Escalada

112 propuestas de escalada en la Comunidad Valenciana. Rosa Mª Leal i Carlos Tudela. Ajuntament de Finestrat.

Las 100 mejores escaladas de Catalunya. Pep Soldevila i Rosell. Editorial Barrabés.

Esquí de muntanya

El blanc infinit. Groenlàndia amb esquís. Carles Gel. Editorial Piolet.

Bicicleta de muntanya

En BTT pel Ripollès. 15 itineraris. David Aguirre Esteve. Editorial Cossetània. «Azimut», 38.

BTT por Guadalajara. Juanjo Alonso. Editorial Desnivel.

Pel Lluçanès en BTT. Adrià Zamel i Parramón. Editorial Cossetània. «Azimut», 41.

Natura

Bolets de les terres de Lleida. Grup de micologia de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

Bolets de Catalunya. Volum XXI. 2002. Societat Catalana de Micologia.

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

REFUGI D'AMITGES

Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

NÚRIA GARCIA I QUERA

Quaranta-tres itineraris que descriuen ascensions a cims, aproximacions a d'altres refugis de la zona, crestejades, traveses... Un reguitzell de possibilitats, sempre des d'Amitges, que permeten trepitjar la muntanya quan la neu ja s'ha fos.

MONT-ROIG - CERTASCAN (Vall de Cardós)

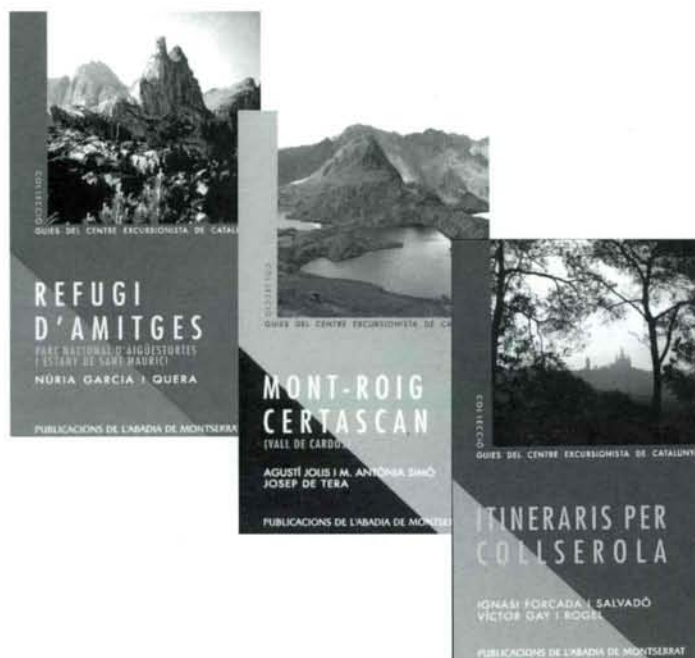
AGUSTÍ JOLIS, M. ANTÒNIA SIMÓ I JOSEP DE TERA.

Entre el Mont-roig a ponent i el Certascan a llevant, reis de la regió, s'estén un enfilall de cims de gran caràcter muntanyenc.

ITINERARIS PER COLLSEROLA

IGNASI FORCADA SALVADÓ I VÍCTOR GAY ROGEL

Un seguit d'itineraris escrits per a donar a conèixer la Serra de Collserola i per a facilitar-ne les caminades. Itineraris d'una gran bellesa paisatgística, de poca dificultat i que es poden fer tots en menys de quatre hores, és a dir, en un matí o una tarda.

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona
Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes - Comandes i administració:
Polígon Montgalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ITINERARIS PEL MASSÍS DEL CARLIT

JOAN M. VIVES I TEIXIDÓ

Recull d'excursions pel massís del Carlit, punt culminant del Pirineu oriental situat al nord de la comarca de la Cerdanya que està sota l'administració francesa.

L'existència del refugi de la Bullosa permetrà de fer boniques excursions per aquestes muntanyes que amaguen, encara, racons ben poc freqüentats.

DARRERS TÍTOLS PUBLICATS:

Pica d'Estats-Monteixo. Vall Ferrera (excursions amb esquís), M. Broch i E. Martín.

Catllaràs-La Quar, David Aloy i M. Mercè Leonart.

Mont-Roig - Certascan. Vall de Cardós (excursions amb esquís), M. Broch i E. Martín.

novetat

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Fax 247 35 94 - 08013 Barcelona Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Comandes i administració: Polígon Montgalà, Bèlgica, 6 i 7 - Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

Aquestes dues guies enriqueixen el coneixement que es té d'uns territoris amb una llarga tradició excursionista. La vall de Núria i el massís del Canigó esdevenen a l'hivern paratges curulls de neus verges que faran fruir tot muntanyenc desitjós d'aventurar-se a recorre'ls amb esquís. De la mà de dos bons coneixedors del terreny, anireu descobrint, mentre obriu traça, un món de possibilitats: els refugis, alguns força nous; recorreguts inèdits; travessies que no oblidareu; amanit tot amb unes bones dosis d'informació sobre l'anàlisi de la neu i el risc d'allaus. Tot plegat forma una eina valuosa que permetrà planificar amb antelació les vostres sortides d'una manera més segura i eficaç.

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

LA VALL DE NÚRIA BALANDRAU-TAGA-PUIGLLANÇADA (EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERÀ
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

MIDA NATURAL

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

EL MASSÍS DEL CANIGÓ CARANÇÀ-MENTET-COSTABONA (EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERÀ
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

NOVETAT

**Les
trobareu
a les
llibreries
del ram.**

